

türkiye yazıları

PROTESTO

T. C.
Ankara
Onbirinci Noterliği
No : 6459
16 Şubat 1979

Keşideci : A. AHMET SAY

TÜRKİYE YAZILARI DER-
GİSİ SAHİP VE SORUM-
LUSU

SELÂNİK CAD. NO. 7,
KAT 1, KIZILAY - ANKARA

Muhatap: PROF. DR. ŞERAFETTİN
TURAN

KÜLTÜR BAKANLIĞI
MÜŞTƏŞARI
ATAÇ SOKAK 32, KÜL-
TÜR BAKANLIĞI

Sayın Şerafettin Turan,

Öncelikle, noterlik eliyle size ile-
tilecek olan bu mektubumu, başkanı
olduğunuz TÜRK DİL KURUMU ad-
resi yerine, neden bir kamu görevli-
si bulunduğunuz Kültür Bakanlığı
Müşteşarlığı adresine gönderdiğimi
açıklamak isterim.

Üst basamaktaki hükümet yet-
kililerinin ve bu arada Kültür Ba-
kanı Sayın Ahmet Taner Kışlalı'nın
da açıklamalarında birçok kez belirt-
tiği gibi; ve kalkınma plânında ilke
olarak öngöröldüğü üzere; devlet,
kültür - sanat etkinlikleri karşısın-
da «müdahaleci» değil, «özendirici»
bir tavır almak durumundadır. Siz

iharnameler
göster restini
gülten akın : polemik
azer yaran : idam
lenin, troçki, kültür
asena : yaşam öyküsü
genç marx ve veblen
t. dursun'un öyküsü
buyrukçu tv yazıyor
marksist bilgi teorisi
başaran'ın şiiri
karikatürler : demirel

SAYI : 24

MART 1979/25 LİRA

de bir kamu görevlisi olarak birçok fırsatla açıklanmış olan bu ilkeyi uygulamakla yükümlüsünüz. Dolayısıyla, müsteşarlık görevinizin yanı sıra yürüttüğünüz TÜRK DİL KURUMU BAŞKANLIĞI ve TÜRK DİLİ DERGİSİ SAHİPLİĞİ görevlerinizin ve buna bağlı sorumluluklarınızın da yukarıdaki ilkeye hiçbir biçimde ters düşmemesi gerekir. Ancak, sanırım bilginizin dışında olarak, sahibi bulunduğunuz TÜRK DİLİ dergisi, sizin yükümlülük ve sorumluluklarınıza ters düşen bir tutum içindedir. Somut örnek şudur: TÜRK DİLİ dergisinin Şubat 1979/329. sayısının 158 ve 159. sayfalarında yer alan M. Ş. ONARAN imzalı yazı, yurdumuzun kültür - sanat etkinliklerini yansıtmaya çalışan TÜRKİYE YAZILARI dergisine açık bir «müdahale» niteliğindedir. M. Ş. ONARAN'ın yazısı, TÜRKİYE YAZILARI'nın içeriğine ilişkin eleştirileri kapsasaydı, hiçbir diyeceğim olamazdı. Ama bu yazı, TÜRKİYE YAZILARI'nın manevi kişiliğini ve gelmiş geçmiş yazı kurulu üyesi arkadaşlarımızı hedef almakta, derginin yönetim organlarına saldırmaya yeltenmekte, EZİKLİK ve ONUR KIRICI sözlerini de kullanarak, ad verdiği dergimiz yöneticilerini küçültmeye çabalamakta, benimle birlikte dergi çalışmalarına katkıda bulunan arkadaşlarımızın arasına nifak sokmaya kalkışmakta, fitneçilik etmekte, özetle, dergi yıkıcılığına girişmektedir. Başkanı olduğunuz TÜRK DİL KURUMU'nun yayın organının «müdahalecilik»i de aşan bu davranışı, Kurum Başkanı olarak sizin için bağlayıcı olduğu kadar, Kültür Bakanlığı Müsteşarı olarak da uygulamada özen göstereceğinize inanmak istediğim ilkelere de aykırıdır. İşte, mektubumu müsteşarlık katınıza iletmemin nedeni budur.

Sayın Prof. Dr. Şerafettin Turan, Konuya zorunlu olarak bir de

su yönden bakmak gereği vardır:

«Özendirici olmak» ilkesini bir yana bırakalım; böyle bir ilkenin hiç, ama hiç kimseyi bağlamadığını varsayalım; parasal kaynağı ATATÜRK'ün mirasına dayanan bir Kurumun yayın organında, bir kişi, kişisel yorum ve kişisel hıncı dolayısıyla, başka bir derginin yönetimini ve yöneticilerini, TÜRK DİLİ dergisinin maddi ve manevi olanaklarını kullanarak suçlama hakkına sahip olabilir mi? Siz de çok iyi değerlendirirsiniz ki, kişisel kavgalarını ve sorunlarını dile getirmek isteyen bir kişi, kişisel olanaklarıyla bir dergi çıkartır ve o kendi dergisinde, yakacağı yer kadar, dilediği rakımda, başka dergilere karşı yazı yazabilir. Ama, başkasının olanaklarıyla bir başkasına karaçalmaya izin verilmesi, TÜRK DİL KURUMU'nun «kurultay», «yönetim kurulu» ve başka organları için sanırım söz konusu değildir. Bildiğim kadariyle, daha önceki yönetimler döneminde, TÜRK DİLİ dergisinde bu noktaya dikkat edilmiştir. Ne var ki, M. Ş. ONARAN ve onun yazısını yayımlayan sorumlular, bu çok önemli noktaya gözden kaçırmış olacaktı.

Son kurultayda aklanmadığı için yeniden yönetim kurulu'na ve yayının kolu başkanlığı'na seçilmeyen M. Ş. ONARAN, bakınız, TÜRKİYE YAZILARI'ni ve yöneticilerini hedef alan yazısında neler yazabiliyor:

«Dergi sahibinin bu sözleri 'dergide yazı kurulu yoktur' anlamına da gelebilir. Sürüp giden oldubittiler, yazı kuruluna danışma gerekmesi duymadan yayımlanan, ortak sorumluluk diye nitelenebilecek görüşler, dergiyi yönetenleri tedirgin etmiyorsa, bu çelişkili durumlara gülümsemekten başka ne gelir elinden okurların;

Bir şey daha var; kimi yazarlar derginin 'yatay gelişme' aldatmacası adına bu oldubittilere katlanıyor olabilir. Katlanmada hep onur kırıcı bir şey yok mudur?»

Sayın Şerafettin Turan, yukarıda alıntıladığım bütün bu sözlerin TÜRK DİLİ dergisinde neden yayımlandığını açıklayabilir misiniz? TÜRK DİLİ dergisi, TÜRKİYE YAZILARI dergisinin yönetimine ne hakla, neden karışın?

«Dergi sahibi, dergide yazı kurulu yoktur anlamına gelebilecek» biçimde davranıyormuş. Diyelim ki öyle. TÜRK DİLİ dergisine ne bundan? «Sürüp giden oldubittiler» TÜRKİYE YAZILARI dergisinde gerçekten sürüp gidiyor da olsa, sahibi bulunduğunuz «Dil ve Yazın» dergisinin merakla üstüne gittiği konular bunlar mıdır? Eğer TÜRKİYE YAZILARI dergisine okurların «gülümsemekten başka elinden birşey gelmiyor» sa, yani TÜRKİYE YAZILARI sadece gülünecek bir dergiyse, TÜRK DİL KURUMU Kitaplığı TÜRKİYE YAZILARI dergisine neden iki yıldan beri abonedir? Gülümseyen yeni okurlar bulmak için mi? Sayın Turan, TÜRK DİL KURUMU, amaçları arasına acaba gülümsemeyi de mi aldı? Yoksa M. Ş. ONARAN bu işle mi görevlendirildi?

Sayın Şerafettin Turan, yazılabilecek daha çok şey olduğu halde, mektubumu uzatmak gereğini duymuyorum. Sorun ortadadır. TÜRK DİL KURUMU Başkanı ve TÜRK DİLİ DERGİSİ sahibi olarak, konunun yetkili organlarınızda görüşülüp çözüme kavuşturulacağını umuyorum. Saygılar sunarım.

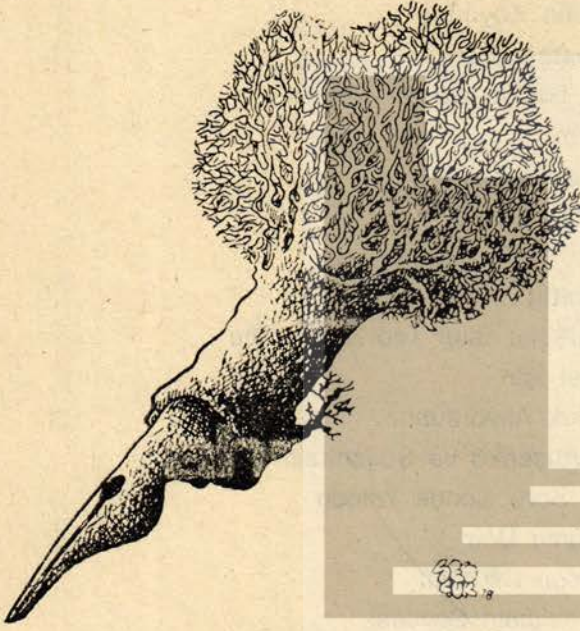
AHMET SAY
Türkiye Yazıları Dergisi
Sahip ve Sorumlusu

selçuk demirel'in karikatürleri

Ahmet Say	4	İhtarname
Talip Apaydın	4	Durup Bakınca
Başaran	5	İğne Oyacıları
Ahmet Say	6	İhtarname
İ. Mert Başat	7	Troçki, Lenin ve Proleter Kültür
İrfan Yalçın	7	Cuma Köyünde
Ozan Bora	8	Mustafa Usta
Ahmet Telli	9	Aç Locanı Göster Restini
Azer Yaran	11	İdam
Doğu Ergil	12	Yabancılaşma
Ayhan Enacar	13	Asarlar Gülü
Veysel Çolak	15	Sen Türkü Bilmiyorsun
Ali Cengizkan	17	Yanıttır
Halim Yazıcı	19	Marksist Bilgi Teorisi Üzerine
Mehmet Kıyat	20	Dost İçin
Kemal Bayram	22	Suluk Alıyorsunuz
Ö. F. Toprak	23	Yevtuşenko ve Soljenitsin Üzerine
Süha Tuğtepe	23	Bir Soru Çocuk Yılında
Ahmet Telli	25	Şiirime Dair
Muzaffer Buyrukçu	26	Özcan Çikletim
İskender Savaşır	27	Masalının Sevdası
Tarik Dursun K.	30	Hanefi Çocuk Nasıl Öldü?
Muzaffer Buyrukçu	34	Günlük II
Mutlu Parkan	35	Yıkımın İçindeki
Nuran Hariri	36	Basübalmekt
Gültekin Emre	37	Taşlanmışır
Orhan Asena	40	Yaşam Öyküsü
Türkiye Yazıları	45	2. Yıl Dizini
Gülten Akın	51	Zorunlu Bir Yanıt

TÜRKİYE YAZILARI / Sahibi ve Sorumlusu : Ahmet Say / Yönetim yeri : Selânik Cad. 7, Kat 1, Kızılay - Ankara / Yazışma ve havale adresi : P.K. 387 - Kızılay, Ankara / Yıllık abone : 300 lira, altı aylık : 150 lira. İşçi, Köylü, öğrenci ve öğretmen için yıllık 200 lira, altı aylık 100 lira. ABD için 50, öbür ülkeler için 40 Amerikan doları / Kapak : Sait Maden / İstanbul dağıtım : GE-DA, Cağaloğlu, İstanbul / Ankara dağıtım : GE-DA, Necatibey Cad. 56 / Ege dağıtım : DATİC, Konak, İzmir / Taşra dağıtım : GE-DA Ankara / Temsilcilikler dağıtım : Türkiye Yazıları / Dizgi, baskı, cilt : ŞAFAK Matbaası, Tel. : 29 57 84, ANKARA.

İhtarname

T. C.
Ankara
Onbirinci Noterliği
No. : 6457
16 Şubat 1979

Keşideci : AHMET SAY
TÜRKİYE YAZILARI DERGİSİ SAHİBİ
SELÂNİK CAD. 7, KAT 1, KIZILAY - ANK.

Muhatap : ADNAN BİNYAZAR
TÜRK DİL KURUMU YAYIN KOLU BAŞKANI
TÜRK DİLİ DERGİSİ YAZI KURULU ÜYESİ
TÜRK DİL KURUMU, KAVAKLIDERE, ANK.

Sayın Adnan Binyazar,

Türkiye'de köylülüğün sorunlarını kültür - edebiyat alanında yansıtma çabasındaki köy kökenli yazarlar arasında sizi de görmek isterdim. TDK'nın son Kurultay'ında sizi «mavi liste»de görünce sevindim. Ama siz «beyaz liste»de de yer almıştınız, şaşırđım. Köy kökenli bir yazarın bunca sıkıntı, bunca savaşım sonunda, günün birinde ikili oynayamayacağımı herkes gibi

ben de düşündüm ve M.Ş. ONARAN'ın yerine TDK YAYIN KOLU BAŞKANI olmanızı olumlu karşıladım. Ama şimdi siz, eski ve düşürölmüş M.Ş. ONARAN'ın TÜRKİYE YAZILARI yöneticilerini küçöltmeye yeltenen yazısını yayımladınız. Bana ve yeri emekçi sınıfların daima yanında olan devrimci arkadaşlarıma, yazarlara, şairlere M.Ş. ONARAN'ın saldırmasına olanak açtınız.

Türkiye'nin içinde bulunduğu kritik günlerde, yeğ tuttuğunuz yeni saflar size hayırlı uğurlu olsun.

AHMET SAY
TÜRKİYE YAZILARI DERGİSİ
SAHİBİ

Durup Bakınca

Mutsuz yıllardı hep yürüyüp geldik
Dikenli bir tarlayı geçer gibi
Çoğumuz yalınayak
Ne çok insandık dişlerimiz sıkılı
Yürürdük uzaklara bakarak

Yol iz belli değil, bilen yok
Bir tuhaf karanlık ortalık
Yıldız görünmez gökyüzü kapalı
Aranırdık
Kendi ateşimizi yakarak

Mutsuzduk ama umutsuz değildik
Her kımltı ile doğrulurduk
Bir çiçek açmasın, bir kuş ötmesin
Yüzümüz ışırdı
Biz bugüne ne acılardan geçip geldik.

Talip Apaydın

**İğne
Oyacıları
Başaran**

Sabahtan vardım Gönen pazarına
Açmış sergilerini satıcılar
Demirciler urgancılar bahçıvanlar
Acı ter kokuyor çarşı:

Dikilmiş allana
Yetmişlik kadınlar
Tomurcuk memeli kızlar
Dağ köyleri gibi yüzleri
Ellerinde emeğin gülleri
Ellerinde balam
İğne oyaları

Karanlık odalarda yoksul evlerde
Takmışlar ay ışığını iğnelere
Acının sevincin ipliklerini
İnce çizgiler damıtmışlar sulardan
Batırmışlar geceye toprağın derinlerine
Düşlerin sıcaklığında bekletip
Yollarını çiçeklerini işlemişler yalnızlığın
Gurbetin kıvrımlarını
«Tez gel ağam tez gel»i ak ak
Tenhalarda su içişini akça cerenin
Elleri kınalı gelin
Bekleiyorlar

O hünerler ki her biri
Sen kimin yarısın yarı
Karsıdır yoksulluğa sıkıntılara

O hünerler ki
Can ışığı
Yakışurlar her eve
İnsanı insana usındırırlar

Alanda nineler kızlar
Dağ köyleri gibi yüzleri
Kara sular inmiş dizlerine
Bir iğne oyasıdır yaşam da
Batıp çıkıyor iğneler
Vay dünya
Yüreklerine gözlerine

Emek sudan ucuza

İhtarname

T. C.
Ankara
Onbirinci Noterliği
No. : 6458
16 Şubat 1979

Keşideci : A. AHMET SAY
TÜRKİYE YAZILARI DERGİSİ SAHİBİ VE
SORUMLUSU
SELÂNİK CAD. NO. 7, KAT 1,
KIZILAY - ANKARA

Muhatap : CAHİT KÜLEBİ
TÜRK DİL KURUMU GENEL YAZMANI,
TÜRK DİLİ DERGİSİ SORUMLU MÜDÜRÜ
TÜRK DİL KURUMU, KAVAKLIDERE ANK.

Sayın Cahit Külebi,

Sorumlu Müdürü olduğunuz aylık dil ve yazın dergisi TÜRK DİLİ'nin Şubat 1979 / Sayı 329, 158 ve 159. sayfalarındaki M.Ş. ONARAN imzalı yazı, sahibi ve sorumlu müdürü bulunduğum TÜRKİYE YAZILARI dergisinin manevî kişiliğini hedef almakta, TÜRKİYE YAZILARI'nı kamuoyu gözünde küçültmeye çabalamakta, TÜRKİYE YAZILARI'nın içişlerine karışarak yazı kurulu üyeleri ve dergide çalışan sanat emekçisi arkadaşlarımı «onur kırıcı durumlara katlanmak» la suçlamakta, ad vererek kimi dergi çalışanlarını ve yazarlarını «eziklik» ve «onur kırıcı» durumlarını sürdürdüğünü söyleyerek küçültmeye kalkışmaktadır.

1 — Parasal kaynağı ATATÜRK'ün mirasından oluşan TÜRK DİLİ dergisinde, kişisel suçlamalara yer vermemeniz gerekirdi.

2 — TDK Kurultayı, TDK Yönetim Kurulu ve TDK'nın öteki yetkili organlarının, TDK'nın yayın organı olan TÜRK DİLİ dergisinde bu soy yazıların yayımlanmasına izin veremeyeceğini ve bunun hesabının sorulacağını size hatırlatırım.

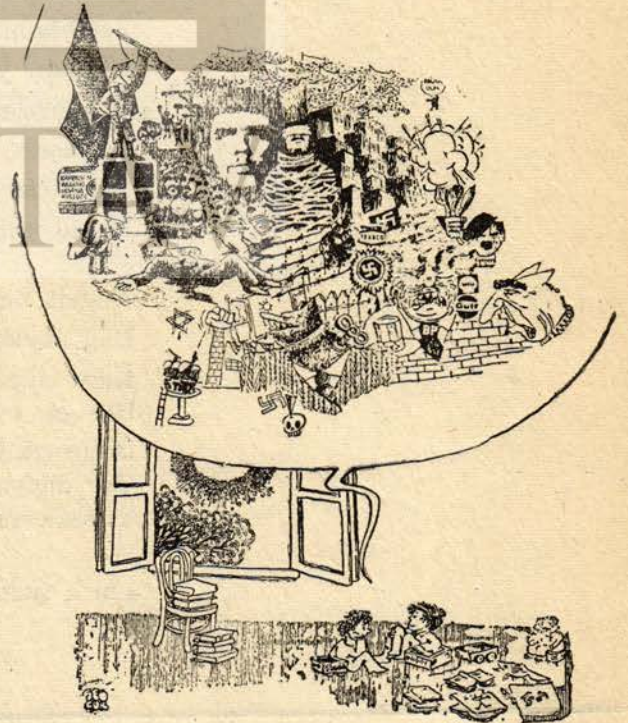
3 — Eski Yönetim Kurulu Üyesi ve Yayın Kolu Başkanı M.Ş. ONARAN, TDK'nın son Kurultay'ında eski görevlerine yeniden seçilmemiş ve dolayısıyla tutumu Kurultay tarafından onaylanmamış bir şahıstır.

Adı geçen sâbık ve eski görevlerinden düşürülmüş bu şahsın, özellikle yazılarıyla yanlış tutumunu sürdürmesine olanak açmanız, özünde Kurultay'a ters düşmektedir.

4 — Her gelen, her eline kalem alan, M.Ş. ONARAN gibi, başka dergilerde yazan ozan ve yazarları küçültmeye kalkışıcı yazılar yazacak olursa, dilimize ve yazınımıza TÜRK DİLİ'nin hiç bir katkısı olamayacağı ve ancak o her gelenler oranında yazınımıza zarar vereceğini size başka nasıl anlatabayım?

AHMET SAY

Türkiye Yazıları Dergisi
Sahip ve Sorumlusu

deneme

Troçki, Lenin ve Proleter Kültür

İ. Mert Başat

ÖNDEYİŞ

Bizi, bu yazıyı hazırlamağa iten birkaç neden var. Anımsanacağı üzere «Kitle Bağı Danışma Toplantısı»nda, bazı kavramların farklı yorumlara uğratıldığına ve proleter kültürü kavramının da bunların arasında yer aldığına değinilmişti¹. Bu kavramın Troçki tarafından daha net olarak formüle edildiğini ileri sürenler olduğu kadar, Troçki'nin kavrayışının yanlış olduğunu ileri sürenler de vardı. Oldukça «üstü kapah» geçen bu konunun, ülkemiz pratiğinde farklı devrimci kültür politikalarının ve kültür alanındaki diğer benzeri kavramların farklı kavranışlarının ayrıçlarından biri olduğunu düşünüyorum bu noktada. Diğer yandan, Lenin ile Troçki'nin, «Sosyalist kültürün kuramsal ve pratik gerçekliğine ilişkin görüşleri (nin), sadece (abç) tarihsel diyakroni sorununda birbirinden ayrıl (diğini)» ileri süren yazarlarımız var². Bu yazımızda, Lenin ile Troçki'nin görüşleri arasındaki farkın «Sadece tarihsel diyakroniden ibaret» olmadığı yolundaki düşüncemiz kadar, ülkemizde konuyu önünde «burjuva kültürünün kitlelere iletilip yaygınlaştırılması» biçiminde ele alan kavrayıştan, «proletaryanın kendi sanatçılarını yaratması» özel amacını güden kavrayışlara kadar uzanan görüşlerle «kitle bağı» konusundaki görüşlerimizin ayrılıklarını da, bu kavram vesilesiyle göstermeğe çalışacağız.

TROÇKİ VE PROLETER KÜLTÜR (3)

Troçki, bilindiği gibi, «Leninist kesintisiz devrim» anlayışının dışındaki «sürekli devrim» anlayışının sahibi olarak da çıkar karşımıza. Bazı arkadaşlara göre Troçki'nin proleter kültür konusundaki görüşlerini, «Sürekli devrim», «tek ülkede sosyalizm kurulamaz» formülasyonlarının dışında tutmamız gerekiyor; bazı arkadaşlara göre de «Troçki yanlıştır, çünkü proletaryayı kültürel plânda hafife alarak, kendi öz sanatçılarını yaratamayacağını ileri sürmektedir...»

Troçki'nin nasıl bir kültür politikası önerdiğine gelmeden önce, konu üzerindeki temel tesbitlerini açığa çıkartmakta yarar vardır. Troçki'nin, belirleyebildiğimiz kadarıyla, üç temel tesbiti vardır:

1. Marksizm, bugün için yalnızca ve özel olarak politik mücadele için kullanılabilir.

2. Egemen sınıfın, belirleyici kültürünü oluşturup, kendi sınıf kültürünü egemen kılması çok zaman gerektirir.

3. Proleter kültürü varolmamıştır ve hiç bir zaman da varolmayacaktır.

Şimdi, Troçki'deki bu tesbitleri, gerekçeleriyle birlikte görelim.

1. «Marksizm, Bugün İçin Yalnızca ve Özel Olarak Politik Mücadele İçin Kullanılabilir»:

Şöyle yazar Troçki; «Proletarya kendi yöntemini marksizmin içinde buldu; ama bu birdenbire olmadığı gibi, bugün bile tamamlanmış sayılmaz. Bugün bu yöntem, yalnızca politik amaçlara hizmet etmektedir.

Cuma Köyünde

Ben Cuma köyünde bir ana gördüm
Kuşlar ölüyordu yüzünde korktum
Dokuz çocuklu iki kumal
İncecik sırtında bölük bölük dağlar sıralı
Ben Cuma köyünde bir ana gördüm

Bahar dolu yazması vardı başında
Dağ dağ kokuyordu elleri öptüm
Doğdu doğah çıkmamış köyünden hiç dışarı
Belki bin belki on bin yaşında
Ben Cuma köyünde bir ana gördüm

Her söylediği sanki birer ağıttı
Sanki yorgun trenler geçiyordu sesinden
Bir bakışı vardı her şey değışecek gibi güzel
Ürbası da yüreği de binbir yamalı
Ben Cuma köyünde bir ana gördüm

Alamanya'daymış oğullarından biri
Bi parmak kağıt yazmamış gideli beri
Öldü mü acep dedi baktı da yüzüme
Hani yıkılmış çınarlar olur ya tıpkı öyle
Ben Cuma köyünde bir ana gördüm

Ben Cuma köyünde bir ana gördüm
Kuşlar ölüyordu yüzünde korktum
Dokuz çocuklu iki kumal
İncecik sırtına bölük bölük dağlar sıralı
Ben Cuma köyünde bir ana gördüm

İrfan Yalçın

Diyalektik maddeciliğin yönetsel gelişimi ve onun bilgiye geniş çapta uygulanması bugün hâlâ geleceğin işidir. Ancak sosyalist bir toplumda (Sınıfsız toplumda. İMB) marksizm bir bilimsel yaratış yöntemi, kültürün başlıca ögesi ve aracı olmak üzere, siyasal mücadelenin **tek yanlı aracı olmaktan çıkacaktır.**» (s. 182).

«...bilimin yapısını aşağıdan yukarıya kadar, ya da daha doğrusu yukarıdan aşağıya doğru temizlemek gerekir; çünkü üst katlardan başlamak gerekmektedir. Ama burjuva mirası olan bilimin, sosyalist inşaya uygulanmadan önce, proleterya tarafından tümüyle gözden geçirilerek eleştirilmesini düşünmek de çok safça birşey olur. Bu, ütöpik ahlakçıların dediği ile aynı anlama gelir; yani bir toplum kurmadan önce proletaryanın ahlak düzeyini, komünizmin en yüksek ahlak düzeyine yükseltmek gerekir. Gerçekte proletaryaya, bilimi olduğu kadar ahlâkı da köktenci bir anlayışla değiştirecektir ama yeni toplumu kaba çizgileriyle de olsa kurduktan sonra.» (s. 183). «Bir devrimci sınıf sırf Parti henüz elektronlar ve iyonlar hipotezini, soyacekim teorisini, Freud'un psikanaliz yöntemini, görecelik teorisindeki yeni matematiksel gelişmeleri kabul edip etmeme konusunda bir karar vermedi diye, kendi kavgasını durduracak değildir. Gerçi proletaryaya iktidarı ele geçirdikten sonra bilimi özümlemek ve onu yeneden gözden geçirmek için çok daha geniş olanak bulacaktır. Ama bunu söylemek, yapmaktan çok daha kolaydır. Proleteryanın, sosyalizmin kuruluşunu, birçoğu

hala kısa pantolonla koşan yeni proleter bilim adamları, bilimin bütün araçlarının ve yollarının gerekliliğini doğrulayınca ve onlara durumunu aydınlığa çıkarınca kadar ertelemesi sözkonusu değildir. (...) Ne olursa olsun, proleterya, bilimin yukarıdan aşağıya doğru genel bir arıtılmasına girişebilmek için, önce kendi sosyalist inşasını yeterince yüksek bir düzeye vardırması, başka bir deyişle, maddi güvenliği ve toplumun kültürel doyumunu sağlamalıdır.» (s. 183 - 184).

Böylece Troçki, sınıf olarak proleteryanın kendi bilim (ve sanat) adamlarının yaratılmasını özünde yadsınmaz; O'nun asıl karşı çıktığı, komünist toplum kurulmadan bunun gerçekleşebileceği, düşüncesidir. (*) Proleterya önce siyasi iktidarını perçinlemeli ve gerçek sosyalist kuruluşu sağlamalıdır. Bu süre içinde, yüksek bir düzeye erişmiş bulunan bilim ve kültürünün proleterya niceliksel bir yayılma içinde kavranmasıyla, demokratikleştirilmesiyle" yetinilmelidir. Burjuva biliminin (ve kültürünün), egemen sınıf olarak kendi eğilimini yansıtacağı tartışma götürmez bir şeydir; ama bu, fazla abartılmamalıdır; «Kendini pratik görevlere veren bilim, daha çok doğanın fethiyle uğraşır (fizik, kimya ve genel olarak doğal bilimler), insanlığa yaptığı katkılar sınıf anlayışının dışına çıkar». Gerçi «bilim, sömürünün sosyal mekanığı (ekonomi politik) ne kadar sıkı bağlanmışsa veya insanlığın tüm deneylerini ne kadar soyutça genelleştirirse (...), burjuva sınıfının benciliğine de o kadar boyun eğerek ve insanın bilgisine yaptığı genel katkılar da o kadar önemsizleşir» ama, deneysel bilim alanında, yapılan genelleştirmelerin çapına bağlı olarak, bilimsel güvenilirliğin ve nesnellüğün değişik dereceleri vardır ve «genel bir kural olarak burjuva eğilimleri, dünya görüşü, yöntem felsefesi gibi yüksek alanlarda, kendilerine çok daha özgürce bir yer bulmuşlardır.»⁵ Troçki, bugün için marksizmin «siyasal mücadelenin tek yanlı silahı» olduğunu belirtmekle bir yandan hayatın her alanının siyasetçe yedekleneceğini⁶ de işaretler ama, bir yöntem olarak siyaset dışında ki hayatın bilim alanlarına özgü olarak uygulanışını da komünist toplumun kuruluşuna erteler. Çünkü bunun için hem proleteryanın düzeyi yetersizdir. (ve niteliksel dönüşümünü sınıfsız toplumun hiç değilse kaba hatlarıyla kurulması sırasında gerçekleştirilebilecektir), hem de marksizmin yönetsel gelişimi ve bilgiye geniş çapta uygulanması geleceğin işidir; marksizm bunu başarmak için, sosyalist (sınıfsız) bir topluma gereksinim duyar.. Troçki'deki «erteleme», özellikle ilk gerçekliğe bağlı olarak, yalnızca marksist yöntemin hayatın diğer alanlarına uygulanması biçiminde değil, aynı zamanda burjuva bilim ve kültürünün politik olarak ele geçirilmesi konusunda da açığa çıkar. Çünkü burjuva eğilimleri genel bir kural olarak dünya görüşü, yöntem felsefesi gibi yüksek alanlarda etkinlik kazanırlar ve «temizliğe», «arıtmağa», yani politik ele geçirişe «üst katlardan» başlamak gerekir. Proleterya ise sınıfsız toplum kurulmadan, özetlenen (nedenlerle) bu işin gerçek anlamda üstesinden gelemez; ki o zaman da proleterya, zaten bir sınıf olarak varolmayacaktır.

Mustafa Usta

Ne zarıptır şu Mustafa Usta
Kimşenin düşünmediğini düşünür
Mavi gözlerini kısıp susunca

Bir akşam dedi ki bana usulca
«Ne düşünür bilir misin, amaçsız bir işçi
Ben bu çelimsiz güne
Bir çelme takarım yine
Gelirim giderim gün tamamlamaya
Kavgadan sömürüden bana ne

Yüzünü gülmesi sanattır bunlarda
Dışı dost bakışlı düşmandır içi
Tütünden anlayan insandan da anlar
İğreti duygular ucundan yanar

Not :

Bu gözlemi Tekel'in bir deposunda çalıştığım sırada edindim. Mustafa Usta, adı ve düşünceleriyle gerçekten yaşıyor.

Ozan Bora

Kanımızca, Troçki'nin bu «temel tesbiti»nde çok berrak olmamakla birlikte, marksizm, bir yöntem olarak genel ve gerçek bilimden çok, ideolojik nosyon olarak, bir tür öğeler (ve teknikler) eklememesiyle ele alınmaktadır. Bu ise, marksizmin genel ve gerçek tek bilim olma değerine ancak tüm sınıfların ve ideolojilerin ortadan kalktığı zaman erişebileceği görüşünü, tüm sınıfların ortadan kalktığı sınıfsız toplumda proleterya sınıf ideolojisinin genel ve gerçek tek bilim olan marksizmle - ona tümüyle intibak ederek - özdeşleşeceği (ve bu özdeşleşmeye bağlı olarak onun da sınıf ideolojisi olarak ortadan kalkacağı) görüşünün yerine geçirmek sonucunu doğuracaktır. Burada sanırız, marksizmin yöntem değerini daha çok «teknik» açıdan algılayışa yatkınlık bulunmaktadır; o zaman, sözgelimi mimarlık ve şehircilik alanında proleteryanın ve tüm toplumun özgür gelişiminin isterleri doğrultusunda, bu gelişimi k o l a y l a m a k üzere ona uyan uygulamalar ve kuramsal çalışmalarla niteliksel gelişmeler, marksizmin bu alana uygulanması anlamını taşımayacaktır ama, marksizm bu alanda da uygulamasını, sınıfsız toplumun kuruluşundan sonra bulacaktır.

Nasıl olacaktır daha doğrusu nasıl somutlaşacaktır bu? Sözgelimi, karşımıza, planı, statik hesabı, kullanılan malzemesi, vb. tüm öğeleri kapsayan (ya da bu öğelerin yerine başkalarını koyan) marksist bir yöntemle (kavrayış ve uslupla değil, teknikle) yapılmış sosyalist bir binamı çıkacaktır? Troçki, bu konuda bir spekülasyonda bulunmaz...

2. «Egemen Sınıfın, Belirleyici Kültürünü Oluşturup, Kendi Sınıf Kültürünü Egemen Kılması Çok Zaman Gerektirir».

Troçki, «Tarihin gösterdiği gibi, egemen bir sınıf çevresinde yeni bir kültürün oluşumu çok zaman gerektirmekte ve ancak o sınıfın politik çöküşü öncesine rastlayan bir dönemde tamamlanabilmektedir», der (s. 172). Daha sonra yervereceğimiz alıntılarda göreceğimiz gibi, aynı koşutta, köleci toplumun sanatının yaratılması için binlerce yıl, burjuva sanatı için de bir kaç yüzyıl gerektiğine değinir; ancak, burjuvazi için bu sürecin bu ölçüde kısalması, proleteryanın kendi kültürünü yaratması için bir kaç on yıl gerekeceği anlamını taşımaz. Zira burjuvazi, zamansal açıdan en önemlisi

Aç Locanı Göster Restini Bay Onaran Ahmet Telli

Mustafa Şerif Onaran, Türk Dili dergisinin Şubat 1979 sayısında yayımlanan yazısının bir bölümünü Türkiye Yazıları'na ayırmış. Bir dergiyi eleştirmek elbette doğal bir şeydir. Gelgelelim, yazarın amacı bu değil. Derginin eğrisini doğrusunu gün yüzüne çıkarmak değil istediği. Onu dergideki yazılar, şiirler ilgilendirmiyor hiç. O, kafasında kurduğu bir hesabın peşine düşüp, kişiliklere saldırıyor.

Bay Onaran'ın hedef aldıklarından biri de benim. Kişiliğimi duygularımın terazisinde tartarak, aklınca kişilik ve onur dersi veriyor bana. O noktada adama, «Hadi ordan nane molla» derler. Ben de öyle diyorum kişiliğe sataşan bu terazisi bozulmuş baya...

Bay Onaran hiçbir zaman siyaset ve kişilik ilişkisini kavrayamamış, kişiliği burjuva anlayışıyla soyut bir kavram olarak düşünegelmiştir. Bunu söyleyebilmek için mutlaka öncesini araştırmaya da gerek yok kişinin. Birkaç aylık gözlem yeter de artar bile. Günümüzde artık localardan değil, emekçi sınıfların göğüs göğüse süren savaşımı karşısında bulunduğu yere göre kişilikleri tartmanın gereği vardır. Hayati bir bataklik kuşu gibi tiksinc iç dünyalarının penceresinden gözlemek değil, sürüp giden savaşımın içinde kavrulmakla namuslu, onurlu ve kişilikli olunabileceği gerçektir. Bay Onaran bana bunlarla sataşma-

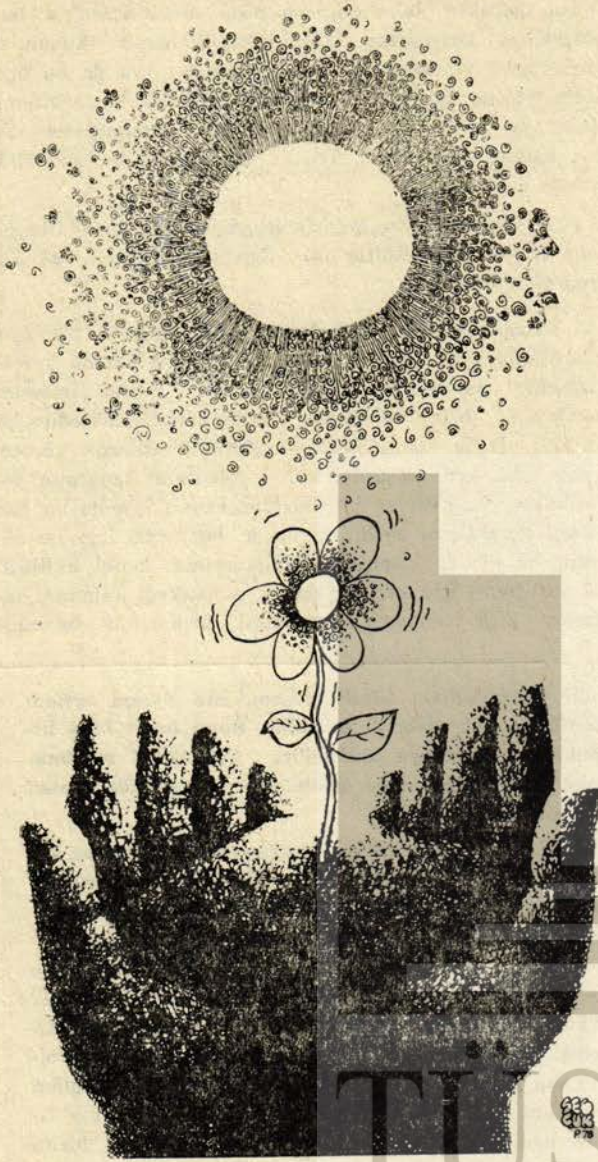
lıdır sataşabilirse. İçinde yaşadığımız siyasal ortamı kendisine pek elverişli bulabilir. Bunu fırsat bilip kişiliklerle oynamaya kalkabilir. Ama şunu unutmamak gerekir ki, nane mollalarla uğraşacak zaman da yoktur.

Bay Onaran, «Dergiye emeği geçen bu ozanlar kötü şiirlerini yayımlatabilmek ezikliği içinde görünürlerse saygınlık kazanabilir, dergide sözü geçen kişiler olabilirler mi?» diyor yazısının bir yerinde. Amacı yine başka. Aklınca beni birlikte çalıştığım arkadaşlara ve özellikle de Ahmet Say'a karşı kıskırtmak. Diğer arkadaşları da aynı kıskırtma oyununa getirmek istediği belli. Oysa Kollektif çalışmanın ne demek olduğunu kavramıyor yazar. «Kitle Bağ» ile amaçlanan ve adım adım yürüyen bir programın amaçladığı siyasi hedefler onu rahatsız ediyor belli ki. Bu, bizim doğru yolda olduğumuzu gösterir. Çünkü burjuvazinin ağızıyla konuşan Bay Onaran saldırıyor.

Yazısını, bizim, Ahmet Say'a «kanıtlandığımızı» duyumsatarak ve bunun onur kırıcı oluşunu vurgulayarak bitiriyor Bay Onaran. Böylece aklınca hakaret ediyor bizlere. Bay Onaran sözcükleri tartmasını bozuk terazisinde başaramıyor ama, hayatı bir bataklik kuşu gibi yaşamış kişiliklerin ağzından da herhalde bataklik kokusundan başka bir şey çıkacağını beklemek yanlış olur. Öyleyken ben yine de şunu mutlaka öğrenmeyi isterdim: «Bay Onaran, bu sözcüklerin bir dizgi yanlışlığı olmadığından emin misiniz?» Eğer öyleyse, diyorum ki, «aç locanı göster restini!..»

Kendisinin de söylediği gibi, önemsemediğimiz M. Ş. Onaran için, Ahmet Telli ve Ai Cengizkan arkadaşların söylediklerine ekliyecek başka söz yok.

İ. Mert BAŞAT - G. EMRE

«devlet iktidarını ele geçirmeden bir kaç yüz yıl önce kendi kültürünü geliştirebilmiş» olmak üzere, bir dizi avantaja sahip olmuşken, bu avantajlar proleterya için geçerli olmamıştır, hatta proleteryanın dezavantajları vardır ve «insanın gündelik ekmeğin peşinde koşmanın daraltıcı ve körletici tasanından kurtulduğu, ortak lokantaları herkesin beğenisine göre besleyici, iştah açıcı ve temiz yemekleri hazırladığı, toplu çamaşırhanelerin herkesin çamaşırını tertemiz yıkadığı, çocukların, bütün çocukların iyi beslendiği, sağlıklı ve neşeli olduğu, güneş ışığını, temiz havayı, albümini özümledikleri gibi bilimi de özümledikleri bir toplumda, elektriğin ve radyonun bugünkü gibi zenaat olmadığı ve bir merkezi düğmeğe basıldığı anda tükenmez süper - güç kaynaklarından aktığı bir toplumda, artık 'yararsız ağızların' bulunmadığı, insanın özgürleşmiş bencilliğinin —dev bir güçtür bu!— bütünüyle evrenin anlaşılma-

sına, dönüştürülmesine ve geliştirilmesine yöneldiği bir toplumda kültürel gelişme tarihte eşine rastlanmadık bir dinamik gösterecektir. Ne var ki bütün bunlar, bugün pek yakın olmayan, uzun, zorlu bir tırmanıştan sonra gerçekleşecektir» (s. 175). Troçki'de kültür tanımını ise şöyle : «Kültür, bütün toplumun ya da en azından onun hakim sınıfının özelliğini yansıtan bilgi ve becerilerin organik bir toplamıdır. Kültür insan etkinliğinin bütün alanlarını sarmalar, oralara nüfuz eder ve hepsini bir sistem içinde birleştirir» (s. 184). Peki, devrim sonrası, ama sosyalist toplum kurulmazdan önce proleteryanın, kendi özelliğini yansıtan bilgi ve becerilerin organik toplamını oluşturamamasının ve insan etkinliğinin tüm alanlarına nüfuz ederek sistemleştirememesinin, yani egemen kültür olarak damgasını vuramamasının nedenleri nelerdir?

Bunun Troçki'deki nedenlerini, üçüncü «temel tesbit» vesilesiyle göreceğiz. Ama Troçki'nin, bir egemen sınıfın kültüre kendi damgasını vurmasının çok zaman isteyeceğini proleterya açısından vurgulaması, burjuva kültürünün görkemine sıkça değinen Troçki'nin, bir de Rusya'yı kaplayan mujikler yığına bakıp karamsarlığa kapılmasıyla açıklanamaz herhalde. «Temiz yemekli, temiz çamaşırılı, güleç ve sağlıklı çocuklu....» bir tablo ise, hiç değilse kuramsal olarak ya da bilim - kurgu olarak ve tüm toplumun bireyleri için bir emperyalist metropol ülkede de ele alınabilir. Ama, Troçki'de bütün bu sonuçların çok uzun zaman isteyeceği vurgulamasının altında, sosyalist bir toplumun değil, ama sosyalist bir dünyanın yaratılabileceği görüşünü görmeden geçmek mümkün değildir. Dikkatlice baktığımızda, Troçki'nin bunu aynı yapıtında açık - seçik verdiğini görürüz. «Ama kültür kuruculuğumuz ne kadar önemli olursa olsun, tümüyle Avrupa ve Dünya devriminin yaklaşmasına bağımlıdır, ikincildir (abc)» (s. 177). Tek bir ülkede sosyalizmin kurulmasının başarılması, tüm dünyada sosyalizmin kuruluşuna geçilmesine bağlıdır ve o'na göre, Ekim Devrimi ile Dünya, 50 - 60 yıllık bir proleter dönemin, dünya çapında bir alt - üst oluşla ve ülkeden ülkeye sıçramalı biçimde bir devrimci geçiş döneminin, başlangıcına ulaşmıştır. Ülkeden ülkeye, yatay biçimdeki sıçramalı sürekli devrim anlayışı, dikey olarak da «sıçramak» üzere, «erteleme»yi getirir; niteliksel dönüşüme ilişkin işler, sınıfsız toplumun - hiç değilse kaba hatlarıyla kurulmuş bulunması gereken sınıfsız toplumun - işleridir.

Sürecek

- (1) Bkz. Türkiye Yazıları; Sayı 22; s. 16 ve 5 - 16.
- (2) Hilmi Yavuz; Felsefe ve Ulusal Kültür, s. 110 - 113; Bilgi Yay.: 268; 1977 Ankara, 196 s.
- (3) Bu bölümdeki alıntılar için (aksi belirtilmedikçe) bkz. Leon Troçki; Edebiyat ve Devrim; çev. Hüseyin Portakal; Köz Yay.; İstanbul 1976; 246 s.
- (4) : Ki, o zaman da bu bilim adamları, proleteryaı değil, sınıfsız toplumu temsil edeceklerdir.
- (5) : Bkz. s. 182 - 183.
- (6) : Bu, politikleştirme anlamını taşımaz. Dar anlamda kullanımdır politika kavramının.

İdam

Azar Yaran

Kurşun gibi son sesleriyle gittiler
Aynı kara, ipte;
Sevecen çocuk yürekleriyle
Kurbanları kirli intikamın.
Ve yürüdüler büyüdüler çifte ilmikte,
Sıkıntılı baykuşlar söndü yüzlerinde
Onları seyre gelen divanın.

Mayıs'dı, öldü ve kara kavak
Yüzünü ağıtla dallarına gömdü,
Karanlık durdu rüzgar esmedi,
Ay bütün filizlerde söndü.
Issız sonsuzda acılar dindi
Ve bahardı
Baharın ağırlı üç eklemi
Bu üç öldü.

Ve yapraklar çiğ ateşte kavruldu,
Asılanların son titremeleriyle irkilerek
Düzensiz yönere doğruldular.

Cinayet gecesi kesilen sesler,
Yarılaı yürekleri kumruların,
Yaşamın burulan güzellikleri,
Sızlayan kemikleri meşelerin
Ve yanan canı suların.

Çocukları öldürülen ülke,
Ateş içinde yeraltı kederin.
Doldurahım şu yalan erince,
Öfkeyi ocağından evlerin.

Gelinleri bol ülke
Çok kesildiği karanfillerin
Ve doyunca sevmeden gidenlerin.

Çocukların ve sözlerimin ülkesi,
Savur etardamarlarındaki gizleri.
Bilinç sarsın toprağı ve denizleri,
Parmağın kesilince acılar sarsın
Ve bir hücren uyanınca sevinç herkesi.

Yeni bahar fıskırıyor kavak ağacından,
İdamlıkların yüzü birer birer
Son defa canlı göründü.
Toprağın iliğı seğırdi,
Sustu baykuşlar hıncın utancından,
Gece daha siyah bir peçeye girdi.

Gizli merkezlerin kara ocaklarında
Alınmış karar denmeden son söz,
Korkulu rolleriyle kucaklarında
Giydirmeye gelmişler ölüm urbanı,
Pervasız, tedirgin ve mat birkaç göz
İzlemeye gelmişler kurbanı.

Sorulur ya verilmez son dileği,
Ama artık asılmıyor, asıyor bir ses.
İlmik, gülen yüz ve ölüm gömleği
Görünce öldürenler günefes.

Prangadan boşalan ayaklarından
Darağacına aktı tüy gibi son üçbeş adım.
Asıldı, ve ürküten bir son söz
De fırladı darbesinden celladın.

Ben bu şiiri yazmak isterdim. Eninde
Sonunda beyaz yazgısıyla yurdun yaşasın.
Anababaların ve kardeşlerin derin gönlünde
Bağımsızlık renginde güller yaşasın.

Biraz sonra tabure çekilecektir,
Çekti sigaranın son nefesini.
Bütün iyi kuşlara iletcektir,
Özgürlükten selam getiren bir güvercin
Karanlığa kanatlarıyla yazdı sesini.

Gövdesiyle baştanbaşa yanar,
Zerresini tutuşturamaz dünyanın,
Avuçları toprak tüten yaşlı ananın
Taze bir yaradır şimdi yüreği.

Analar! emekle, umutla büyüttünüz
Göğüslemek zor,
Ve bir anda ve onurla öldüler.
Darağacını kuranlar çok titreyecekler,
Ölenler ölümden sonra da güldüler.

Ölürdü güzeldi çocuk
Ve son bir söz söyledi
Ve gördü göklerin son lalelerin
İdamı kara bir tay eyledi,
Çökertti avuçlayın yelelerini.

*

TÜRKÜ

Hücrelerde adamlar
Gözleriyle biletiler beton damları,
Güncelere bahar yazan nice adamlar
Çağrılarla sarstılar hanları.

Kalem kırık sayılıdır günleri,
Al şafağa yönelince sezmişler,
Rüzgar tutmuş boran yazmış elleri,
Kitaplar içine mayın dizmişler.

Söküyor zulmün ipliğini kızlar,
Öldüremez bir cinayet o gidene.
Karanlık yönergeyle sahte yağızlar
Gülünç bir ilmikte astılar seni.

deneme
Genç Marx ve Veblen'de Yabancılaşma
Doğu Ergil

EMRE ÖZYAMAN'IN
katkısıyla

Genç Marx'la yabancılaşma konusunda, kendi eleştirel bakışı içinde sık sık buluşan ve ayrılan, çağdaş antropolojik görüşün ülkemizde pek tanınmayan önemli adı Veblen üzerine Doğu Ergil'in kaleme aldığı aşağıdaki ilginç yazının «yabancılaşma» konusuna bir başka yönden ışık tutacağına inanıyoruz.

Sosyal bilimler disiplinlerinin belirli dönemlerde ortaya çıkışı ile o dönemlerde çözüm bekleyen sorunların belirmesi ya da iyice belirginleşmesi arasında kuvvetli bir ilişki vardır. Genel disiplinler için yapılan bu değerlendirme özel konular için daha da geçerlidir. Siyaset biliminde «devlet» kuramının, toplum bilim alanında «anomi»ya da kuraisızlık, toplumbilim ve ruh biliminin keşiştiği alanda da «yabancılaşma» konusunun bugün Türkiye'de incelenir olması bir rastlantı değildir. Araştırmacılar toplumumuzu yaşanan koşullar altında anlamak istiyorlar.

Kanımızca, yabancılaşma kuramına en büyük katkılar Marx ile Veblen'den gelmiştir. Kuşkusuz, Marksist düşüncenin merkezi olmayan «yabancılaşma» ilgi yoğunluğu bakımından Genç Marx'ın elindeki bir konu olmuştur. Hegel —hümanizm— diyalektik materyalizm geçiş çizgisi üzerindeki genç Marx, 1844 Felsefe ve Ekonomi El yazmaları, Alman İdeolojisi gibi yapıtlarda yabancılaşmayı yoğunlukla elde tutmuş, Kapital'in çiraklığını yaptığı Grundrisse'de (Ekonomi Politığın Eleştirisinin Temelleri) tahlilini sürdürmüş ve yabancılaşma kavramını reification (şeyleme) ve meta fetişizminde somutlamıştır. Böylece yabancılaşma, Marx'ın emek değer kuramını geliştirip oturtuktan sonra, bu genel kuramı, Marx'tan sonra da gelişimini sürdürmüştür.

Bu yazımız, Marksist yabancılaşma kuramını enine - boyuna irdeleyip, tartışmaktan çok, Marksist geleceğin dışında ele alan Veblen'in yabancılaşma sorununun köklerine eğiliş biçimini sergilemektedir. Bu yapılırken de, genç Marx'a yollamalara ve genç Brax'la karşılaştırmalara yer verilmiştir. Bu ölçüdeki bir sergilemenin dahi, yabancılaşmanın başlangıç kaynaklarını ve bu konuda halâ incelenmeyi gerektiren bazı belirsizlikleri açığa çıkaracağını sanıyoruz. Hem çağımızda, hem de ülkemizde güncelliğini koruyan yabancılaşma sorununun ülkemizin somut koşulları açısından tartışılmasında ise, yarar umuyoruz.

Yabancılaşma konusu bir bakıma doğduktan sonra Marx'ın kucağına bırakılmış bir çocuk gibidir. Marx'ın misyonu onu büyütme olmuştur. Ama yetişkinliği

görmek büyük ustaya da nasip olmamıştır.

Gerçekten de Hegel, Bauer, Feurbach ve Hess'in kendisinden önce oluşturduğu laik felsefe birikiminden yararlanmak gibi bir talihi vardır Marx'ın. Onun yapıtında yabancılaşmanın birbiri ile ilgili iki kaynağı vardır : işbölümü ve özel mülkiyet(in belirmesi).

İş bölümü içinde yeri ve ekonomik rolü saptanan insan çalışma biçimini düzenlemekten ve emeğinin ürünlerinden yoksun kalır; kendinden ve diğer insanlardan uzaklaşır. Kapitalizmde Marx'a göre işçiler işi bir yaratma değil, baskı süreci olarak deneyimlerler. Zora dayanan emek bir «yabancılaştırıcı araç» olan paranın bütün değeri yüklenmesi ve insanın değerini düşürmesi nedeniyle kişisel ilişkileri insanlık dışı kılar. Fakat yabancılaşma neden olur?

Marx'ın yabancılaşma konusunda en fazla yazdığı Paris Elyazmalarındaki (1844) iki bölümdür. Marx bu çalışmalarda «yabancılaşmış emek» kavramı üzerinde durur ve işçi ile onun ürünü arasındaki ilişkiyi inceler. Ona göre, insan, öz - varlığını çalışmada bulan canlı türüdür.

Fakat denetleyemediği iş süresinde bu özü kendisinden uzaklaştırılır. Bu şöyle olur : çalışan insan, emeğini, emeğiyle yeniden ürettiği yaşamını ürünü olan nesneye koyar. Fakat artık yaşamı kendisine değil nesneye aittir. Alınır - satılır bir mal olarak beliren emek ya da insan yaşamı nesnelleşir. Böyle nesnelleşerek gerçekleşen emek, ürünü olan nesneyi kaybetmek ve ona tutsak düşmek durumundadır. Diğer bir deyişle emeğin gerçekleşmesi onun (gerçekleşmenin) yitilmesidir. Emekçi «ne kadar zenginlik yaratsa o ölçüde yoksullaşır» (Marx, 1964 : 107-108). Bu süreçte ya da bu yolla, çalışanın sadece kendi yaşamı için değil, işi (yaşamı) için son derece zorunlu olan nesnelere de kendinden gasp edilir (s. 107-108). İşte, çalışanın proleterleşmesi bu sürecin sonucudur.

Nesnelere dünyasının değeri artarken, insanlar dünyasının değeri doğrusal bir oranda düşmektedir. Yabancılaşmış emek ve onun içinde hapsediği ürünleri giderek gerçek üreticinin kendisini tanıyamıyacağı bir dün-

ya oluşturur. Bu durumun doğal sonucu şudur : İnsan mülk edindikçe kendinden uzaklaşır ve yabancılaşır.

Görülüyor ki, Marx'ın yapıtında, insanın temel faaliyetini olan ama artık denetleyemediği iş, çalışma biçimi, onun hem doğadan hem de kendisinden uzaklaşmasına yol açmaktadır. Şu halde başkalarının (Marx, Romantikler diyor), yaşam sürecinin artan akılcılığının ve uzmanlaşmasının sonucu saydıkları yabancılaşma, Marx'a göre toplumun eseridir. Kaynağı da özellikle çalışanın, çalışmayan, diğer bir deyişle, kapitalist tarafından sömürülmesidir.

Bu teşhis Marx'ın tüm kuramsal örgüsünün içine girmiş ve daha sonraki yapıtlarında açıkça belirtilmesi bile sonuna dek etkisini sürdürmüştür.

Marx, 1944 defterlerinde, insanın doğaya emeğiyle daha egemen oldukça, üretme sevincini ve ürününü kullanmayı bu egemenlik sevgisi için terketmesinin ne kadar düş kırıcı olduğunu belirtiyor ve soruyordu : «Doğayı fethetme gücünü kazanırken insan kendini yönetme gücünü nasıl kaybetti?» «Nasıl, soruyoruz, nasıl insan emeğini dışlar ve onu yabancılaştırır?» Bu yabancılaşma insanın gelişmesi sürecinde nereden kaynaklanmıştır?

Bu soruları heyecanla sorduktan sonra Marx, «şimdi bu ilişkileri daha yakından ele alalım» demiş, ama ne yazık ki bu noktada bitmiştir. (Struik'te Marx, 1968 : 119). Hiçbir zaman da tamamlanamamıştır.

Öte yandan tarih öncesine ve antikiteye ilişkin çalışmalarında Marx özel sektörün evriminde toprak ögesinin üzerinde önemli bir etken olarak durdu. Özel olarak sahip olunan toprak parçalarında ki tarihte ilk kez köleler sistematik olarak kendi doyumluk gereksinimlerinin ötesinde bir artı ürettiler. Toprak servet ile eş duruma geldi ve toplum mülkiyet esasına göre ayrıştı. Fakat 1844 Ekonomik ve Felsefi El Yazmaları'nda Marx, tarihsel çalışmalarının tersine yabancılaşmayı mantıksal açıdan toprak mülkiyetinden önce görmüştür. Bu noktada şu öneriyi getiriyor : «Özel mülkiyetin kökeni nedir diye soracağımıza insanın gelişmesi sırasında yabancılaşma nasıl ortaya çıktı diye sormak gerekir» (Struik'te Marx, 1968 : 118). Gerçekten nasıl? Marx bu : oruyu da yanıtı bırakmıştır.

Ama çağdaş Yugoslav filozofu Istvan Meszaros (1970) gibi düşünürler için insanın yabancılaşması ile mülkiyetin ortaya çıkışı ve işbölümü kuramsal ya da olgusal bakımdan önemli bir sorun değildir. Çünkü insanın kendinden uzaklaşmasının aracı olan tarihin üretici güçlerinin, insanın yeniden insanlaşmasına hizmet etmesi, insanlığın özgürlük mücadelesinin bir parçasıdır ve bu diyalektik karşılıklı etkileşim açısından değerlendirilmelidir (s. 155).

Amerikalı filozof Bertell Ollmann'a (1971) göre de Marx toplu mülkiyetten özel mülkiyete ilk geçişin «ayrıntıları» bize hiçbir zaman vermediğine göre konu ile hiç olmazsa tarihsel açıdan hiç uğraşmıyalım. Ama Ollmann'ın kendisi de Marx'ın tarihçilere bıraktığı korkutucu ikilemin farkındadır. Şöyle yaklaşır soruna : Eğer özel mülkiyet ve iş bölümü eş ifadelerse (Marx'ın deyi-

mi) ve özel mülkiyet «yabancılaşmış emek» tarafından üretilen nesnelere tanımlamak için Marx tarafından kullanılan terimse, bunlardan ilk önce hangisinin geldiğini bulmamız gerekir. Acaba özel mülkiyet mi insanı yabancılaştırmıştır, yoksa yabancılaşmamış insan özel mülkiyeti yaratmış ve böylece kendi yabancılaşmasının koşullarını hazırlamıştır?» (s. 163 - 164).

Marx'ın kendisi de bu sorunun yanıtını aramıştır. 1844 Elyazmalarında şöyle yazar :

«Özel mülkiyet böylece yabancılaşmış emeğin, işçinin doğa ve kendiyile olan dışal ilişkisinin ürünü, sonucu ve kaçınılmaz neticesidir. Özel mülkiyet buna göre yabancılaşmış emek - yani yabancılaşmış adam, uzaklaşmış emek, uzaklaşmış yaşam, uzaklaşmış adam kavramından çözümlene ile çıkar. Doğru, biz yabancılaşmış emek (yabancılaşmış yaşam) kavramını politik ekonomiden özel mülkiyetin devinimi sonucu çıkardık. Fakat bu kavramın incelenmesiyle, özel mülkiyet, yabancılaşmış emeğin kaynağı, nedeni olarak belirse bile, tıpkı tanrıların başlangıçta insanın zihinsel karışıklığının nedeni değil, sonucu olması gibi aslında onun (yabancılaşmış emeğin) sonucu olduğu ortaya çıkar. Sonra bu ilişki karşılıklı olur.» (Struik'de Marx, 1968 : 117).

Asarlar Güllü

Bir meydana kurdular darağacını
Çelişti gölgesi
Sürgün yeşiliyle doğanın

Memurlar geldi kolluklarıyla
Vergi hesaplarcasına rahat

Cübbesi yağ bağlamış bir imam
Düzeltilmiş kirli sarığını
Tekbirler getirdi bin yıllar yosunlusu

Yorgun bir ustalıklı gazeteciler
Okjektiflerini ayarladılar fotoğraf aygıtlarının
Cellât burnunu karıştırdı

Sonra gerildi yağlı organ
Bir gül astılar

Canlandı yine çarşı
Sarraflar altın bozdular
Su verdi demirci kıvılcımlanan çeliğe
Dağlara sürdürdü çobanlar davarları

Bir gül kaldı yalnızca asılmış
İşledi sabah yeline
Bir yeni günün
İşyanını

Ayhan Enacar

Bu anlamda özel mülkiyet yabancılaşmış emeğin ürünüdür, ama aynı zamanda emeğin kendini yabancılaştırdığı, yabancılaşmasını gerçekleştirdiği araçtır. Marx'ın koyduğu şekilde ikisinin arasındaki mantıksal bağ birinin diğeri olmadan ortaya çıkmasını ve tarihsel bir öncelik ilişkisini kurmayı imkansız kılıyor. Bu durumda sorun geleneksel neden - sonuç ikilişkisi yerine iki gücün hem kendileri hem de aynı zamanda bir diğeri oldağı diyalektik bağlam içinde görülmelidir. (Diggins, 1977 : 117).

Marksçı bilgi kuramı içinde böyle ayrıcalıklı bir yer verilince özel mülkiyetin tarih sahnesine çıktığını, açıldığını, büyüdüğünü, geliştiğini genelde herşeyle ilişkilendiğini ve özelde hiçbirşey(n) ortaya çıkmadığını benimsemek gerekir. Böylece özel mülkiyetin bu «gizi» felsefi açıdan aydınlığa kavuşur ama tarihsel açıdan hiçbir çözüme varmaz.

Bu temelden çıkarak Marx gerek Kapital'de (1967), gerekse Grundrisse'de (1973) sömürü ve yabancılaşmanın, kendisi insan gayretinin bir sonucu olan özel mülkiyetten kaynaklandığı üzerinde ısrar eder. Ayrıca tüketim etkeni dahil, niçin «insanın durumuna» katkıda bulunan diğer etkenlerin çözümlene dışı bırakılması gerektiğini de açıklar :

«Bireyin üretimi ilk başta doğanın tüketim için sunduğu hazır nesnelere derleyerek kendi vücudunun yeniden üretimiyle sınırlı olduğu halde biz mülkiyeti niçin tüketime değil de üretim ilişkilerine, koşullarına indiriyoruz? Yegâne görevin bulmak ve keşfetmek olduğu yerde bile bu çabucak zor ve emek - avcılık, balıkçılık ve hayvancılıkta olduğu gibi - ve bireysel düzeyde belirli yeteneklerinin üretilmesini (yani geliştirilmesini) gerektirir». (Marx, 1973 : 492).

Bu noktada Thorstein Veblen Marx'a temel eleştirisini yöneltir. 1914 yılında yayınlanan Çalışma İçgüdüsü ve Endüstriyel Sanatların Durumu adlı yapıtında Veblen, genç Marx'ı da çok ilgilendiren bir konuyu, çalışma içgüdüsünün bastırılması olgusunu incelemiştir.

Veblen'e göre bu süreç insanın özgürlük araçları üzerindeki özgürlüğünün kaybını simgeler ve modern kültürün en evrensel, en kökten değişimidir. Düşünür için yabancılaşmanın kaynağı özgür çalışmanın kaybıdır. Bunun nedenleri de üretimden çok tüketimde, servetin yaratılmasından çok edinilmesinde, malların yapılması ve sahip olunmasından çok ne duruma geldiklerinde yatmaktadır.

Marx ve Engels özel mülkiyetin işbölümünden kaynaklandığını ve artı değerın ürünü olduğu görüşündeydiler. Klasik iktisatçılar için mülkiyet, üretici emek ve sosyal mukavele temeline oturuyordu. Veblen ise özel mülkiyetin başlangıcını fetih eyleminde görmüştür.

«Mülkiyetin Başlangıcı» adlı makalesinde Veblen (1898 : 352 - 365) konuyu Marksist ve liberal görüşlerin dışına çıkarmış ve çağdaş antropolojik görüşlere bağlamıştır. Ona göre, birçok ilkel kültürde dışal nesnelere öznel algılanışı, mülkiyet ilişkisinden (onun sosyal ve kişiler - üstü niteliğinden) çok daha içsel (kişi-

ye özgü) bir duygudur. Eski kabile köylerinde giysi, süs, silah vb. şeyler mal değil ilkel insanların elleri, ayakları, nabız - atışı yada vücut ısısı gibi bir şeydi. Varlığının organik bir uzantısıydı. Bu ilişkide, sahip olmak ve mülkiyet kavramları geçerli olamaz.

O halde mülkiyet fikri nereden doğdu? Veblen'e göre onun kökleri ilkel komünizmin çözülmesinde olamazdı. Çünkü mülkiyet, mülk sahibi bir bireyin olmasını gerektirir. Belki komünalizm görece daha geç gelişen, önceki bir komünal olmayan evreye bilinçli bir tepki olarak oluşan düzendir. Şu halde sahip olma, «iç güdüsel bir kavram», insanın yapısında için olarak mevcut bulunan bir düşünce olamaz. Tam tersine öğrenilmesi gereken ve edinilen/özümlenen bir kültürel alışkanlık olmak durumundadır.

Bir nesne kişilik - benzeri bağlamın (belirli bir kişinin uzantısı olmanın) dışına çıkmadan kabileden elden ele dolaşabilir Veblen'e göre. Nesnelere kimin sahipliğinde olduğu bu denli karmaşık olan bir sosyal ilişkiler ağında özel mülkiyet doğamaz (s. 361 - 362). Ayrıca elinde bulundurmamak her zaman mülkiyet anlamına da gelmez. Örneğin köleler efendilerinin aygıtlarını, yani üretim araçlarını, kullanmak için ellerinde bulundurlar ama onlara hiçbir zaman sahip olamazlar.

Yine de Veblen özel mülkün kökenini önce kölelik sonra da serflik kurumlarında görür. Başka bir anlamıyla, mülkiyet, özgür çalışmanın bittiği yerde başlar. Ama bu yaklaşımın kaba bir yakıştırma olduğunu Veblen bilir ve çekinerek ekler : «Sahip olma, kullanma yasasının (geleneğinin) ortaya çıkmasından önce belirmemiştir. Fakat kullanma yasasının bir erkeklik uğraşı olarak ortaya çıkmasından hemen sonra da belirmemiştir.» (s. 361). Kullanma girişimleri ilk kez doğaya dönük olmuş, avlama, yetiştirme gibi bunu yapanları yaşatmaya yönelik, ürünleri topluca tüketilen bir uğraş zinciri oluşturmuştur. Bu süreçte şiddet ve egemenlik ilişkisi yoktur.

Veblen niçin gasp, biriktirme ve bu ürünlere bireysel olarak sahip çıkma gibi uygulamaların ilkel vahşiliğin barışçıl komüstik rejimlerinde görülemeyeceğini söyler. Önce, bu gibi olaylar kabilenin çözülmesine yol açar. Sonra da ilkel kabilenin dışarı karşı kendini koruyabilmesi için toplu savaşma yeteneğini/gücünü ayakta tutması gerekir. Bunun için de zaten son derece sınırlı olan doyumluk rızkını tümüyle ve toplu olarak tüketmesi gerekir (s. 262).

Her ne kadar insanın toplu yaşamı barışçıl vahşilikten barbar sömürüsüne evrilirken yağmacı ya da asalakça eylemleri artmışsa da, bireysel mülkiyet yağmadan doğmamıştır. Çünkü gasp edilen silahlar ve yiyecekler fetihçi grubun yaşaması için gerekliliğini sürdürmüştür. Bu yüzden de mülkiyet fikrinin doğması için ekonomik hayatın gelişmesinin malların yok olabilir değil, dayanıklı olma niteliğine ulaşması düzeyine gelmesi zorunluydu. Ama yine de ekonomik gelişme yeterli değil ancak gerekli bir koşuldur. Bolluk olgusu bile mülk fikrinin doğmasına kâfi gelmeyebilir.

Veblen'e göre mülkiyet olgusunu 19. yy. iktisatçıların öğretisi aracılığıyla değil, daha doğuşunun başlangıcında anlamak gerekir. Sözü edilen sosyal doğumun ise insan bilincinde bir değişimin olmasını beklemesi gerektiği. Bu değişiklik de ilkel sürünün (insan gruplarının) malları değil, insanları gasp etmesiyle; onun ürünlerine değil, insanın kendisine el koymasıyla oldu. (s. 363 - 364).

«Esirler komünal tüketim biçimine uymayan şeylerdi. Onlara kendilerini esir edenlerce el konulması, sahip çıkılması, grubun görünürdeki ortak çıkarlarını (yaşam koşullarını, dayanışmasını) zedelemiyordu. Aynı zamanda, bu esirler, insan olmalarından ötürü, onları esir edenlerden bireysellik kişilik açısından farklı idiler. Nesnelere farklı olarak onların (kişiliklerinin) dışında idiler. Bu yüzden de kolayca aynı kişilik yapısının içine sokuluyorlardı.» (s. 364).

Esirlerin çoğu Veblen'e göre kadınlar. Niçin kadın? Bunun kuramcı açısından cinsel bir önemi yoktur. Konu sosyal ve pratiktir. Kadınlar silah taşımadıklarından tehlikeli değildir. Bakımları kolaydır. Daha kolay yönetilir ve çok iş yaparlar. Katkıları tükettiklerinden çoktur. Fakakat en önemlisi kadınlar onu esir edene şeref getiren birer «kupa» ya da ödül değerini simgelerler. Kadın yağmalanan ama el koyana organik olarak bağlı olmayan, ortak olarak tüketilmeyen tek nesnedir ilkel toplumda. Bu yüzden ilk maldır.

İşte mülkiyet, Veblen'e göre önce esirlerle başlar, sonra da esir eden tarafından esirinin ürettiği şeylere el konmasıyla gelişir. Bu gelişme sömürü olgusunun doğmasına yol açar. Bundan sonra artık esir sahipleri bedensel olarak çalışmayacaklardır. Bedensel çalışmak, kölelik, düşük statünün bir simgesi haline gelecektir. Çalışmaya karşı gelişen bu nefret, çalışma iç güdüsünün ve çalışanlara karşı babacıl hoşgörünün yozlaşmasına da neden olmuştur (s. 364.)

Veblen'in öğretisinde servetin ilk kaynağının/konusunun kadın olması, Marx'taki yabancılaşma olgusunun tarihsel sırasını bozuyor. Ayrıca özel mülkiyeti yabancılaşmış emekten değil, göçebelerin, avcılarının ve savaşçıların eylemlerine bağlıyor Veblen. Bu tutumuyla da Eflatun ve Aristo'dan Nietzsche'ye ve Toynbee'ye uzanan Batı düşünce tarihine damgasını vurmuş olan devletin başeğ(dir)me kuramına yaklaşıyor kuramcı. Doğallıkla bu kuram Marksistlerce benimsenmemektedir. Jürgen Habermas'a (1975) göre zaten bugün bu kuram çürütülmüştür. Çünkü göçebelik ilk uygarlıklardan sonra ortaya çıkmıştır. O halde devletin doğuşunun daha başka, özgün nedenleri olmalıdır.

Yine de Veblen'in, Claude Levi - Strauss (1972) tarafından desteklenen antropolojik spekülasyonları, iç tutarlılığı bakımından değerlidir. Hatta erkek ve kadınların esir (ve mülk) edilmesinin, esirler tarafından üretilen nesnelere sahip çıkmadan önce geldiği teziyle Veblen Marx'ın bu konudaki düşüncelerine eleştirel bir gözden geçirmenin yönetilmesine yolaçmış olabilir. Bu da şu sonucu doğurur : Egemenliğin emeğin değer kuramı ile pek az ilgisi vardır, yani baskı ve zulüm ya-

bancılıktan önce gelir. (Diggins, 1977 : 123). Bu onun en büyük katkısı olarak benimsenir sosyal bilim kuramına.

Ama Veblen de, Marx'ın vardığı şüpheli alana varır bu çözümlemesiyle. İki kuramcı da ilkel toplumun, barışçı, komünal ve üretken olduğu varsayımından yola çıkmışlardır. Oysa sormak gerekir : «Doğal» insan (erkek) çalışmaktan hoşlanıyor idiyse, niçin kadınları kupa ya da ödül olarak esir etmek zorunluluğunu duydu? Niçin onları çalıştırıp, kendisinin üretken emek kullanmaya tenezzül etmediğini göstermek istedi? Eğer mülkiyet fetih ve gasp olgusundan çıktı ise Marx ve Veblen'in ileri sürdüğünün tersine insanın saldırgan ve edimci olduğu sonucuna mı varılmalı acaba?

Sen Türkü Bilmiyorsun

«Kötü şiirleri içinde vurun
Kötü şiirleri için de ...»
Shakespeare

Dünyayı incitiyorsun
Duyguların pıhtılaşmış iyice
Düşüncelerin çoktan yaşlanmış,
Karanlığı sevmen şaşırtmıyorki beni
Bir geceyle geldin sen,
Oysa akşam, bir günün bitimidir.

Dünyanın havasını çalar gibisin,
Sen olmasan, senin gibiler olmasa
Bu toprak, bu gökyüzü
Çiçeklerin rengi yaprağın yeşili
Daha güzel olacak
Kendisini sevdirecek kasaba.

Günler kızgın bir demir kadar beyaz
Sen yüreği söylemeyen adamsın,
Senin gözlerin çoktan çürümüş.
Gün geldi ağlamadın
Bir yerin sancımadı,
Birisine yürekte güldüğünü bilen yok,
Sabahın olmasını önleyemiyor senin gibiler.

Kalemin kırılmalı
Çirkinliğini bilmiyorsun galiba?
Eylemin rengi seni yakacak,
Bir sonbahar bile senden güzel değil mi?
Ömrün yalanın kadar.

Yaşamak seni çoktan unuttu
Senin ceza şiir verecek,
Ölüm bir eskimeyse çoktan eskidin.

Veysel Çolak

Gerçekten de Veblen, insanın toplu yaşamının başında barışçı bir ilkel evrenin var olduğunu benimseyince nasıl yabancılaştığı (insanın) sorunsalının çözümünden de zorunlu olarak kaçamadı. Yabancılaşmanın koşulları ona göre özel mülkiyetin bağrında oluşmadı. Bunu iddia etmek «tehlükeli bir spekülasyon» olacaktır. (Veblen, 1889 : 149; idem, 1914). Aynı şekilde sanayicilerin eski zaman savaşı reislerinin rolünü üstlendikleri «barbarca» geçmişin yalnızca bir devamı olarak gördüğü sanayi kapitalizmi de yabancılaşmanın başlangıcını belirlemez.

Ne de yabancılaşma Marx'ın öğretisinde olduğu gibi paranın «yabancılaştırıcı aracılığı»nda gösterir kendini ilk - kez. Veblen parayı yabancılaşmanın özü değil simgesi olarak görür. O'na göre yabancılaşmanın çekirdeği insanın üretkenliğinde yatmaktadır. Ama üretkenliğin temelde de insana doğal olan çalışma içgüdüsü vardır. İşte çalışma içgüdüsünün/niteliğinin sosyal alışkanlıklar, kurumlar tarafından (birikimli olarak) «kirlenmesi» sonucunda yabancılaşma doğar.

Sözü edilen «kirlenmenin» başlangıcı ilkel insanın doğal çevre (dünya) üzerinde çalışması, onu denetlemesi için anlaması gereksinimindedir. İnsan için anlamının en kolay yolu da tanıdığı nitelikleri, anlamak istediği nesnelere ve süreçlere atfetmektir. Antropomorfizme ya da animizme götüren bu tutum, ilkel insanın dışsal nesnelere kendi yaratıcı (içkin sanatkârca) eğilimini yansıtmaya sonucunu doğurdu. Böylece doğanın kişisiz, hareketsiz olguları kişisel bir anlam kazandılar. Bu yolla insan bilgisi temel bir dönüşüme uğradı.

Veblen'e göre animizm günümüzde teknolojinin ilerlemesi ve pratik gereklilik yüzünden sınırlanmıştır. Ama ortadan kalkmamıştır; sadece bilinç - üstüne yüceltilmiştir. Bu yüzden de insanlar dünyevi maddeler üzerinde çalıştıkça kafalarındaki animistik nitelikler daha ihtiyatlı, daha zekice, hünerli ve ideal biçimler alır. Bu gelişme tek - tanrılığa, dört boyut içinde alabildiğine uzak fakat her yerde hazır ve nazır, sağlıklı bir Yaratıcı'nın benimsenişine kadar varmış olabilir (Veblen, 1953 : 58).

Veblen ve genç Marx'ın öğretileri arasındaki ikilem de buradan kaynaklanıyor. Marx insanın iş (çalışma) yoluyla insanı doğadan ayıran ikiliği yeneceği tezini benimsemiştir. Çünkü insanın öznel eylemi onun doğayı insanlaştırdığı nesnel eylem sürecinin kendisidir (Marx, 1968 : 116 - 119). Veblen bu ikiliğin kaldırılabilirliğine, insanın yalnızca değiştirerek doğayı anlayabileceğine inanmaz. Marx'a göre insan bilmek için eyleme geçmelidir. Veblen'e göre ise insan eyleme geçmek için anlamalıdır. Ayrıca ne anladığı, gerçek dünyanın kendisi de olmayabilir. (Diggins, 1973 : 129). Veblen insanın gerçekte kavrayamadığı bir dünyada madde üzerinde çalıştığına inanır. Fakat bilimsel ilerleme için çok gerekli olan büyüenden arınmış bir doğa insan için o kadar soğuk ve iticidir ki, o kendi yarattığı olan nesnelere ve kurumlara insana benzer (kendine yakın) nitelikler, yorumlar atfetmeye başlar. Böylece

de doğal ve değişebilir olanı kutsal ve değişmez kılar. O halde çalışma kendi içinde yabancılaşmanın (kendini kirlenmesinin) tohumları taşır.

Yabancılaşma olgusu bir de Veblen'e göre, insanların birbirini verimlilik konusunda kıskandıkları zaman ve durumlarda (toplumsal koşullarda, yapılarda) ortaya çıkar. Ö zaman insan, emeğini üretmek (mal, ya da artı değer) için değil daha üst düzeyde statü kazanmak için kullanmaya başlar. Daha üstün bir statünün kazanılması da mallara sahip olmak ve onları biriktirmekten geçtiği için barışçıl yaşamdan (kültürden) rekabet ve çekişme haline varılır. «Kıskandırıcı belirginlik» paraya, servete dayanan bir kültür oluşturur. Bu kültür çalışmanın (içgüdü ve ya da üretim süreci olarak) daha fazla «kirlenmesine» yol açar. Artık çalışma ve üretim değil; elde etme (ve başkalarını bu yolla geçme) ve aylıklık belirleyici toplumsal değerler olurlar (Veblen, 1953 : 29 - 40). Statü kıskançlığı ve yarışmacı tarafından belirlenen bir kültürde anlam ve değer, üretim sürecine değil, güç ve kişisel nüfuz türü animistik nitelikler yüklenen (içermiş) mallar ve tüketim maddelerine verilir. Bu çözümleme sonucunda Marx gibi (Marx'ın kullandığı terim «nesnelleştirme»dir) ama başka bir yoldan, emeğin «eşyalaşması» boyutuna varır Veblen.

Böylece insanın yabancılaşmasına neden olan iki temel zaaf belirlemiştir Veblen'e göre : ilk zaaf animizmin etkisidir. Animizm, insan aklının maddeye aracılık etmesi, bu yüzden de gerçeklerin nesnelere benimsenmesini önleyen zaafıdır insanın. Sonuç, olayları (süreçleri) ve nesnelere insanlaştırmayı (onlara insanlık nitelikleri atfetmesi) ve toplumun akılcı bir biçimde kavranmasının olanaksızlaşmasıdır.

İkinci zaaf da, toplumun çalışmaya karşı olan küçümseme duygusudur. Buna yol açan da, verimlilik ve fayda ilkelerinin yarışma iç güdüsü tarafından kirlenmesidir. Yarışma ve diğerini geçme temeli üzerine kurulu üretim sürecinde bireysel üretici tarafından üretilen mal başka bireyleri tatmin etmek amacına yöneliktir. Bu durumda o ürün, yaratıcı ve özgür çalışma sevincini kendi içinde bir amaç, içkin bir değer olarak taşımayacaktır, taşımaz.

Bir ürün sadece diğerleri tarafından yapılan mallarla değiştirilmek için üretiliyorsa, işçi kendisini üretimde değil tüketimde gerçekleştireceği sanır. O zaman kendisini çalışarak soktuğu bu durumdan satın alarak çıkmak ister. Böylece, aslında yüceltici ve insanlık olan çalışma içgüdüsü işçiyi kendisinin yabancılaştırılmasına katkıda bulunmaya zorlar. Bu durum onun sömürülmesinden çok «yarışmacı karşılaştırma» baskısı altında toplumsallaşmasından kaynaklanır. (Diggins, 1973 : 132).

Veblen insanın (toplumun) yabancılaştırıcı ilk zaafından ve onların yol açtığı ikilemlerden kurtulma yollarını aramış ve kendine göre bulmuştur da. Kurtuluş «makina sürecinde»dir. Makina, düşünmeden insan benzeri niteliklerin tortusunu atar; işi çalışana değil, çalışana işe uymaya zorlar (Veblen, 1973 : 310). Maki-

na, maddenin gerçeğini insan zihnini dolduran insan benzeri gerçeklik izahlarının yerine geçirir.

Veblen, animizm ve doğa üstüçülüğün yok edilmesi sonucunda Max Weber'in çok korktuğu bir şeyi, dünyanın büyüünden sıyrılmamasını, istiyordu. Ancak böylece büyü, din, milliyetçilik, tüketim kültürü, mülkiyet hakkı ve savaş, gerçek (madde) ile deneyim arasına girmek (doğa üstü yorumlar yapmak) gereksiniminden arınmış olduğu için kendini yabancılaştırılmıyacak kadar mekanikleşmiş bir zihne anlam ifade etmeyecektir.

Bu gerçekten de garip bir çözümdür insan için : İnsan yabancılaşmadan önceki bütünlüğüne kavuşabilmek için kendine özgü duygusal niteliklerini dışlamak zorundadır. Ne var ki Veblen'in çözümü yabancılaşma paradoksunu daha da karmaşıktırıyor. Bunun ilk nedeni, onun, makinanın niçin ortaya çıktığını yeterince anlatamamış olmasıdır. Niçin insan diğer hayvan türleri gibi doğanın nesnel gereklilikleriyle yetinmemiş ve teknolojiyi yaratmıştır? Bunu yapmış olması insanın Marx'ın deyimi ile «ilkel komünizmden», Veblen'in deyimi ile «barışçıl vahşilik»ten değil, fakat eylemiyle belirlediği varlığının özünde yabancılaştığını göstermiyor mu? Ayrıca, insanı özünden uzaklaştıran, «makinayı üreten «çalışma işgüdüsü» değil midir? Çünkü

eğer insanın varlığı doğaya tümüyle tekabül ediyorsa, gereksinmelerden arınmış, istekleri ve tatminleri (doğayla ve diğer insanlarla) bir ve aynı olacaktı. Böylece dünya da kendisine yabancı olmayacaktı. Fakat ister ilkel aygıtlar olsun, ister modern teknoloji olsun, makinanın keşfi insanın kökünde olmak istediğini olmadığını ve gereksinmesini ortaya koyuyor.

Bir de insanın «niçin çalıştığı» sorusu var yanıtlanması gereken. İlginçtir ki, ne Veblen ne de Marx kapitalizmin emeğin (çalışmanın) gereksinmeyi yanıttığına ilişkin görüşünü eleştirmelerine karşın, insanı çalışan varlık olarak incelemeye girişmemişlerdir; İnsan doğanın bir parçası olmasına karşın, doğadan daha fazla, daha üstün birşey olmak amacıyla kendisini (doğanın üzerine) onun aracılığıyla zorladığı için (Gasset, 1962 : 87 - 160) bizzat işin yabancılaştırıcı olabileceği konusunu ikisi de ele almamışlardır.

Veblen, varlığının anlamını sormak yerine insana gücünü teknoloji ve sanayi yoluyla maddi varlıklar dünyasına yaymayı salık verir. Böylece her halde hiç istemediği halde Weber'in (Gert ve Mills, ed, 1968 : 267 - 359) Protestan geleneğinde gördüğü niteliğe uygun olarak insanı, hayatta kaybettiğini emekte (çalışmakta) aramağa çağırır olur.

Veblen, ideoloji konusuyla da ilgilenmiş ve Marx

Yanıttır Ali Gengizkan

Öncelikle senden özür dilerim, sevgili okurum.

Benim elimin altında ne tirajı onbinlik bir dil dergisi var, sayfalarını doldurarak para da kazanacağım; ne de ofset gazetelerin sanat sayfalarında ve başka dergilerde arkadaşlarım var, destek alacağım.

Onun için bu derginin sayfalarını geçici olarak işgal ediyorum.

Bay Onaran! Bir süre ayrı kaldığımız yazın ortamına Türkiye Yazıları dergisine çamur atarak yeniden katılmak istiyorsunuz anlaşılır. Dergi sahibine yönelttiğiniz suçlamaları dergi sahibi yanıtlamıştı zaten ve belki yeniden de yanıtlayacak. Bu derginin sahibiyle çoğu zaman ters düştüğüm oldu, dergi yönetimi konusunda onu kıyasıya eleştirdim, arkadaşlarımla birlikte yapılan yanlışları ortaya sermeye çalıştık. Ancak Türkiye Yazıları dergisini, bu iç eleştirilerden yararlanıp yıkmaya çalışmak, kendi ideolojisi adına parsa toplamayı ummak, olsa olsa Bay Onaran'ın aklına gelebilirdi.

Kötü şiir konusundaki değerlendirmeye dört çalışma kurulu üyesi olarak karşı çıktığımızı biz zaten bildirmiştik. Bay Onaran, bu gerçeğe bir sözde gerçek daha ekleyerek bir yoruma ulaşıyorsunuz : Kötü şiir değerlendirmesinin bize de yöneltildiğini sanıyorsunuz. Bu yorum yanlış; çünkü ikinci gerçeğiniz düz-

mece. Salt kendim için konuşayım : Köyü şiirlerimi yayınlattımın ezikliği içinde değilim. Bay Onaran, siz öyle olduğunuzu ima ediyorsunuz. Buyrun, bir inceleme yazısı yazın, şiirlerimin bir yazın dergisine giremeyeceklerini kanıtlayın, hep birlikte görelim. İki sayfa önce bir dergiden söz ederken kısa, yoğun, sağlam bir anlatıya varmak gerektiğini söylüyorsunuz. Doğrusu arayış içinde olduğumu belirtirken, bu kısa, yoğun, sağlam anlatıyı mı kullandınız, merak ediyorum. Belki de öyledir. Bu üç sıfatı suya sabuna dokunmayan ama küçültücü anlamında kullanıyorsanız, öyledir. Türk Dil Kurumu'nun Atasözleri Sözlüğü'nde Bükemediğin eli öp diye bir söz vardır Bay Onaran. Doğru, feodal ilişkiler içinde değiliz artık, ama eleştiremediğiniz bir ozanı karalamayın, hiç değilse susarak saygılı olun. Ortalama bir okur olduğunuzu söylemenize gerek yok. Dikkatli bir okur olsaydınız eğer, ürünlerimdeki bağlayıcı öğeleri çoktan algulamış olurduunuz. Söylediğiniz bir doğru daha var : Önemsemediğim bir yazar değilsiniz. Ama bu tür karaçalmalarla önemsenmek istiyorsanız, yanlış yoldasınız. Bay Onaran.

Sevgili Okurum. Bu yazıyı sana okuttuğum için beni başışla. Bunca siyasal ve sosyal kavgalar arasında bu sürtüşmeye ne gerek var, diyebilirsin. Oysa şunu unutma : İdeolojik bir kavga veriyoruz ve bu, yaşamın her alanında kendini gösteriyor. Yazın dergilerinin mutfakları da buna dahil. Dergi mutfakları hamam böcekleriyle dolmuş. Bu mutfakların önce ekmek bölümündeki böceklerin hakkından gelmek, boynumuzun borcu oldu artık.

gibi, ideolojiyi zihnin gerçeği kavramasını saptıran bir süreç olarak görmüştür. Gerçek kurtuluş, tüm sanrılarının tükenmesiyle mümkün olacaktır; fakat acaba Veblen'in kurtulmak istediği «animizm» kendi düşün sisteminde tümüyle dışlanmış mıdır? Örneğin kuramcının yapıtında sihirli nitelikler yüklenen iş kavramı/olgusu aracılığıyla ki Veblen insan dünyasından kaynaklanan nitelikleri değerleri doğa dünyasının süreçlerine atfeder ve Veblen'de makina, sayesinde saf istekten doğan ideallerin nesnel olgular olarak gerçekleştiği, ya da gerçekleşeceği efsanevi varlıktır. Oysa insanın yabancılaşmadan (kendini yabancılaştırmasından) kurtuluşu, belki istemeden, animistik ya da fetişçe nitelikler yüklediği güçlere sığınmakla (sığındığı süreç) değil, pratikten yol gösterici teoriye yükselen ve sürekli zenginleşen değiştirmeye, yeniden yaratmaya yönelik eylemin deneyiminde mümkündür. Bu eylemsel arayışın ya da deneyimin benimsediği iki ana öncül olmalıdır : 1) En yüce değer insan ve onun yaratıcı gizli gücüdür; 2) Bu yüce değer ve onun niteliklerinin yansıtıldığı/atfedildiği tüm doğal ve kurgusal varlıklar amaç değil, araçtır.

Amaç (yani insanı insan yapan tüm doğal değerleri ve diğer canlılarda bulunmayan gizilgücü bizzat insanın özgürce açıp, geliştirebileceği ortamı —sonunda toplumu— yaratmak ile bu amaca varmak için seferber edilen araçlar arasındaki farkın kavranması yabancılaşmanın kısır döngüsünden çıkışın ilk ve ön adımıdır. Herhalde bilimin görevi bu ilişkiyi görmek ve göstermektir. Çünkü bilim, eylemin gerçek üzerine uzattığı bir sayacıdır.

Amerika dünyanın en korkutucu ve rafine pazar uygarlığını yaratırken kendi uygarlığının en korkutucu ve rafine eleştiricisini, Thorstein Veblen'i de yarattı. 20 yy.'a iş imparatorlukları ile giren yeni kapitalizmi bir Marksist kadar ayrıntılı, olayları psikolojik, antropolojik ve uygarlık tarihi yaklaşımlarından yararlanarak incelemiş ve eleştirmiştir. Sosyal kurumların psikolojik kökenlerini çözümleyerek kurumsal (institutional) iktisadın temellerinin atılmasına katkıda bulunmuştur. Fiyat sisteminin, iş dalgalarının ve üretimde teknisyenin rolünü incelediği yapıtları çağında büyük yankılar uyandırmıştır. (D.E.)

(*) : Thorstein Veblen (1857—1929)

Kaynaklar

Feurbach Ludwig A.

1957 *The Essence of Christianity*. New York : Harper.

Arvon H.

Ludwig Feurbach, ou la transformation du Sacre 1957 Paris

Diggins, John P.

1977 «Animism and the Origins of Alienation : The Anthropological Perspective of Thorstein Veblen».

History and Theory 15 (2) : 113 - 136.

Freud, Sigmund.

1962 *Civilization and Its Discontents*. New York : W. W. Norton.

1964 *The Future of an Illusion*. New York : Anchor Books.

Durkheim, Emil.

1951 *Suicide* New York : Free Press.

Gasset, Ortega y.

1962 «Man the Technician», *History as a System and Other Essays toward the Philosophy of History Niçinde*. New York : 87 - 161.

Habermas, Jürgen.

1975 «Toward a Reconstruction of Historical Materialism». *Theory and Society* 2.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich.

Hegel, Georg Wilhelm Friedrich.

1961 *The Phenomenology of Mind*. Londra : Allen ve Unwin.

Lichtheim, George.

1968 «Alienation», *International Encyclopedia of the Social Sciences* içinde. 1 : 264 - 268.

McLellan, David.

1973 «Alienation in Christian Theology» *Dictionary of the History of Ideas* 1. New York : Charles Scribner's Sons : 34 - 41.

Marx, Karl,

1968 *Economic and Philosophical Manuscripts of 1844* (Genellikle 1844 Paris Elyazmaları olarak anılır). Ed. Dirk J. Struik. New York : International Publishers.

International Publishers.

Marx, Karl

1964 *Selected Writings in Sociology and Social Philosophy*. Ed. T. B. Bottomore ve M. Rubel. New York : McGraw - Hill.

Marx, Karl

1964 *Pre - Capitalist Economic Foundations*. New York

Mészáros, Istvan.

1970 *Marx's Theory of Alienation*. London : 155.

Ollmann, Bertell

1971 *Marx's Conception of Man in Capitalist Society*. Cambridge : 163 - 164.

Marx, Karl

Marx, Karl

1973 *Grundrisse*. Londra : 492

Levi - Strauss, Claude

1972 *Structural Anthropology*. Londra : 47

Veblen, Thorstein

1964 *The Instinct of Workmanship and the State of Industrial Arts* New York.

Veblen, Thorstein.

1898 «The Beginnings of Ownership» *The American Journal of Sociology* 4 : 352 - 365.

Veblen, Thorstein.

1953 *The Theory of the Leisure Class*. New York.

Weber, Max

1968 *From Max Weber*. Ed. H. H. Gerth ve C.

Wright Mills. 3. Bölüm New York : Oxford University Press.

deneme

Marksist Bilgi Teorisi Üzerine

Halim Yazıcı

I. Felsefe :

Konuya girişi ve onu açıklayıcılığı açısından öncelikle felsefe deyimini üzerinde durulmalıdır..

Felsefe sosyal bilinç formlarından biridir. O, toplumdaki ekonomik ilişkiler tarafından belirlenir. Sosyal üretimin gelişmesi ve bilimsel bilginin birikimiyle, felsefe de yavaş yavaş bağımsız bir bilim olarak farklılaşır.

Felsefe, bilim olarak, genel bir dünya görüşü meydana getirmek, dünyanın genel unsurlarını ve kanunlarını incelemek gereğinden, rasyonel bir düşünce ile varlık arasındaki ilişki problemlerini ön plana çıkarmıştır; çünkü, bu problemin çözümü, her felsefenin temelini olduğu gibi, bilgi **metodunun** ve mantığın da temelini teşkil eder.

Mantıklı bir bilgi 'gelişmiş bir düşünce' olmaksızın, çevredeki fenomenler hakkında teorik bir bilgiye sahip olmak da mümkün değildir. Ama felsefe, tarih içinde şekillenen iş bölümünden dolayı, mantık kategori'lerini ve kanunlarını işlemiştir. Marksist felsefe'dir ki, materyalist ilkeyi diyalektik görüşle verimleştirerek ve diyalektik mantığı düşüncenin dış formlarının bir bilimi olarak değil, fakat dünyanın tüm somut muhtevasının, bu muhtevanın gelişmesinin ve bilinmesinin kanunlarının bir bilimi olarak, yani dünya bilgisinin tarihinin bir sonucu ve tümü olarak kurmuş; objektif dünya anlayışına materyalist ilkeyi tutarlı bir şekilde uygulayıp geliştirmiştir.

Sınıflı bir toplumda her ideoloji gibi, felsefe de partizan olmadan olmaz : o, belirli sınıfların menfaatlerini yansıtır ve onlara hizmet eder. Marksizm, felsefede partizanlık ilkesi üzerinde ısrarla durur ve proletaryanın kapitalizme karşı, sosyalizmi gerçekleştirmek amacıyla yürüttüğü mücadelede diyalektik ve tarihi materyalizmi bilimsel bir silah olarak ele alır.

Objektivizmin arkasına saklanan ve determinizmi göklere çıkaran burjuva partizanlığına karşı, marksist felsefenin partizanlığı açıkça militandır. Marksist felsefe metafiziğe, revizyonizme ve dogmatizme karşı sürdürdüğü tavizsiz tavrı ve bilimsel yaklaşımı ile, 'yani realiteyi objektif olarak tahlil edişi ile', teori ve pratik, felsefe ve politika arasında organik bağlar kurmasıyla, marksist teorinin problemlerine yaratıcı tarzda yaklaşır.

İşte bu gerçeği uygulamada başarı gösterenlerdir ki aralarında ideolojik birliği sağlamışlardır, denilir. (Ancak, bu konu çok daha geniş ve karmaşık süreçleri bağrında taşıdığı için ve esas konumuz olmadığı için burada araştırılmayacaktır).

Felsefe, pratikte kendini bir davranış biçimi olarak gösterir. Davranış biçimidir ki teorinin doğruluğu veya bağrında taşıdığı için ve esas konumuz olmadığı için bize; işte bu yüzdendir ki felsefe çok önemlidir devrimciler için.

Felsefeyi biçim olarak ele alıp onu eylemden soyutlamak gibi her türlü tavır alışın sonu zorunlu olarak soluğunu oportünizmde alır. Ve başlarlar bu sayın 'Marksistlerimiz' salonlarda lak lak etmeğe.

Kısacası, felsefe önemlidir.

Çünkü ;

a) Madem ki ; teorik bilgi ile eylemsel bilginin bir sentezi ve veya sonucudur.

b) Madem ki ; eylemin şeklini şemalini, kısacası stratejisini çizecek olan, ülkenin veya ülkelerin iktisadi yapısının analizi ve kurtuluşa yön verecek olan bir davranış bilimiyle 'felsefeyle' olan sentezi örgütlenmeyi ve örgütlenmenin niteliğini belirtiyor.

c) Madem ki ; Olayların karşısında veya yaratacağımız olayların yöntemleriyle ilgili olarak alınacak ta-

vırların belirleyicisi olarak maddi varlığın temeli, felsefedir.

II. Bilgilenme süreci

Doğru Fikirlerin Varoluş Şartları

Bilgi yokken varolmaz. Bilgi her zaman vardır. O doğada depolanmıştır. Ancak depolanmadır ki bilgilerin varlığını ispatlar. Bilginin varlığının gözlemlenmesi için toplumsal pratiğin olması gerekir. «Bunlar, üç çeşit toplumsal pratikten gelir; üretim için mücadele, sınıf mücadelesi, bilimsel çalışma. İşte bu üç pratiğin süreci içinde kişi olayların ve onu doğuran maddenin farkına vararak, bilgilerin algısal olarak beyine yansımaları olayı ilk aşamada gerçekleşmiş olur.» (1) Daha sonra bilgilenme süreçlerine döneceğiz.

Nesnel dış dünyanın sayısız fenomenleri (olayları), insanın beyninde, beş duyu organı vasıtasıyla yansır.

Biraz daha açalım. Bilgi, önce algısaldır, yani fikirlere sığrama, yeter derecede algısal bilginin birikimiyle olur. Bu, bilme sürecinde bir başlangıçtır. Nesnel maddeden öznel bilince, varlık halinde fikirlere giden bu aşama, bilme sürecinin bütünü içinde ilk aşamadır. Bu aşamada, insan bilincinin ya da fikirlerinin nesnel, dış dünyanın yasalarını doğru bir şekilde yansıtıp yansıtmadığı, bunların doğru olup olmadığını ayırtedilmesi mümkün değildir. Bundan sonra, bilme sürecinde bilinçten maddeye, fikirlere varlığa doğru dönüş yapan ikinci aşama gelir. Bu ikinci aşama, ilk aşamada kazanılan bilginin teorilerin, palanların ya da tedbirlerin, umulan sonucu verip vermediğini saptamak için toplumsal pratiğe uygulanması aşamasıdır. Genel ve kaba bir de bazı ilkel kavimler, ruhu bedende yaşayan, ancak bedenden ayrılarak, varlığını bağımsız bir varlık sürdürebilen ruh şeklinde düşünmüşlerdir.

Dost İçin Mehmet Kiyat

1. Onlar

Yanlışlığın yanında
Balta olsalar da ormanlara
Her kesilen ağaçtan
Binlerce tohum düşüyor toprağa

Baktıkça kızarıyor gül
Gelecek söz ve adın
Çekirdeklere yazılıyor
Filiz filiz dal dal
Boylanıyor çağın sesi

2. Ne ararsan onu bulacaksın

Onu sevecek onu büyüteceksin çocuk
Evler ve yollar senin için
Işık ve gökyüzü senin için
Kuş sesleri denizler
İşçinin terleyen yüreği
Umut ve söz senin için

Bu dövülen demir
İnce ince işlenen güzellikler
Yağmurlarla çoğalan sevinç
Çağıldayan dere
Senin için senin için

3. Ve büyük büyük sözlerde

Üzgün üzgün duran
Ey dost
Gecekuşu değil ki ışıktan kaçalım
Biz
Ocakbaşlarında
Yiğit kazan işçisi

Kaynakçımız

Çıngırlar gözümüzü alsa da
Severek bakarız güneşe
Pik dökümlerinde
Yorgun düşsek de
Çocukları görünce
Onsekizlik delikanlı oluruz
Biz
Gecelerboyu
Aydınlık seslerini dizeriz yazılarını

4. Ey dost

Artık
Öfkesi dağları tutacak
Yarınlara
Güneş dökmenin çağıdır
Nice ağrılarla özümlenen
Türkülerle
Gençlerle kolkola
Yola çıkmanın çağıdır
Bunca yazı bunca söz
Bunca işkenceden sonra
Her sürgünde güllerle açılan
Yüzüne
Yakın durmanın çağıdır

5. Ey dost

Usumuzda parmak kaldıran
Soruların karşılığı
Yanyana duruşumuzla açılacak
Bir gelincik tomurcuğudur
Ve yeryüzü
Ve gökyüzü
Doğaya ses olan
Ve bakışınla yıkanan
Ve ancak
İkimizle kanlanacak
Tohumun soluğudur

Kafa hakkındaki idealist felsefe kavramları, son tahlilde, sadece, bu tür düşüncelerin özümlemesi ve «akılcı» kılınmasıdır.

Kafanın bedenden ayrılabilir olduğunu kabul eden idealist felsefeciler, düşünceler, hisler ve benzeri şeylerin hiçbir maddi sürecin ürünü olmadığını iddia ediyorlar. Örneğin, düşünüyor ve olaylar karşısında şu veya bu şekilde tavır alıyorsa, bu, maddi varlığımızın şartlarıyla değil, kafamızın bağımsız işleviyle açıklanmağa çalışılıyor. Kafanın bedensel organları kullandığı belirtiliyor; fakat akılsal davranış, beden maddi olmayan bir ilke ya da bir ruhsal varlık, yani kafa tarafından hareket ettirildiği olgusunda kaynaklanıyor.

Materyalizme göre ise kafa, bedenden ayrılır olduğu sürece, bütün zihinsel işlevler, onlara uygun bedensel organlara bağımlıdır ve onlar olmaksızın bir şey yapamazlar. Bu tür faaliyetler kafanın kendine özgü ürünleri ve bizzat kafa da, beden maddi en yüksek ürünü olduğuna göre, bütün insanların bilinçli ve akılsal faaliyetlerinin temsilinde maddi nedenler görülür.

Buraya kadar izah etmeye çalıştığım bilgilenme işlemleri, pratik sonucu umulan sonucu verenler, yani başarıya ulaşanlar doğru, ulaşamayanlar ise yanlıştır.

Bu, özellikle doğa ile mücadele geçerlidir. Toplum-sal mücadelede ileri sınıfı temsil eden güçler bazan yenilgiye uğrarlar. Bunun nedeni, fikirlerin yanlışlığı değil, mücadeleye katılan güçler dengesinde bunların o gün için gerici güçler kadar güçlü olmamasıdır. Onun için bunlar geçici olarak yenilgiye uğrarlar, ama eninde sonunda ZAFER ONLARINDIR. İnsan bilgisi, deneme ve pratik yoluyla sıçrama yapar. Bu sıçrama öncekinden daha önemlidir, çünkü, ilk sıçramanın doğruluğunu yanlışlığını ancak bu sıçrama ortaya koyar. Nesnel dış dünyayı yansıtmaya döneminde formüle edilen fikirlerin, teorilerin, politikaların, planların, önemlerin doğruluğu, yanlışlığı şimdi belli olur. Doğruyu aramanın başka yolu yoktur. Ve şu bir gerçektir ki, DÜNYAYI BİLMENİN TEK AMACI ONU DEĞİŞTİRMEKTİR. Çoğu zaman doğru bir fikre, maddeden bilince, sonra tekrar pratiğe giden sürecin birçok kereler tekrarlanmasıyla ulaşılır.

İşte marksist bilgi teorisinin doğru fikirlerin varoluşu şartlarına bakış açısı böyledir.

Madde Ve Beyin :

Genel olarak, her ne kadar beyin ile beden maddesinden birbiriyle bağımlı olduğunu kabul etsek de metafizik her iki unsurun da iletişimsel olarak bütünlüğünü yadsır.

Metafizikçilere göre, kafa, bedeni harekete geçirir ve dış dünyanın etkinliklerini hem kabul etmek, hem de tepki göstermek için beden maddesinin organlarını kullanır; ancak, varlığı, beden maddesinin varlığına bağımlı değildir. Örneğin kafa, bedeni, duyum eylemlerinde kullanır, ancak akılsal ya da ruhsal eylemlerinde kullanmaz.

Bu, özünde çok eskilere dayanan bir kavrayıştır. Süreçlerini basit bir örnekte toplamak mümkündür.

Örneğimizdeki kişilerden biri heykeltıraş, biri de sıradan birisidir. Heykeltıraşın önünde bir çamur yığını durmaktadır. Sanatçı bu çamur yığınından bir eser oluşturacaktır. Diğer şahıs ise ne sanatçının fikirlerini

(kimin büstünü veya heykelini yapacağını) ne de bu konuda başka birşey biliyor. Sadece sanatçının önündeki bir yığın çamuru algısal bilgi olarak idrak edebiliyor. Bunun ötesinde bir bilgilenmesi söz konusu değildir. Çünkü, sanatçının somutlaştıracağı emeği (büstü veya heykeli) varoluş aşamasında değildir. Bu süreç ise sanatçının ürününü somutlaştırıncaya kadar devam edecektir. Bu aşamada ikinci şahsın bilgilenmesi ise sadece algısal olarak kalmaya devam edecektir. Ancak sanatçının eserini tamamlamasından sonradır ki diğer şahıs o madde (çamur yığını) hakkında artık ALGISAL OLMAYAN yeni bir bilgilenme sürecine aşamalı olarak geçecektir. İşte bu aşamalarda ki bilgilenme somutlaşması, algısal bilgilenme kafada sinir sistemleri vasıtasıyla yeni bir düşünme safhasının maddeleşmesidir kafada. Yani önemli olan pratiktir. Burada sözkonusu olan heykeltıraşın pratik çalışmasıdır. Emeğini somutlaştırmasıdır. Devam edelim; nasıl ki kafa, hayatın evrimsel gelişmesinin bir ürünüdür, aynı şekilde kafa, hayatı evrimsel olmaktan çıkarıp iradenin madde üzerindeki somutlaşmasıyla da eylemlere, dolayısıyla maddelerin varoluşlarına neden olur. Bu gerçeği çıkarları doğrultusunda saptırarak savunan ve iradenin tüm olay ve maddeleri belirlediği savının savunan felsefenin temelinde ise faşizmin kuramsal gerçeği yatar.

Devam edelim; kuşkusuz kafa, bilinçlilik, düşünce, irade, hissetme, duyum v.b. gerçekleştirir. Materyalizm, akıl gerçeğini inkar etmez. Materyalizmin inkar ettiği, «kafa» denen şeyin bedenden ayrı olarak varolmasıdır. Kafa, bedenden ayrı bir madde, bir şey ya da varlık değildir. Örneğin; size, «kafada ne var?» diye sorulduğuna kabul edelim. Bu, doğal olarak «ne düşünüyorsun?» anlamına gelir. Başka bir deyişle, «ne yapıyorsun?» sorusunun bir çeşitidir. Bu, hiçbir şekilde bedenimizden ayrı olarak kafamız diye birşeyin var olduğu anlamına gelmez.

Maddeden ayrı olarak kafanın ürünleri olduğu söylenen bütün zihinsel faaliyetler ve işlevler, yaşayan, maddi bir organizmanın işlevleri ya da faaliyetleridir. Kafa, maddi örgenleşmenin bir ürünüdür. Burada Lenin'den bir örnek almada yarar vardır. «Örneğin şöyle bir tanımla, dile getirdiğim zaman; eşek bir hayvandır, dediğim zaman, «eşek» kavramını daha kapsamlı bir kavrama götürüyorum demektir.» (2)

Beyin, düşünmenin bir organıdır. Düşünme beyin tarafından ortaya konan bir işlemdir. Beynin belirleyicisi ise, bu organı taşıyan canlının maddi varlıklarla olan ilişkisidir. Zihinsel süreçlerin bir analiz ve açıklamasına ulaşabilmek, onların doğaları ve köklerini anlayabilmek için zihinsel fenomenlerin (sinirsel süreçlerin) maddi tabakaların doğrudan incelenmesinin zorunluluğunu iddia etmiştir. Lenin «Halkın Dostları Kimlerdir» adlı eserinde.

Merkezi sinir sisteminin ilk görevi birbiriyle ilintili olarak sadece organizmanın değişik parçalarının işlevlerini düzenleme değil, organizmanın işlevini, çevresine bağımlı olarak bir bütün halinde düzenlemesidir.

Zihinsel faaliyet, beynin bir faaliyetidir. Eğer beyin, düşünen canlının dış dünyayla olan en karmaşık ilişkilerinin bir organı ise zihinsel faaliyete de düşünen can-

lının kendini dış dünyaya (dış dünyayı değiştirmeyi de kapsayan) uydurma faaliyetinin bir parçası olarak bakmamız gerekir. Nesnelere, düşünen canlı için bir anlam kazanmağa başladıkten sonra zihinsel faaliyet başlar. Zihinsel faaliyet ise, sadece onlar tarafından etkilenmek değil, aynı zamanda onları etkileyerek değiştirmektir de.

Demek ki, nesnelere farkına varmak, onları duyumlarla algılamak anlamına gelmiyor. Duyumlarla algılanan verilerin bilinç yordamıyla sosyal pratiğin içerisine sokup onların gerçek varlıklarının hissedilmesi bir çok karmaşık sinirsel sistemlerin birbirleriyle sağlıklı olarak iletişim içinde olmalarına bağlıdır.

Öyleyse bilinçlilik, sinir sisteminin faaliyetinden «dış dünya ile karmaşık ve değişken ilişkiler kurma faaliyetinden» doğar. Bilinçlilik, beynin, maddi yaşam süreciyle paralel olarak, yanyana ortaya çıkmış esrarlı bir şey değildir. Bilinçlilik, maddi yaşam sürecinin niteliğini belirlediği bir varoluş biçimidir.

Madem ki bizler toplum ve doğayla içiçe ve onlarla karşılıklı olarak etkilenerek ve onları etkileyerek yaşıyoruz, bu yaşam tarzının temel fikri, maddenin hareket biçimlerinin sınıflandırılması ve buna göre de, bu hareket biçimleriyle uğraşan bilimlerin sınıflandırılması bizim temel dünya görüşümüzü belirleyecektir.

III. Sonuç :

Şüphesiz ki marksizmin bilgi teorisi bu kadarla kalmaz. Onun süreç içinde, pratiklerle yorulan ve giderek derinleşerek yoğunlaşan özelliğidir ki dünyanın neresinde olursak olalım sözkonusu bilgi teorisi ışığı altında her türlü toplumsal pratiğe bilimsel yaklaşımımızı sağlar. Marksizmin bilgi teorisi kılıplaşmış, statik bir olgu değildir. Her an birçok karmaşık süreçlerin ışığı altında zenginleşir. Bu karmaşık süreçlerle anlatılmak istenen toplumsal olaylar ve mücadele metodlarının zenginliğidir.

Marksist bilgi teorisinin öngördüğü mücadele metodları somut şartların somut tahlilinde benliğini bulur. Somut şartları somut olarak tahlil edebilmek için ise, sözkonusu şartlarla sürekli savaşım içinde olmak gerekir.

Yani nerede, nasıl ve ne zaman, niçin hareket edileceğinin iyi tahlil edilmesinde özelliğini bulur. Bu ise, marksist bilgi teorisinin tüm yönleriyle kavranılması zorunluluğunu getirir.

Onu kavramak, mücadelenin içinde yer almakla mümkündür.

- (1) Mao Çe-tung / Teori Ve Pratik
- (2) V.I.Lenin / Materyalizm Ve Ampiryokritisizm

Suluk Alıyorsunuz Kemal Bayram

Gün büyüyor, uzar gölgeler
kandırılmaz bu ürpertili yalnızlık
çekip götürmez ki,
durursunuz
ağacın bozkırda tek başına
bulutun bir maviye asılıp kalması gibi
durursunuz,
eşlik etmez yaşamın çılğın çağrısı
yakın gülücükler soğuk
sıcak sözcükler suda yitip çakıl taşları
durursunuz
boşlukta bir
aka bulaşmış anlamsız kara,
zemberek boş
akrep suskun
şaşkın at
ihtiyat at
ne dağ
ne sürü!..

Bu nasıl el
sizin eliniz,
bu nasıl göz,
sizin gözünüz,
köpek üren yer uzak değil
aha burası,

duman tüten yer yakın değil
işte orası,
nerdesiniz
kime dönük yüzünüz?

Deştim

iğneledim yaraları
kestim bıçak bıçak
inceledim yaraları
ad koydum düşüncenin aydınlığında
«bencillik»tir en hayını görünmez
«yalnızlık»tır en düşmanı bilinmez
siz bunları
nerden aldınız?

Acılarda kırgın değil
esenlikte duyarlı
kuşlar gibi değil
beni zorlama
böcekler gibi değil
beni horlama
arı kovanı
arı kovanı!..

Atın o örtüleri yakışmıyor
uzak dursanız da enlem bu
gizlemiyor sığınmış kuytular
kaçamıyorsunuz,
yalnızlık hastaları biliyorum bu çıkmaz sokak
kabuk örüp bencilliği kuranlar
biliyorum bu çıkmaz sokak
soluk alıyorsunuz belki
yaşamıyorsunuz!..

yevtuşenko ile soljenitzin üzerine bir tartışma ömer faruk toprak

O tarihte (1971) Soljenitsin'in iki kitabını okumuştum. **İvan Denisoviç'in Bir günlük Yaşamı** ile **İlk Çember**. Yazar, Stalin dönemindeki karanlık duvar kenarlarından geçiriyor bizi. İlgici çekici bölümler var belki. Kravçenko'nun yıllar önce, bazı siyasal güçlerin itişisi ile gürültü koparan kitabını anımsattı bana. Rus yazınının Puşkin'den başlayıp, Tolstoy, Dostoyevski, Çehov ve Gorki'ye doğru gelen bir çizgisi vardır. Her kitaplıkta baş köşeyi tutar onlar. Ama yapıtların içinde, Rus karamsarlığının yanı sıra başında, insancılık sizi yarına umutla baktırır. İlk çember'de yalnız «karanlık» var. yanlış, içinden pazarlıklı bir tavır içinde yürütmek istiyor okuru. «biraz ışık» bekliyor insan, yapıtı okudukça. Kişiler iyi çizilmemiş. Bazı insanların krokileri var ama, iki dakika sonra, yitip gidiyor onlar. Bellekte iz bırakmıyor. Bütün tıplar, bu olaylar dizisi yalandır demiyorum. Belki doğru olanları vardır. Ama ben şuna dikkat ediyorum. Yazar, bize gerçekçilik izlenimi vermiyor. Bana sorarsanız, kitabın gücü, anlattığı olguların sarsıcı olmalarından geliyor derim. Kopuk kopuk parçalar, yapıtı roman yapmaya yetmemiş. Okuyup bitirince, şöyle düşünüyorsunuz. Bu kitaplarda bir art niyet var. Usta bir kalem kupkuru olgulara kapılıp gider mi? Günlük tutan bir yazar bile, sattı günlük olayları kâğıda dökmekle yetinmez, kendi evreni ile birlikte, çevresini de anlatır. Roman yazıyorum derken, orada durmalı biraz. Balzac, «roman kişi yaratmak, onlardan toplum bileşimi yapma işidir» der.

Moskova'ya gittiğim zaman bende,

böyle izlenimler vardı ve kendi kendimle tartışıyordum. Bir kenardan da yanılı kuşkusu, dirseğimi dürtüp duruyordu. Bir gün, Ekber Babayef'e sordum :

«Bu Soljenitsin, gerçekten büyük yazar mı?»

«Rus dilini bilenler için üslupçu bir yazar, Rus yazını geleneği içinde bir yeri olduğunu söyleyen yazarlar var».

Daha sonra, başka kitaplarını okudum. Ama son yapıtı, **Gulag Takım Adaları'nı** sonuna değin okuyamadım. Kendini okutmayan bir kitap. Üç, beş sayfa sonra, elinizden bırakıyorsunuz.

Geçenlerde gazeteler Soljenitsin'in Franko İspanyasını övdüğünü yazdı. gazeteler, şaşırırım. Hangi eğilimde olursa olsun, namuslu bir yazar Franko İspanyasına hoşgörü ile bakabilir mi?

Evtouchenko ile söyleşirken, tatlı sert bir tartışma oldu aramızda!

Sovyetler birliği yazarlar lokalinin bahçesinde Tolstoy'un hep düşünyormuş izlenimi veren yontusu var.

Bir Soru Çocuk Yılında

Gece cinlerinmiş

Cinlerse bizim

Ya şu karanlıkta

Küçücük gözler kimin?

Süha Tuğtepe

Bahçeye girince, büyük romancı ile karşılaştık ilk önce. Küçük küçük ağaçların gerisinde, orta bölümü iki katlı bir yapı. Doğrusu dışardan bakılınca, öyle görkemli bir Kont evi gibi görünmüyor. İçine girince, dış görünüşün aksine, ne büyük yapı diyorsunuz. Bu, yapı Kont Rostov'un evi imiş. Kont Rostov'un kızı Nataşa, «Savaş ve barışın» ünlü kişisi. Tolstoy'un, Kont ile yakın dost olduğundan bu evde kaldığı, edebiyat tarihleri yazıyor. Romanlarının birer bölümünü burada yazdığı doğru herhalde.

O gün Temmuz'un 5'i olmasına karşın, Moskova'da, yağmur çiseliyor. Derece 10 ile 15 arası. İstanbul'da olmasak, Kasım ayının ilk günlerindeyiz deriz. Dışarda perdesü ile geziyoruz.

Yazarlar Birliğinin lokantasına girdik. Balık çorbası ve siyah havyarla votka içeceğiz. Bütün masalar dolu. Yazarlar, ozanlar, hem söyleşiyorlar, hem çorbalarını içiyorlar. Sovyetler Birliğinde çorbasız yemek düşünülemez.

Boş bir masa bulduk, etrafına oturduk. Yazarlar Birliğinin iç yapısını inceliyorum. Yüksek tavan, ikinci katın çepeçevre balkon ve parmaklıkları var. Gündüz olmasına karşın, pencerelerden gelen ışık yeterli değil. Bütün ampul'er yanıyor. Gene de çok aydınlık denemez. Loş bir görünüm duruyor belligimde şimdi bile.

Çorbamızı, siyah havyarımızı, votkamızı bitiriyoruz. Daha önce tanıştığımız bazı yazarlarla ayaküstü konuşuyoruz. Saat 15'te Cengiz Aytmatof'la buluşacağız.

Vestiyere doğru giderken, Bayan Vera Feonova, ince yüzlü, kısa kesik, sarı saçlı, uzun boylu, çok şık giymiş, mavi gözleriyle bize bakan bir kişi ile konuşuyor. Ben, üç-beş saniye kadar bu genç adamı fotoğraflarından tanıyacağım diye düşünüyorum.

Bana doğru geliyorlar. Bayan Vera :

«Türk ozanı...» diye önce beni tanıınca, genç adamın gözleri ışıltılı ışıltılı parlıyor.

Sonra Bayan Vera bana dönüyor:

«Evtouchenko karşınızda...»

Sonra o, bana dönüyor :

«Vaktiniz varsa, oturup konuşalım biraz. Şampanya ikram edeyim size»

«Hay hay konuşalım, çok sevirim.» diyorum.

Yuvarlak bir masanın çevresinde oturuyoruz.

«Fransız Şampanyası mı içerisiniz, Rus şampanyası mı?»

Sovyetler Birliği topraklarında olduğumuza göre, ayıp olmasın diye «Rus Şampanyası» diyorum.

Evtouchenko, kadın garsonla bir şeyler konuşuyor, sonra gülererek :

«Rus şampanyası kalmamış, Fransız şampanyası söyledim.»

Vera ekliyor :

«Evtouchenko, Fransız şampanyasını çok sever, başka içki içmez.»

Ben bu arada belleğimde sorularımı hazırlayıp, birincisini yöneltiyorum :

«Avrupa'da Soljenitsin'in bazı kitaplarının arka kapakların da, onu tanıtan sözler arasında, Tolstoy, Dostoyevski roman geleneğini sürdüren Rus yazarı olarak göstermişsiniz. Bu sözleri gerçekten söylediniz mi? Yok-

sa reklâm olsun diye mi, bu yargıyı size bağlıyorlar?»

«Soljenitsin üzerine vaktile buna benzer şeyler söylemiştim. Beğendiğim bir romancıdır.»

«Ben, İlk Çember'i okudum. Türkçe çevirisi iyi değildi belki, gerçeklik duygusu vermedi bana. Kendisi ile romanları üzerine görüşmek istedim. Olanak bulamadım.»

Soljenitsin'in Kanser Koğuşu, Dostoyevski roman geleneğini sürdüren bir örnek olarak gösterilebilir. Özellikle anlatım tekniği çok önemli onun.»

Evtouchenko biraz durakladı, sonra sordu :

«Siz onunla bir gazete adına mı konuşacaksınız?»

«Hayır.. Soljenitsin üzerine doğru bir kaniya varmak için konuşmak istiyordum. Görüşme olanağını bulsaydım, doğallıkla bu konuşmayı Türkiye'de bir edebiyat dergisinde yayınlardım.»

Evtouchenko'nun bu konuda biraz sıkıldığını anladım. Yasak bir kişi üzerinde konuşuyorduk çünkü. Konuyu değiştirsem, iyi olacaktı. Benim konuyu fazla kurcalamam, onların başına iş açabilirdi.

Biliyorsunuz Evtouchenko, Sovyetler Birliğinin, yaşayan en ünlü ozanı. Sanıyorum, Batı dillerine şiirleri çevrilen, adı en çok bilinen ozan da Evtouchenko. Ona çağdaş Sovyet yazarlarından kimi beğendiğini soruyorum :

«Andre Platanof, en beğendiğim öykü yazarı. 1930 ile 1950 arasında yapıtlarını basmıyorlardı. Stalin'e öykülerini göndermiş. O, öykülerin bir kaçını okumuş, üzerine «pezevenk» diye yazmış, geri çevirmiş. O dönemde, Andre Platanof, bir tiyatrodaki gece bekçiliği yapıyordu. Stalin'in ölümünden sonra, öyküleri yayımlandı. Küçük insanlar, yaşam tekerleği altında nasıl ömür tüketiyorlar, onları yazıyor hep. Bence Çehov kadar anlatmakta usta. Çehov'dan farkı şu: Platanof, küçük insanın politik kaynaşmada nasıl ömür eskittiğini gösteriyor. Çehov devrimden önceki toplum sancısını, küçük insanları dile getirir, Platanof ise devrimi yaşarken çekilen ağrıları kaleme almıştır.

ahmet telli

yangın yılları

ÇIKTI

Fiatı : 20 TL.

Tek isteklerde bedeli kadar posta pulu gönderiniz.

Toplu isteklerde % 25 indirim yapılır.

isteme adresi

AŞAMA YAYINLARI

Posta kutusu 161 Beyazıt - İSTANBUL

Stalin'in yanlışlarını yazıyordu, yeni bürokrasiyi taşıyordu. Bir de Mihail Bulgakof'u beğeniyorum. «Usta ile Margritayı, çağdaş edebiyatımızın en iyi örneklerinden biri sayarım.»

«Yabancı yazarlardan beğendiğiniz bir isim söyler misiniz?»

«Kolombiyalı yazar Gabriel Garcia Marques. «Yalnızlığın Yüz Yılı» adlı romanı, bence Yirminci Yüzyılın en büyük romanlarından biri. Okuyunca büyüdüm. Donkişot düzende bir kitap.»

Evtouchenko'ya, Türk ozanları üzerine bir soru sordum :

«Nâzım Hikmet'ten başka çağdaş Türk ozanlarından bildiğiniz isim var mı?»

«Orhan Veli'yi biliyorum. Bir kaç şiirini okudum. Şimdi de sizin adınızı öğrendim.»

O da bana bir soru yöneltiyor :

«Nâzım'dan sonra Türk şiirinin temsilcileri kimler?»

Evtouchenko'ya, çok eski bir şiir geleneğinden gelen Türk ozanlarının, çağdaş dünya şiiri içinde önemli bir yeri olduğunu, bazı yabancı eleştirmenlerin de belirttiğini anlatıyorum. Bu günkü Türk şiirinin gerçek temsilcilerinin isimlerini sayıyorum.

Şampanyalarımız bitmişti. Bir şişe daha söyledi.

«Bana bir şiirinizi okur musunuz?» dedi.

Bayan Vera'ya, yeni şiirlerimden «Mutluluk Düşüncesi»ni verdim. O, önce içinden okudu. Bazı sözcükleri bana sordu. Sonra dize dize çevirisini yaptı. Evtouchenko'ya.

«Çok ilginç bir şiir. Bana bir doğa, bir aşk, bir vatan şiirinizi verin. Bayan Vera ile ortaklaşa çevirisini yapalım.»

Şiirleri verdim, kendisine teşekkür ettim.

Biz Cengiz Aytmatof'un çağrısına geç kalmıştık. O da gideceği yere gecikmişti. Telâşla çıktı. Bayan Vera, Cengiz Aytmatof'a telefon etmek üzere, Yazarlar Birliğinin büro kısmına gitti. Eşim ve ben holde sergilenmiş kitaplara, fotoğraflara bakarken, Evtouchenko geri geldi. Çantasını unuttu galiba. Bize ikinci kez «Allahısmarladık» dedi. Beş dakika sonra

gene geri döndü, küçük mavi kasketini vestiyerden aldı. Gülerek bana döndü. Üçüncü kez elimi sıktı.

«Türkiye'ye gelmeyi çok isterim. Beni çağırırsanız çok memnun olacağım. Ülkeler arasındaki dostluğu ozanlar, yazarlar kurar. Türkiye, en çok görmek istediğim ülkelerden biri.»

Ben önce sustum. 12 Mart geldi usuma, bu Anayasa lükstür diyen kişi-

ler belirdi gözlerimin önünde. Sonra Türk Edebiyatçılarının nasıl desteksiz ortada bırakıldığını anımsadım. Kitapların nasıl yakıldığını düşündüm.

Evtouchenko'dan ayrılırken :

«Bir süre sonra sizi Türkiye'de bekliyeceğiz. Şiirlerinizin bazıları Türkçeye çevrilmiştir. Türk aydınları sizi görmeyi, dinlemeyi çok ister.» Sözcükleri döküldü dudaklarımdan.

Şiirime Dair

En çok sevda sözcüğünü kullandım şiirlerimde sonra acı, hasret, bekleyişler ve sabır hangi sözcük yakın durmuşsa bunlara hangi sözcük bir ilmik atmışsa ötekine alıp kullandım yüz kere bin kere kimi kez hep aynı şiiri yazdığımı sandım

Bütün sözcüklerin anasıydı sevda hüznü kundaklayıp yatırıyordu yüreğimizin beşiğine sonra bize düşüyordu büyütüp civanlaştırmak Kimi ellerde bezgin bir ihtiyara dönse de kimi ellerde vuruşkan bir şahan oluyordu ve ben sevdayı öylece aldım şiirime

Acının mağmasına indim acı'yı kullanırken gurbeti taş baskısı kitaplar anlattı bana ve hâlâ nasıl eskimediğini gördüm Sözlüklerde aramadım hiçbirinin anlamını hiçbirinin çürüyen yanına tutunmadım hayat dayamıştı memesini ağzıma çünkü

İsmarlama sözcüklere bel bağlamadım hiç mi hiç bu yüzden kötü bulunup geri çevrildiği de oldu uşaklaşmadı hiçbir şiirim, onurumdur bu Yorgun düşse de kimi kez kırgın olmadı Bir gün sorarlarsa eğer öfkemin hesabını derim ki yaşadım...

Ve derim ki emperyalizme, faşizme, ve şovenizme sıkılan bir mermi olabilmişse eğer şiirim ve korkutmuşsa sömürgeci zulmü yırtılıp atılıyorsa küçük burjuva ellerde şiirimin verilmiş hesabıdır bu...

Ahmet Telli

tv

Özcan Cikletim Benim

Muzaffer Buyrukçu

6.30'a beş dakika vardı. Çoklarının (Afyon kutusu, sihirli kutu, uyku kutusu) diye tanımladığı ama evlerinde bulundurmaktan da edemedikleri, benimse hayranlık duyduğum bu yirminciüzyıl harikası Televizyonun düşmesine bastım, hemen geriye sıçradım. Bu davranışımın özünde aygıtın pathyacağı korkusu saklıydı. Böylece, hayatımdaki sayısız korkulara bir de (televizyon korkusu) eklenmişti.

Şimdi bilim adamları, konuştuğumuz kimselerin yüzlerini görebileceğimiz televizyonlu telefonu da yaratmalıydılar. Müthiş bir şey olurdu. Gerçi ses tonundan karşımızdakinin psikolojisini az çok kestirebiliyorduk ama yüzündeki anlamları, kaş göz devinimlerini saptayamıyorduk. Bu durum da konuşma olgusunu eksik bırakıyordu. Belleklerimizdeki anılara, resim parçalarına başvuruyor, durgun bir portreyi oluşturmaya çalışıyorduk. Ayrıca başka bir yararı vardı. Sık sık yanlış numara çevirenleri, tehdit savuranları, yılışık işleticileri tanyacaktık, anında ilgili kurumları uyararak sürekli tedirginliklerden sıyrılacaktık.

İlkin çarpıcı bir aydınlık belirdi, bir kare meydana geldi, derken kare, bütün ekranı kaplayacak biçimde büyüdü. Siyah kuşak üzerine yazılan TRT yazısını okudum. Müzik başladı. Hekimoğlu türküsünün çalgıya uyarlanması enfesti. Hekimoğlu'nu Kasap havası izledi. 1940 larda doğan karaborsa'nın milyonları çılgınca eğleniyor, bar kadınlarının cigaralarını yüzük banknotlarla yakıyorlardı. Ekonomimizin üst düzeyindeki bu değişiklik köylü kentli vurguncu tabakası, (Harp zengini, Hacığa) tipleriyle süslemişti. Tipler zamanla yıpranıp çürük sakıza dönüşünce, o cins kişileri küçümseme ve tanımlama anlamında kullanılır olmuştur. İşte bu cüzdanları şiskinlerin oğularının, kızlarının düğünlerinin yapıldığı Belediye

gazinosu, Tokatlıyan, Parkotel, Perapalas, gibi ünlü ve bize yasak yerlere çağrısız girebilme, gününü gün etme, felekten geceler çalma başarısına ulaşmıştık. Yenikapıda ömür tüketen, çeşitli yoksunluklarla didişen en basit gereksinimlerimizi bile karşılamakta güçlük çeken pırl pırl delikanlılardık. Genellikle bol içkili, bol yemekli ve şafak sökerken biten bu görkemli şöenlerde karınlarımızı tıkabasa doyuruyor, şaraplarla, rakılarıyla, şampanyalarla, viskilerle pilotlaşıyorduk. Tangolar, valslerle tavlama istediğimiz kızların başlarını döndürüyor, şarkılar söylüyorduk. O dönemde ayrıntısıyla bildiğim, şimdi ise unuttuğum Kasap oyununu, alkışlar, bravo'lar, hayranlık gülümsemeleri arasında ustalıkla oynardım.

Okay Temiz'in, şu saç sakalı bir birine karışmış müzisyenin tenekelerle, davullarla, kabak ve kavallarla kurduğu acayip orkestrasının uğraşını beğeniyordum. Tavukçu'da, Selâhattin Hilâv ve Metin Altıok'la, karakterimizi, doğulu zevkimizi, müzik kültürümüzü özümleyerek yeni bir anlayışla dışlaştıran Okay Temiz'i övmüştük.

TRT'nin tın tın'lı, din di dan'lı sinyali...

Zemini kapkara yuvarlak saatin cıvalıymış gibi parlıyan sayılarına diktim gözlerimi. Akrep, 6.30'a doğru kayarken yelkovan 12 ye tırmanıyordu. 12 ye varınca görünmeyen koro, coşkun bir sesle İstiklâl Marşını söylemeye koyuldu.

Korkma sönmez bu şafaklarda yüzen alsancak

Arkadaşım İlhan Uran'ın küçük oğlu Şafak, marşla birlikte ayağa kalkar; annesini, babasını, konukları da kaldırırdı saygı duruşuna.

(İstiklâl marşı) bir ulusun en büyük, en kutsal marşıydı. Yediden yetmişe herkes önce onu öğrenmeliydi ama okuma yazma sorununun altmış yıldır çözülmediği, vatan-

daşlarından çoğunun mektep medrese görmediği memleketimizde, ne yazık ki gerçekleşmemişti. Bırakın yurtdaşı bir yana aydınlarımız, öğrencilerimiz tekliyorlar, bocalıyorlardı. Dikkat etmişim : Ulusal bayramlarda, törenlerde, maçlarda birkaç kişi sesleri yettiğince heyecanla söylerken, kalabalıklar yalnız ezgiyi utançla mırıldanıyor, bazan da susmakla geçiştiriyordu. Talimli terbiyeli bando takımları ise dört elle sarılmasa onurumuz derin yaralar alacaktı. Oysa bir ulusun gelişmişliği, uygarlığı (İstiklâl marşı) benimsemesiyle ölçülürdü.

Gönderdeki Türk bayrağı esen rüzgârla nazlı nazlı dalgalanıyordu. Korkunç savaşılar, göğüs-göğüse çarpışmalar, bayrak uğruna toprağa düşüp şehitlik mertebesine yükselenler kıpırdadı belleğimde. Ulubatlı Hasan, Osmanlı bayrağını Bizans burçlarına dikerken atılan oklarla delik deşik edilmişti. Yunanlı'nın yakıp yıktığı İzmir'i askerlerimiz geri alırken bir küme, hükümet konağına girmişti sessiz film tekniğine uygun hızlı hareketlerle ve Yunan bayrağını indirip Türk bayrağını çekmişler, selâmlamışlardı.

Genç, güzel, sarışın bir spiker, programı okuyordu. (Vampirellâ) sıfatını takmışım ürkütücü gülümsemesi ve omuzlarına dökülen saçları nedeniyle. En son haberleri sunan Can Akbel'e de (Kele bakış) diyorlardı boyalı dudaklarıyla boy gösterip göstermez. Spiker kayboldu. TRT haberleri yazısı çıktı. TRT'nin ışıklı çizgisi dönüp dolaşıyor, harfleri bir sihirbaz hüneriyle tamamlıyordu. Saçları kabarıp, efendi, yüzü hep kederli Tuna Huş, haberleri sıralamaya başladı. Dışişleri bakanı Gündüz Ökçün, Avusturya'ya gitmişti. İran'daki olaylarda sekiz kişi ölmüştü. Her yıl ülkelerini sarsan şiddetli depremler sonucunda milyonlarca can yitiren İranlılar şahlanmışlardı. Hayatlarına karışan ve yaşantılarını biçimlendiren bu doğasal felâket, karakterlerine sızarak toplumsal koşulların ağırlığından ve baskılardan kaynaklanan tarihsel uyumsuzluğu silip süpürmüş, yavaş yavaş dinamik bir tepki oluşturmuştu sanki. İşte, bu bir daha yok edilemeyecek tepki, kalabalıkları başkaldırmaya, Pers imparatorluğundan bu yana verilmiyen haklarını almaya itmişti. Bir millet eyleme geçmişti. Ayaktaydı. Kanlarını döküyordu. Şahlık yönetimi çatırdıyordu. Yurtdaşları-

nı insafsızca katlettiren, hapislerde sürdüren, Savak işkencecilerinin hasta ruhlarına ve can yeyiciliğine fırlatan; açlık, sefalet, geri kalmışlıkla inim inim inleyen yaldızlı nişanlı, madalyalı son Şah Rıza Pehlevi, bir parça toprak ve kimbilir kaç parça müceverherle Mısır'a kaçmıştı. Binbirgece masallarını andıran bir saltanat sürerek bir lokma ekmeğe muhtaç zavallı fakir fukaranın özlemlerini, isteklerini kudurtan; evlilikleriyle, gizli aşklarıyla dünya emperyalizminin kaymaklı ve ballı sosyetesini renklendiren Hazret'in sonu gelmişti. Özgürlüğe ve mutluluğa susayan halk, heykellerini parçalıyor, resimlerini yırtıp çöplüğe atıyordu. «Vatan haini Şah!» diye bağırıyordu. Kendisine bağlı gizli örgüt Savak'ın elemanlarını elektrik direklerine asıyordu.

Bir darbeyle Mısır'dan uzaklaştırılan Kral Faruk'un (Şişköyü karıydı, seks manyağıydı, odalarında, mahzenlerinde, gizli sevişme bölmelerinde yüzlerce pornografik tabloyu, fimleri barındırıyordu. Sabah kahvaltılarında otuzüç yumurta yiyor, kumar oynuyordu.) gelecekle ilgili kehaneti doğrulanıyordu. «Dünyada krallıklar dönemi kapanmıştır. Eğer kalırsa iki kral kalacaktır yeryüzünde. Biri İngiltere'de, biri iskambilde...»

Şah, bu sözleri işitmemişti herhalde.

Remzi İnanç'ın dükkânındaydım. Vakit öğleye yaklaşıyordu. İçeriye uzun boylu, kapı gibi, güçlü kuvvetli, esmer, kırk yaşlarında bir adamla, zilzurna sarhoş Behzat Ay girmişti. Moğol'lara benzeyen Behzay Ay, sallanıyordu. Parasının bir kısmıyla bazı eşyalarını yitirmişti. Aziz Nesin'in evinde tanıştığı İranlı'nın sürdüğü Mercedes otomobiliyle dün gece Ankara'ya gelmişti. Soluğu gece kulüplerinde almışlar, sabahı etmişlerdi. Ama adam dimdikti, içki içtiği anlaşılmıyordu. Doktormuş, yazarmış... yazdığı oyunların kimi sahnelenmiş kimi devrimci yapısından ve içeriğinden ötürü sahnelenmemiş.. Tatlı bir Acem şivesiyle konuşuyordu. Akıllı, bilgilydi, ciddiydi. Kitaplarını imzalamış, adres alıp adres vermiştim. Kent otelinin lokantasında yemeğe çağırılmıştı. Birkaç saat İran edebiyatından, Türk edebiyatından ve durumlardan söz etmiştik. Sevmiştim doktor yaza-

rı.. Akşam üzeri yolcu ederken kucaklaşmıştık. Halı desenli armağan kravatını taktıkça, onu anımsıyorum.

Şimdi nerdeydi acaba? Eylemlere katılmış mıydı? Tutuklanmış mıydı? Öldürülmüş müydü? Hiçbir haber çalınmamıştı kulağıma.

Canım sıkıldı.

Sağmalcılar cezaevinde başlayan ayaklanma bastırılmıştı. Yarahlılar tedavi edilmişti.

Kayseri dolaylarındaki deprem hasara yol açmıştı.

İzmir'de, elektrik şebekesindeki arıza nedeniyle evlere su verilemiyor-du.

«Haberlerimiz bu kadar. 8.30 haberlerinde buluşmak üzere hoşça kalın» dedi Tuna Hus.

«Peki arkadaş, hoşça kalalım.» dedim.

Bir cigara yaktım. Bir haftadan beri Birinci cigarası satmıyordu bak-kallar. Bafra da kalkmıştı piyasadan. Bizim kıtbyoz cigaralar Bursa'da, Eskişehir'de tiryakileri tarafından onbeş yirmi liraya alınmış. Birinci'nin serüvenini kimse bilmiyordu. Elimdeki üç paket bitince ne halt edecektim? Kahve de yoktu... Oysa çalışırken mutlaka iki fincan içmeliydim! Benim filimlerimden biri, (Flanderlerin Köpeği) adlı çizgi film başlıyordu. Bu Japon yapımı çocuk filmle-rinden etkileniyordum. Patlak gözlü, açık yürekli, yardımsever (Arı Maya)yı, Brezilya'da çalışan annesine kavuşmak için bütün kapıları yumruklayan sevimli, zeki (Marco)yu, hayallerimi cıldirtan, masalsı, gerçeküs-

tü simge ve davranışlarla yüklü ve kazık kesilmiş derinlerdeki istekleri-mi yumuşatan ve su yüzüne çıkartan (Denizci Simbad)ı tutkuyla izliyordum. Rahatlıyordum, hafifliyordum. A. Rahim Balcıoğlu da benim gibi baştan sona izlerdi çocuk filmlerini. Halil İbrahim Bahar, içerlerdi. «Bilmemki ne buluyorsun bu saçma sapan seylerde?»

«Çocukluktaki saçma sapanı, o evreni.» derdim.

«Vaktini boşa harcıyorsun.»

«Tam tersi, kazanıyorum.»

Abdullah Turgay, televizyona arkasını dönerdi. Enerjilerini zamanlarını yaratıcı çabalar uğruna harcamıyan ve televizyonun karşısına çakılan yazarları, aydınları suçlardı. Kapitalizmin evrimimize soktuğu bir casus diye tanımlıyordu televizyonu. Bilinçli bir beyin yıkama siyaseti uygulanıyordu. Abdulah Turgay'a göre. Gerçekleri saptırıyolar, emperyalist kültürün, sanatın, estetiğin boyunduruğuna sokarak kişiliğimizi sömürüyorlardı. Oysa kitlesel bir aydınlanma aracı olan televizyon, bizim kültürümüzü, yaşayışımızı, yüzlerce yıldan beri kullanılan yapıcı gücümüzü işleyebilirse, ulusal adını alabilirdi. Televizyon, hayatı sevdirmeliydi, iyimserlik, güven aşılmalıydı; insanı geliştiren, değiştiren ve ileriye yönelten temalara eğilmeliydi. Sorunlarımıza açıklık getirmeliydi. Dügümleri çözmeliydi. Gizliyi, saklıyı, sakıncalıyı, yasağı kaldırmalıydı ortadan ve yeni, atılımcı, araştırmacı bir varlık yaratmalıydı... Dedikleri doğrudu ama şimdiki televizyonumuz henüz çok gençti, sonra çeşitli iktidarlar girtlağını sıkıyor, yapması gereken görevi yap-tırmıyorlardı. Gene de öğrettiklerinden, verdiği bilgilerden milyonlarca kişi yararlanıyordu. Biz, akli başında kimseler işimize yarıyanı alacak, gerisini umursamıyacaktık...

Bir japon kıızı şarkı söylüyordu. Sesi güzel mi güzeldi. Lâ Lâ Lâ Lâ, şangırı şingır lâ lâ lâ... Arabayı dam-ların üzerinden uçuran, bulutları harmanlıyan (Flanderlerin Köpeği) Pat-raş göründü. Koca kafalı, bel bel ba-kan bir köpekti. Yüzünden saflık a-kan bir köpekti.

Masalının Sevdası

Topladığım gülleri
Öğrendiğim bütün türkülerini
Serebilseydim de önüne
Yine de kapanırdı
Bedeninin bütün limanları
Bir bir yüzüme

İskender Savaşır

Fırtına, yağmur, gökgürültüsü köyü kasıp kavırıyordu. Köylücükler, birer köşeye sinmişlerdi. Patraş, eğer o zalim satıcının yanında kalsaydı bu havada çok korkardı ama güvenilir insanlar Nero ile dedesinin yanında idi. Korkmuyor mışıl mışıl uyuyordu. Derken fırtına, yağmur dindi, güneş sarartı kırıları. Nero, yıkılan çiti onarırken Aluda ile neşeli neşeli söyleşiyordu. Patraş'a duyduğu yakınlığı şişman sahibi tarafından belirtilen ama tutumunda ısrar eden yaramaz ördek, kanat çıparak Patraş'a doğru koşuyor, sahibi kovalıyordu. Ördek Patraş'ın ilkin sırtına, sonra da başına tünedi, (vak vak) etti. Patraş, o iri gözlerini belertti, arkadaşlığını kabul etti. Nero, şişman kadının ricasıyla yakaladı ördeği, kümese kapattı.

Koru köyüdeyken dört tane besili kazımız vardı. Eve bir yabancı sokuldu mu bağıra bağıra kıyameti koparırlardı. Boyularını uzatır, tıslayarak atırlardı yabancıya üstüne, ısırırlardı. Akıllarına estikçe beşyüz metre aşağıdaki denize kadar uçarlardı. İmrenirdim onlara, gökte süzülüşlerine bakardım, kanatlarına tutunmak isterdim... Ama isteğim hemen öldü ve kazları toparlamak için koşardım. Bir akşam beni de yabancı sanmışlar, baldırlarımı morartmışlardı. Ertesi günü en azgınımı kesmişti babaannem.

Fırtına yeldeğirmenin çarkını bozmuştu. Köylüler kaygılıydı. Kim onaracaktı? Noel amca diye dünyada flütü ve eşeğinden başka kimsesi olmayan bir ihtiyarı anımsamışlardı ama adam aksinin biriydi, rica, buyruk falan para etmezdi. Özgürlüğüne düşkündü. Aptallardan ve kötülerden hoşlanmıyordu, gururluydu. Çocuklara flüt çalarak ruhlarına incelikler, sevinçler dolduruyordu. Yalvar yakar getirtmişler onarım işine bulaştırmışlardı. Yalnız onarım işini sürdürürken kimse ukalalık etmemeliydi. Bu isteğe uyan Nero, bir köşeye çekilmiş, bir yandan piposunu tütüren, bir yandan da değerini çalıştırıcı tahtayı yontan Noel amca'yı izliyordu. Onarım bitmiş, kanatlar dönmeye başlamıştı ama dönmeden önce kanadın birine asılan bir yumurcak çığlık atarak göklere yükseliyordu. Çalışma durduruldu, çocuk kurtarıldı. Noel amca

köylülerin önemli bir sorununu çözenin rahatlığıyla, «Hava güzel, doğa güzel, eşek sen de mutlu musun?» dedi. İlerde keyifle otlayan eşek başını kaldırarak anırdı. Sonra da Noel amca, Nero'nun dedesiyle arkadaş oldu.

Gene bir Japon şarkısı ve film sona erdi.

İlk okullar bilgi yarışmasıyla ilgilenmedim. Şah, Amerika'ya gitmiyor. Humeyni, İran'a dönecekti.

Beş dakika'da meraların yetersizliği ve meralardan toprak çalma konusunu işleniyordu. Kavruk Hasan'la Muhtar, toprak çalan Osman'ı sıkıştırıyor, ne kadar toprak çaldığını itiraz ettirmeye çalışıyorlardı. Osman hık mık etti ama Fatma ninenin adını duyunca itiraz etti ve bundan böyle köyün merasına dokunmayacağına yemin etti. İlgile izlenen bir programdı (Beş dakika) ve televizyon kendi sanatçıları yaratmıştı. Hele Zühal Çelikkanat'ın efendiliğine, okumasına, sesinin güzelliğine bayınıyordu seyirciler.

Eyüp Uyanıkoğlu, şarkı söyleyecekti. İzmir Radyosu Diskotek Müdürü İdil Öztamer sunuculuğunu yapacaktı. İdil Öztamer'i çocuk radyosundan beri aralıksız dinliyordum. Şimdi olgun bir kadındı. Sarışındı, yuvarlak yüzlüydü ve bakışları büyüldü. Belki bir gün tanışır ve hayranlığımı —arzeder— dım. Eyüp Uyanıkoğlu, kişilikli bir sanatçıydı, yumuşak, içe işleyici sesi, kulaklarımdaki seslerin en seçkinleri arasındaydı. Televizyonun yaygınlaştığı dönemde yıldızı parlasaydı en azından Bülent Ersoy kadar ünlenir, ilgi çekerdi. Gene de ünlüydü ve Serap Mutlu Akbulut gibi kaliteli, birinci sınıf bir okuyucuydu. Gejirdiği ağır bir trafik kazasının izleri göze çarpıyordu anlamlı yüzünde. Estetik ameliyat bazı yaraları kapatmış ama ilk başlardaki o insanın içindeki sertlikleri eriten melekle gülümsemesini öldürmüş, acılatmıştı. Bıyık bırakmıştı.

Tatyos Efendinin Uşşak peşreviyle başladı program. Saz takımı ustaların ellerindeydi. Peşrev'den sonra Eyüp Uyanıkoğlu, ilk olarak Rifat Ayaydın'ın Uşşak bestesi (Karardı

söndü hep/Hayal oldu geceler zevkleri) sundu. Gerçekten de günlerim, gecelerim gitgide kararıyor, zehirleşiyor, hayatın gövdesinde bulacağımı sandığım yüzbinlerce tadın birine bile erişemiyordum. Ölüm, öldürülme, kavgalar, dünyanın çeşitli bölgelerindeki savaşlar heyecanlarımı söndürüyordu. Eyüp Uyanıkoğlu, ikinci olarak Musa Kumral'ın aynı makamdaki bestesi (Niye gittin sevgilim/Öyle uzak yerlere) ye geçti. Sonra (Yakına gel yakına) adlı Hüseyini türkü, Hasan Dramal'ın Rast makamındaki bestesi (Seni andım yine kalbimde)Derin bir sızı var), kendi bestesi (Ne sensiz olurum/Ne senden uzak) ı söyledi.

Reklamlar...

Isan ısıtıyor ben ısınıyorum. Isan.

Şah'tan sonra İran.

Sana da, ona da şuna da. Pıssık! Özcan cikletim benim, çam kokulu sevdiğim. Şimdi damla sakızlı, Özcan cikletim benim. Özcan.. «Özcan» dediğinde karım güldü, «Allah canını almaya» dedi, «Sana hiç böyle şeyler yakışır mı?»

«Para kazanma hırsı» dedim.

Cikleti sunan hafif müzik şarkıcısı Füsün nal, engerek yılanı derisini andıran bir pantolonla görüldü, pantolon vücuduna yapışmıştı, müziğe müziğe uyararak bir iki kıvrıdı, derken siyah, şalvarımsı bir giysiyle kalçalarını salladı, bir daire çizdi; sonunda sepetine sakız dodurmuş saçları bukleli bir öğrenci kız kimliğine büründü, sepettekileri serpiştirdi ekrana iyice sokuldu, sağ gözünü kırptı. Ne demektir o göz kırpmak, anlayamadım. «Gözleri şehla onun» diyorlardı ama bir şey farketmedim ben. Ciklet denen nesneyi, İkinci Dünya Savaşının hemen ertesinde Missouri gemisinin İstanbul limanına demir attığı günlerde yumurta kafalı Amerika'lı denizcilerden döverek aldığımız Chesterfield sigarasıyla aynı anda tanışmışım. İstanbul'un barları, kerhaneleri, pezevenkleri, üç kağıtçıları ve salaklar topluluğu bayram ediyordu. Ciklet yeni bir şeydi ve gençler bu yeni şeyi çiğnerken sevinçten ağızları kulaklarına varıyordu.

«Ahan, mütait çıktı» dedim ve geçmiş reklâmlarda «Kapı, kapı» diye dövünen kara bıyıklı adamla yüzyüze geldim.

Ufak bir parça Elka'dan. Bir parça daha Elka'dan.

Döşenmiş bir salon. Karısı «Ufa» bir parça...» dedi, adam seyircilere dönerek güldü.

Gelişim yayınları.

Auer çatınızın altında rahatınız için. Auer sizinle. Israrda haklısınız. Mükemmel bir Auer soba... Öyle bir sobayı, o sobada yakacak kömürü ben alamam bir kere. Zaten bazı reklâmlardaki malları —biz— alalım diye satmıyorlar.

Aksu linrom kumaşı.

461 Şubemiz Arhavi'de açıldı. Türkiye Halk Bankası.

TV de Türk Sineması. (Salak Milyoner) Ertem Eğilmez'in yönetmenliğini yaptığı filmde Zeki Alasya, Metin Akpınar, Kemal Sunal ve Halit Akçatepe oynuyordu. Davullu zurnalı bir köy düğünü yapıyordu. Damat Kemal Sunal'ın sabunlanmış yüzünü berber tıraş ediyordu. Bir sahnede atla damat evine getirilen gelin Konyalı'yı oynuyordu şakır şakır. «Haniya da benim elli dirhem pastırmam...» diye mırıldandım. Kemal Sunal'ın sırtını yumruklayarak gerdek odasına ittiler. Kemal Sunal, heyecandan ne yapacağını kestiremiyordu, geline takacağı yüzgörümlülüğü yanlışlıkla kendi boynuna taktı. Güldüm. İlâni aşk ediyordu Sunal ağzını yayıp kazma dişlerini göstere göstere. «Emineeeem, senin o elma yanaklarına kurban olayım.» Gelin omuz silkti. «Olacaksan ol!» Sunal, sırtırken salyaları aktı. «Emineee.» Bu yapmacık şeylerden güldürü ögesi türetmeye çalışmak zevksizliğin dikalâsıydı. Sınırlendim. 'Korkunç! Alay ediyorlar bizimle.' Kapı vuruldu ve Sunal'ı babası çağırıldı. İçki içtiler, oyun oynadılar. Sunal'ın aklı gelindeydi, bir yolunu bulunca kaçtı. «Emineee, bana baksana.»

«Baktım, nolacak.»

«Gülsene Emineee.»

«Güldüm, nolacak.»

Sunal, gelinin elini tutacakken «Ulan datlı yimeden gerdeğe girilir mi? «diyen babası tarafından çağırıldı. Sunal, bir tepsi baklavayı avurtlarını şişire şişire yuttu. «Hadi bana eyvalah!» çekip seğirtti. Aksilikler birbirinin üstüne biniyor, Sunal'ın vuslata ermesini engelliyordu. Bu kez babası kalp sektesinden öldü. Gelenek uyarınca kırk gün karısına yaklaşamayacaktı. Bu kavuşamamanın diri tuttuğu özlem. film boyunca giderebilmek istenince yanlışlıklar yığıldı, güldürü öğeleri boşluklara tıkıştırıldı... Babaları ölünce dört kardeş tarlayı sürdüler. bir çömlek çıkarttılar, çömlekte katlı duran kâğıttaki «Altın çıkmadı diye üzülmeysin. Altını ele geçirmek isterseniz İstanbul'a gidecek, sahaflar çarşısındaki Mehmet Çavuşu bulacaksınız.» yazısını okudular İstanbul'a vardılar kazma küreklerle. Beyoğlu'nun, Taksim'in, Dolmabahçe'nin, Üsküdar'ın, Altunizade'nin altını üstüne getirdiler

Mehmet çavuştan aldıkları define haritasındaki işaretlere uyararak. Karakollara düşmekler, randevu evlerine dalmaklar, adımlar çarpışmalar, sınırları evin bodrumunu köstebek yuvasına çevirmekler... Gerçek dışı malzemeyle de iyi film yapıldı ama bu bir rezaletti! Beni de, evdekiler de sınırlendirdi, küfrettirdi. «Ne hakkınız var benim zamanımı çalmaya? Sizin zevkinize uygun düşünüyorsanız kendiniz sütüdyoda seyreidin. Ayıp be!» diye bağırardım.

«Kızma!» dedi karım.

«Nasil kızmıyayım, baksana eşek yerine koydular bizi.»

«Sen de seyretme!..»

«Hayır ben seyredeceğim ve onlar da iyi şeyler yapmağa mecburdurlar.» dedim, kapattım, öfkeyle yürüdüm, (Azgelişmiş Bir Adam) kitabımı açıp okumaya başladım.

Şiir - tiyatro yayınları

Tahsin Saraç'ın yönetimindeki «Şiir Tiyatro Yayınları» yayım programının ilk kitaplarını okurlara sunmuştur. «Türkiye Yazıları» okurlarının aşağıdaki kitap listesini ilgiyle karşılayacağını umuyoruz :

Şiir Dizisi :

- 1 — Bir Ölümsüz Yalnızlık, Güneş Kavgası, Direnmeler (Üç Kitap bir arada). TAH-SİN SARAÇ. 50 Lira
- 2 — Sürgün Hızı. HALUK AKER. 30 Lira.

Tiyatro Dizisi :

- 1 — Ölü Kentin Nabzı. ORHAN ASENA, 30 Lira.
- 2 — Midasın Kulakları, Midasın Altınları, Midasın Kördüğümü (Üç kitap bir arada). GÜNGÖR DİLMEN. 60 Lira.
- 3 — Beş Kısa Oyun. AZİZ NESİN. 30 Lira

Şiir Tiyatro Yayınları'nın kitapları P.K. 42 - Kızılay, Ankara adresinden ödemeli olarak istenebilir.

tarık dursun k. nın bir hikayesi

Hanefi Çocuk Nasıl Öldü?

330

I.

«... Adım Haydar. Soyadım Altınay. Baba adım Hüseyin. Doğum tarihim 1336. Köyüm Otağlı, kazamız Hanak, ilimiz Kars. 28 Şubat gecesi evimizin kapısı çalındı, ben açtım. Baktım, iki candarma durup durur. «Sen Haydar Altınay mısın?» diye sordular. «Benim..» dedim. «İyi, giyin, gideceğiz, seni almaya geldik,» dediler. Evdekiler telâşlanıp korktular çok. Onları yatıştırdım, dedim «Birşey yok, candarmalar gelmişler, karakola kadar gidecekmışiz.»

Karım Ayşe Altınay; «Ne için gidecekmışin, sen birşey yapmadın ki candarmalığ.» dedi. O zaman candarmalara döndüm, dedim ki : «Beni almaya gelmişsiniz. İyi güzel, hoş ya, ne için alıp götürcekmışsiniz, onu söyler misiniz?» dedim. Candarmalardan biri : «Bizim de bir bildiğimiz yok,» dedi. «Karakola iki emniyetçi geldi, seni alıp getirmemizi istediler onbaşından. Onbaşı da bize 'gidin Haydar Altınay'ın evine, alın getirin, buraya' dedi, biz de geldik.»

Böyle dediler candarmalar bana. Papuçlarımı giydim, karıma «Çocuklara bakarak ol, tezden dönerim, kaygılanmayın,» dedim, candarmaların önüne düştüm.

Bizim oralar bu mevsim karlıktır. Gündüz de yağar, gece de. Kar yağıyordu yine. Çıktık kara. Damal karakolu azcık uzakcadır. Kar altında başladık yürümeye. Candarma kısmı dilsiz olur, konuşkanı yoktur.

Bir iki soru sorayım da ne olup bittiğini öğreneyim dedim, duvar oldular yüzüme; bir iki «ha, hu» dediler, ötesinde hep sustular.

Karakola vardık. Baktım, onbaşının yanında iki yabancı kişi oturu-

yordu. Şehirli giyim - kuşamlı iki kişi. Emniyetçilermiş bunlar. Şehirden gelmişlermiş. Biri uzun boyluydu, biri kısaca tıknaz. İkisi de çok üşümüşlerdi. Hep uzun boylusu konuştu benimle, öbürü sus pustu. Ben candarmalarla içeri girince, o uzun boylusu ayağa kalktı ama sobanın başından ayarmadı kendini, kıyını döndürdü sobaya; ellerinin bütün parmaklarını da gerip açmıştı.

«Haydar Altınay sen misin?» diye sordu bana.

«Benim,» dedim.

«Oğlun Hanefi, kendisini Emniyet Sarayı'nın onuncu katından atmış kendini, intihar etmiş..» dedi.

Bir an hiç birşey düşünmedim : Adamların ikisi de yıldırım gibi gözlerimin önüne gelip önümü kararttılar. yönüm yörem zindan oldu, içim ezildi : Şuram var ya, şuram, işte oramda bir sıcaklık duydum, dizlerimin bağı kesilmiş, oracığa yığılmışım, bayılmışım.

Beni onbaşı ayıltmış zahir. Kendime geldiğimde üzerime eğilmiş onun suratını gördüm çünkü.

«Haydar Altınay, Haydar Altınay, iyi misin?» diye sordu.

Doğrudum, döşemede oturdum.

«İyiyim onbaşı kardaşım, iyiyim,» demişim.

«Başın sağ olsun, Haydar Altınay!» dedi onbaşı.

«Sen sağ ol!» demişim.

«Allah başka keder vermesin Haydar Altınay,» dedi onbaşı. «Sende çocuk çok. Allah onlara uzun ömür verir de Hanefi'nin acısını unuttururlar sana. Öyle değil mi Haydar Altınay?» dedi onbaşı.

Sonra beni tuttu, ayağa kaldırdı. Candarmalardan biri bir bardak acı su koşturdu getirdi, ağır ağır içtim suyu. Yine kanmadım ama. İçim kavruluyordu çünkü.

Uzun boylu emniyetçi sabırsız bir kişiydi. Bunca yolu tepip gelmiş. Hava kötü mü kötü. Kar vardı dışarda. Yolları da uzundu adamların.

«Sen hele şu kâğıda bir parmak bas Haydar Altınay,» dedi bana. «Şu işi bitirelim biz. Bak, kar demedik, kış demedik, kalktık tâ buralara sana geldik. Biz hükümetiz. Hadi, bas şuraya parmağın da bitsin iş, bizde yola revan olalım.» dedi.

«Belki okuması yazması vardır,» dedi o kısaca tıknazı. «Okuman yaz-

man var mı senin Haydar Altınay?»
«Yok,» dedim.

«O zaman parmak basarsın,» dedi uzun boylusu. Beni aldı, onbaşının masasına götürdü, orda açık duran bir kâğıda, tükürükleyip kopya kalemi ile boyadığı sağ elimin başparmağını bastırttı. «Hadi bakalım Haydar Altınay, güle güle şimdi!» dedi.

Hayır, başka hiçbir şey yapmadılar. hiçbir şey demediler bana. Beni evden alan candarmalardan biri —bayılmıştım da hani, bana su getireni— kapıya çıkardı, geceye koyverdi.»

II.

«... Adım Mehmet Ali. Soyadım Ertürk. Baba adım Halit, Doğum tarihim 1934. Kırşehir'liyim. Görevim, Kars ili Birinci Şubede memurum. 28 Şubat günü sabahleyin daireme geldiğimde amirim Fazlı Korhan beyin beni istediğini söylediler. Amirimin odasına gittim, bana : «Hemen yola çıkman gerekiyor Mehmet Ali,» dedi. «Nereye gideceğim sayın amirim?» diye sordum kendisine. «Hanak ilçesinin Otağlı köyüne,» dedi. «Orada ne yapacağım sayın amirim?» diye sordum yeniden. «Otağlı köyünde Haydar Altınay diye biri var, ona oğlunun Ankara'da, Emniyet Sarayı'nın onuncu katından kendini atarak intihar ettiğini, öldüğünü söyleyeceksin. Sonra bu kâğıda imzasını alıp geleceksin. Tamam mı?» dedi.

«Tamam, sayın amirim,» dedim.

«Neler neler yapacaksın? Tekrarla bakalım,» dedi.

Dedim ki : «Hanak ilçesinin Otağlı köyüne gideceğim, orda Haydar Altınay'ı bulacağım. Oğlun, Ankara'da Emniyet Sarayı'nın onuncu katından kendini atarak intihar etmiş, ölmüş, diyeceğim. Sonra bana vereceğiniz o kâğıdın altını kendisine imzalatıp alıp size getireceğim.»

«Güzel,» dedi. «Yalnız, bu kâğıtta neler yazıyor, biliyor musun?»

«Bilmiyorum, sayın amirim,» dedim.

«Bu kâğıtta,» dedi. «Ölen Hanefi Altınay'ın cenazesinin Ankara'da otopsi motopsi yapılmadan gömülmesine babası tarafından izin verildiği yazılı. Yani, babası Haydar Altınay bu kâğıdın altına imzayı bastı mı, ölü, buraya gelme zorunluğu falan olmadan Ankara'da gömülecek, böylece kimsenin başı kıcı ağrımayacak. Sen

sağ, ben selâmet ondan sonra.»

«Dediğinizi yaparım, sayın amirim,» dedim.

«Yalnız,» dedi; «Ya Haydar Altınay imza atmasını bilmiyorsa, ya herifin okuması yazması yoksa?»

«O zaman parmak bastırırım, sayın amirim,» dedim.

«Şunu söyleyeceksiniz ona,» dedi. «Oğlun intihar etmiş, ölmüş. O kadar.»

«Oğlun intihar etmiş, ölmüş, o kadar diyeceğim.»

«Yanına bir başka arkadaş daha al, öyle gidin,» dedi.

«Yanına bir başka arkadaş daha alır, öyle giderim,» dedim.

Rıfki Sönmez'i aradım, buldurdum; daha gelmemişti çünkü. Gelince ona da durumu anlattım. Görev kâğıdını yazdırdık, bir cip çektirdik altımıza yola revan olup gece vakti —hayır gece değildi, akşam, ikindiye doğru— önce ilçeye vardık, ilçede karnımızı bir iki lokma birşeyle doyurup ancak gece vardık. Doğru candarma karakoluna indik. Onbaşıya durumu anlattık, o da iki candarma gönderip Haydar Altınay'ı evinden aldırıp karakola getirtti.»

III.—

«... Adım Ökkeş. Soyadım Mene-men. Baba adım Ali. Doğum tarihim 1941. Doğum yerim Gaziantep. Dama karakolunda onbaşiyim. Sınıfım candarmadır. 28 Şubat gecesi karakolumda otururken kapı önünde bir cip durduğunu duydum. Kalktım, kapıya çıktım, baktım : İki sivil. Geldiler, kendilerini tanıttılar. Her ikisi de il'den geliyorlarmış, emniyet memurlarıymış. Aldım, buyur ettim, oturttum, kendilerine nasıl yardımcı olabilirim diye sordum.

«Senin köyde Haydar Altınay diye biri varmış. Var mı öyle biri?» dediler.

«Var,» dedim.

«İşte o Haydar Altınay'ı bize çağıracağız, buraya getireceksin,» dediler.

Bizim köy —çevrede bana bağlı bir kaç köy daha vardır— sessiz, sakin bir köydür efendim, pek öyle vukuat filan olmaz. İnsanları birbirleriyle iyi geçinir. Ben o karakola komutan atandığımdan bu yana bir tek kız kaçırma olayı olmuştur, onu da tatluya bağladık. Diyeceğim, iki emniyetçi

köylüden Haydar Altınay'ı istediklerinde —ne yalan söyleyeyim— çok şaşır-dım.

«Bir vukuatı mı olmuş?» diye sordum.

«Onun değil ama, oğlunun olmuş.» dediler.

Yazın bir ara gelmiş bir oğlu vardır Ankara'da oturur bu Haydar Altınay'ın, o aklıma geldi hemen. Yanılmıyorsam, yaz gelişinde bir hafta on gün kadar köyde kalmış, yeniden Ankara'ya dönmüştü. İri yarı, babayı-ğit bir çocuktur. Yaşı da ondokuz mu ne! Ankara'da hem çalışıyor, hem de gece okuluna gidiyormuş.

Haydar Altınay'ın öbür çocukları aklıma gelmedi, çünkü hepsi de bebe mebe, turnak kadar şeyler. Onlardan ne olur ki!

İl'den gelen emniyetçiler anlattılar ki, bu Haydar Altınay'ın Ankara'daki oğlu Emniyet Sarayı denilen koca binadan, binanın onuncu katından kendini kaldırdığı gibi atası, intihar edesiymiş. Ölmüş. Onu babasına haber vermeye gelmişler. Ellerinde bir de kâğıt.

«Bu nedir, peki?» dedim.

«İzin kâğıdı,» dediler. «Oğlumun ölüsünü istemiyorum, buraya gelmesin, Ankara'da belediye kaldırsın, gömsün, diyor.» dediler.

«Bu adet değildir,» dedim. «Adam, oğlunun ölüsünü buraya ister mutlaka. Almanya'larda ölüyorlar da uçaklarla ölüleri getirip yine köyüne, gömüyorlar. Adet böyle değil,» dedim.

«Razı olmaz mı yani?» dediler.

«Bilmem o kadarını. Ama bana razı olmaz gibi gelir,» dedim.

«Bunun okuması yazması var mı?» dediler.

«Yok,» dedim. «Bu köye okul açılalı beş on yıl ya olmuş ya olmamış.»

«İyi ya,» dediler. «Okutmadan parmak bastırırız kâğıda, izin almış oluruz böylece biz de.»

İki eri çağırdım, «gidin evine, alın gelin Haydar Altınay,» dedim.

Candarma erleri gittiler, biz de üçümüz oturduk, dereden tepeden, şurdan burdan konuştuk.

Haydar Altınay geldi. Şaşırmış bir hali vardı zavallının. Birşeyler bekliyordu ya, ne olduğunu bulup çıkaramamıştı henüz. İl'den gelen em-

niyetçilerden birincisi karşıladı onu.
«Haydar Altınay sen misin?» diye sordu.

«Benim, dedi Haydar Altınay.

«Oğlun Hanefi, kendisini Emniyet Sarayı'nın onuncu katından atmış kendini, intihar etmiş,» dedi birinci emniyetçi.

Haydar Altınay o an hiçbir şey söylemedi. Tanıdık diye bir benim yüzüme baktı önce, ben de ona bakıyordum. Benden emniyetçilerin uzun boylusuna döndü. Uzun boylu emniyetçi :

«Ölmüş yani oğlun.» dedi, açıkladı.

Haydar Altınay oracığa yığılıverdi, kaldı. Ben koştum yanına, erlere «Su getirin!» diye seslendim. Ayıltmaya çalıştım onu. Yavaş yavaş kendine geldi, gözlerini açtı. Küçük küçük soluklanıyordu.

«Haydar Altınay, Haydar Altınay, iyi misin?» dedim, sordum.

Doğrulurken : «İyiyim onbaşı kardaşım, iyiyim,» dedi.

«Başın sağ olsun, Haydar Altınay!» dedim.

Sen sağ ol!» dedi.

«Allah başka keder vermesin Haydar Altınay,» dedim ona. «Senden çocuk çok. Allah onlara uzun ömür verir de Hanefi'nin acısını unuttururlar sana. Öyle değil mi Haydar Altınay?» dedim.

Karşılık vermedi. Tuttum, ayağa kaldırdım, erlerden birinin getirdiği bir bardak suyu verdim; aldı, bir kaç yudum içti, elini göğsüne bastırdı. Acısını mı dindirecekti böyle yapıp? Kimbilsin, belki de.

Uzun boylunun yanındaki :

«Başın sağ olsun hemşerim Haydar Altınay,» dedi. «Ölenle ölünmez, meşhur lâftır. Bizim işimiz gücümüz var, yolumuz da uzun mu uzun. Sen şu kâğıda gel bir imza at, bitsin işimiz senle, biz de yolumuza gidelim.»

Uzun boylunun yanındaki :

«Okuman yazman var mı senin Haydar Altınay?» diye sordu.

«Yok,» dedi Haydar Altınay.

«O zaman parmak basarsın,» dedi uzun boylu emniyetçi. «Gel şöyle.»

Haydar Altınay şaşkın, suskun geldi, masada duran emniyetçilerin il'den getirdikleri kâğıda parmak bastı. Parmağı boyalı, çıktı gitti.»

IV.

«... Adım Aydın. Soyadım Samsunluoğlu. Baba adım Hasan. Doğum tarihim 1933. Doğum yerim Denizli ilinin Çal ilçesi. Görevim Yenimahalle Cumhuriyet Savcı Yardımcılığı. 27 Şubat günü saat 14.30 sıralarında Hanefi Altınay'ın cesedi Konya yolundan doğru gelen bir ambulansla getirildi. Bana haber verildi. Ceset ambulansın bir sedye ile çıkarılmıştı. Gittim, baktım : Hanefi Altınay'ın üzerinde sadece bir iç fanilası vardı ve burnundan kan gelmişti. Durumu sordum, bana Hanefi Altınay'ın kendisini onuncu kattan —Emniyet Sarayı'nın onuncu katından aşağı attığını, yaşadığı zannıyla ambulansa bindirilerek hastaneye götürülmek istendiğini, ancak yolda öldüğünün anlaşıldığı anlatıldı.

Hanefi Altınay'ın kim olduğunu ve ne için kendisini Emniyet Sarayı'nın onuncu katından aşağı attığını sordum. Hanefi Altınay'ın Ankara Tıp Fakültesi Hastanesi hizmetlilerinden olduğu, aynı gün saat 8.45 sularında arkadaşları Ali Çelik'e muhafaza edilmek üzere içinde dinamit bulunan bir paketin verildiği sırada görevli polis memurları tarafından yakalandığı ve suç ortağı ile birlikte muhafız nezaretinde muhafaza edildiği Emniyet Sarayı'nın onuncu katındaki çift pencereci bir odanın camını kırarak intihar ettiği anlatıldı. Yine bana nakledilenlere göre, camlar sandalye ile kırılırken ve sandalye geri bırakılırken odadakiler müdahale edememişler. Ali Çelikel, Hanefi Altınay kendisini pencereden atarken ancak koluna uzanabilmişti.

Olaya görevim gereğince el koydum ve Hanefi Altınay'a otopsi yapılmasını istedim. Çünkü bir takım iddialar ileri sürülmekteydi. Bence bu iddiaların doğru veya yanlışlığını en kestirme otopsi sonucunda elde edilebilirdi. Evet, otopsi yapıldı, tam üç saat sürdü. Hayır, otopsi raporunu tam olarak burada açıklamaya mezun değilim. Yalnız şu kadarını söyleyebilirim : Hanefi Altınay'ın kalbi ve

ciğerleri parçalanmıştı. Böyle bir olayla ilk olarak karşılaştığımı itiraf ederim. Kalp patlamasının sebebinin bir türlü anlayamadım.»

V.

«... Adım Cevat. Soyadım Taylan. Baba adım Ziya. Doğum tarihim 1925. Doğum yerim İstanbul. Adli Tıp'ta onbir yıldır tabiblik ediyorum. 27 Şubat günü akşam üzerine doğru Yenimahalle Savcı Yardımcısı Aydın Samsunluoğlu'nun imzasını taşıyan bir yazı ile birlikte adının sonradan Hanefi Altınay olduğunu öğrendiğim bir ceset geldi. Savcı Yardımcısı cesedin otopsisinin yapılmasını istiyordu. İkinci tabib arkadaşım Zafer Güneş ile birlikte işe koyulduk. Bize söylenenlere göre, ölümden önce bir düşme vukubulmuştu. Yaptığımız otopsi sonucunda kalpte ve ciğerlerde parçalanma gördük. Bana göre, kaç metreden olursa olsun düşme nedeniyle kalp ve ciğerlerin parçalanması mümkün değildir. Özellikle kalbin parçalanması için mekanik bir sebep gereklidir. Doğustan sağlıklı olduğu görülen cesed için bu, sözkonusu değildir, çünkü cesed 1.90 boyundaydı, ağırlığı da aşağı yukarı 90 - 93 kiloydu.

Benim şahsi kanaatim, parçalanma, pompalamadan, vücuda ceryan verilmesinden mütevellit olabileceği üzerinedir. Yalnız bunun doğruluk derecesini tespit edebilmek için 5 - 6 gün süreyle —otopsiden iç organlar kesildikten sonra— yalnız cilt üzerinde çalışmalar yapıp emarelerini beklemek gerekir. Aynı biçimde, tırnak diplerine, penise elektrik ceryanı verilmişse, nekroz (kan pıhtılaşması) gibi izler meydana gelir ki, bunlar da —dediğim gibi— 5 - 6 gün süreyle kendisini muhafaza eder.»

VI.

«... Adım Ali. Soyadım Altınay. Baba adım Halil. Doğum tarihim 1939. Doğum yerim Otağlı. Kazamız Hanak, ilimiz Kars. Hanefi Altınay ile amcaoğlu olurduk. 27 Şubat günü olayı haber aldım. Amcaoğlumun tutuklanıp çalıştığı Ankara Tıp Fakültesinden iki memurun alıp götürdüklerini bana bağlı olduğu sendikasının arkadaşları tarafından bildirildi. Amcaoğlum henüz ondokuz yaşındaydı. Polislerle ne gibi bir meseleden ötürü başının derde girdiğini öğrenmek is-

tedim. Fakat başvurduğum ilgililer görüşmeme imkân olmadığını söylediler.

Suçu çok ağırmış. Sonradan öğrendim ki, amcaoğlum arkadaşı Ali Çelikel'e saklasın diye bir paket dinamit vermişmiş. Bunu verirken de memurlar üstüne gelmişler, yakaladıkları gibi alıp götürmüşler her ikisini de.

Nereye başvurduğumsa, kime ne dedimse derdimi dinletemedim. Amcaoğlumla beni götürtmediler.

Daha sonra bana amcaoğlum Hanefi Altınay'ın kendisini Emniyet Sarayı'nın onuncu katından pencereleri kırıp kendisini aşağıya atarak intihar ettiğini bildirdiler. Deliye döndüm. Amcaoğlum ne diye intihar etsindi? Suçu, eğer bana dedikleri gibi bir paket dinamitle ilgili ise, bunun ucunda ne müebbet hapis vardır, ne de idam. Hayır, olamaz, dedim. Tek akrabası olmam dolayısıyla sendikalı arkadaşları bana «cesedi iste, otopsi talebinde bulun» dediler. Bu talebimi savcılığa bir dilekçe ile bildirdim. Otopsi yapıldı fakat cesedin bana verilmesine «hayır» dediler. Sebebini sordum; «Babası Haydar Altınay —yani amcam— oğlunun cesedini istememiş, hatta bir yazılı belge vermiş. Cesedi istemiyorum, siz dilediğiniz gibi yapın, gömün.» demişmiş.

İki gün geçmeden amcam Haydar Altınay da Ankara'ya çıkageldi.

«Yeğenim,» dedi. «Koç yeğenim, oğulcuğumun başına neler geldi, ne oldu benim Hanefi Altınay'ıma?»

Durumu ona da anlattım. «Amca bu işte bir başka işler var, bana öyle geliyor,» dedim.

«N'apalım peki yeğenim?» dedi amcam.

«Cesedin sana verilmesini iste, amca.» dedim.

Vardık yine ilgili makamlara. Amcam, «oğlumun cesedini bana verin, doğduğu köyüne götürüp gömdüreceğim. Elimdeki bir ineğimi satmam, üç bin liraya geliş gidis taksit tutum, verin oğlumu bana, köyüne götüreceğim» dediyse de kimseye meramını anlatamadı.

Bir kâğıt çıkardılar; «Bu parmak senin parmağın mı, sen mi bastın bu

raya parmağınla?» diye sordular.

Amcam : «Ben bastım, evet, o parmak benim parmağım.» dedi.

«Öyleyse,» dediler. «Cesed mesed alamazsın. Çünkü bu kâğıtta sen demişsin ki, ben oğlumun cesedini istemiyorum, siz gömün, ben karışmam.»

«Ben öyle birşey demedim,» dedi amcam. «Ben babayım, Hanefi Altınay'ın babası Haydar Altınay'ım. Ben der miyim öyle birşey?»

«Orası bizi ilgilendirmez,» dediler. «Dersin, demezsin. Ama bu kâğıda, bu kâğıdın altına parmak bastığına göre, demişsin işte.»

«Demedim,» dedi amcam. «Oğlumun ölüsüne yemin ederim ki, demedim. Bana bas buraya parmağımı Haydar Altınay dediler, ben de bastım. Ne yazıldığı nereden, nasıl bilebilirim ben? Okumam yazmam yoktur ki.»

Hanefi Altınay'ın —eksik olmasınlar— sendikacı arkadaşları bize bir akıl verdiler : «Gidin,» dediler. «Sizin ilin milletvekillerine ya da aklı başında senatörünüze. Açın hikâyeyi, böyle böyle deyin, bize yardım edin deyin.»

«Yapar mı birşey?» diye sordu amcam.

«Yapar. Yapması gerek.» dediler.

Amcam Haydar Altınay'ı aldım, bizim il'in senatörünün kapısını çaldık.»

VII.

«... Adım Bülent. Soyadım Atalar. Baba adım İsmet. Doğum tarihim 1326. Doğum yerim Karş. Öynü il'in senatörüyüm. Olaya Hanefi Altınay'ın babası Haydar Altınay ile amcamın oğlu olan Ali Altınay'ın evime gelip bana başvurmaları sonunda muttali oldum. Dertlerini dinledim, hemen alakalandım. Telefonu açarak önce Belediye Sağlık Müdürlüğünü buldum. Karşıma bir yetkili çıktı. Durumu anlattım ve cenazenin alınmasında bir mahzur olup olmadığını sordum. Bana «Hayır, hiç bir mahzur yoktur, alabilirsiniz,» dedi.

Ardından yine görevli savcıyı telefonda buldum, ona da durumu anlattım. Olayla ilgilenen kişiymiş. Beni dinledi, o da «peki» dedi. Üçüncü telefon görüşmemi Emniyet Müdürü

ile yaptım. Belediye Sağlık Müdürlüğü yetkilisiyle görevli savcının evet demelerine karşılık, Emniyet Müdürü :

«Olamaz, cenazeyi alamazsınız,» dedi.

«Niçin?» diye dordum.

«Biz babasından muvaffakat almışız, gömmüşüz. Cenazenin kendisine verilmesi mümkün değil,» dedi.

«Fakat babası burada ve benim yanımda,» dedim. «Cenazeyi istiyor.»

«Sizin yanınızda ve cenazeyi istiyor olabilir,» dedi. «Fakat bizimde elimizde kendisinin parmak bastığı «cenazeyi istemiyorum, gömün» diye verdiği muvaffakatnamesi var.»

«Peki. Ben az önce görevli savcı ve Belediye Sağlık Müdürlüğü yetkilisiyle görüştim. Onlar «hay hay, alabilirsiniz» dediler. Buna ne dersiniz? dedim.

«Bir yanlışlık olacak.» dedi, telefon kapandı.

Aradan onbeş dakika geçmiş geçmemişti ki, telefonum çaldı. Telefonu açan :

«Ben Belediye Sağlık İşleri Müdürü,» diye kendisini tanıttı.

«Buyrun, sizi dinliyorum,» dedim.

«Özür dilerim,» dedi Belediye Sağlık İşleri Müdürü. «Size az önceki telefon görüşmemizde Hanefi Altınay'ın cezasinin verilebileceğini söylemiştim.»

«Evet.» dedim.

«Yanılmışım efendim,» dedi. «Bu, mümkün değilmiş.»

«Nasıl mümkün değilmiş?» diye sordum. «Yani, siz, bana..»

«Özür dilerim efendim. Yanılmışım, dedim ya. Maalesef mümkün değilmiş.» dedi.

«Anlıyorum,» dedim, Size baskı yapıldı. Siz de o baskıya göre böyle konuşuyorsunuz şimdi. Neyse, önemli değil. Peki, efendim.» dedim telefonu kapadım.

Ertesi günü ilgililer bana cenazenin ancak bir yıl sonra verilebileceğini söylediler : Yani, bütün iç ve dış organları çürüyüp toprak olduktan sonra. Geriye bir ceseden bir yıl geçti mi ne kalır? Kuru kemik. Kemikler de konuşmazlar. İlim, daha kemiklerin dilinden anlayacak kadar ilerlememiştir.»

günlük
29.9.1978

Muzaffer Buyrukçu

İrfan Beyin, mandalina bahçeleri arasındaki şirin köyüne girerken gübreliklerde eşinen tavuklar, köpek gibi saldıran ve ısırarak ağır gövdeli kazlar kaçıştı, kirli birikintilerinde yüzen yeşil başlı ördekler gılgıladı, ürktü. Veli Demiröz, Mercedes'i İrfan Beyin dükkânının önüne çekti, indik. İrfan Beyin küçük oğlu iskemleleri altımıza sürdü, ne içeceğimizi sordu. Gazoz soğuktu. Yaşlı köylüler sardı çevremizi, «Merhaba, selamnaleyküm.» dediler, karşılık verdik. Elektriğe, suya, telefona kavuşmuş şanslı ve zengin bir köydü. Sineması, hamamı, garajı, tamirhaneleri vardı. Kamyonlar, otobüsler özel arabalar, motosikletler sıralanmıştı arka arkaya. Köylüler, yıllarca önce buradan gördüğümüz dağın yamaçlarında oturuyorlarmış, ama 1968 de mandalinacılık ve arsacılık para getirmeye başlayınca terketmişler orasını ve kendi topraklarının bulunduğu ovaya inmşler. Ekonominin sıkıştırdığı yerel bir göçtü. «Eski duruyor mu?» dedim.

«Yıktık.» dedi İrfan Bey.

«Zaman zaman hatırlıyorsunuz herhalde..»

«Hatırlarız tabi. —Eski köydeyken— diye söz ediyoruz ama öyle canımız yanmış gibi aramıyoruz. Çünkü hep birlikte göçtük.»

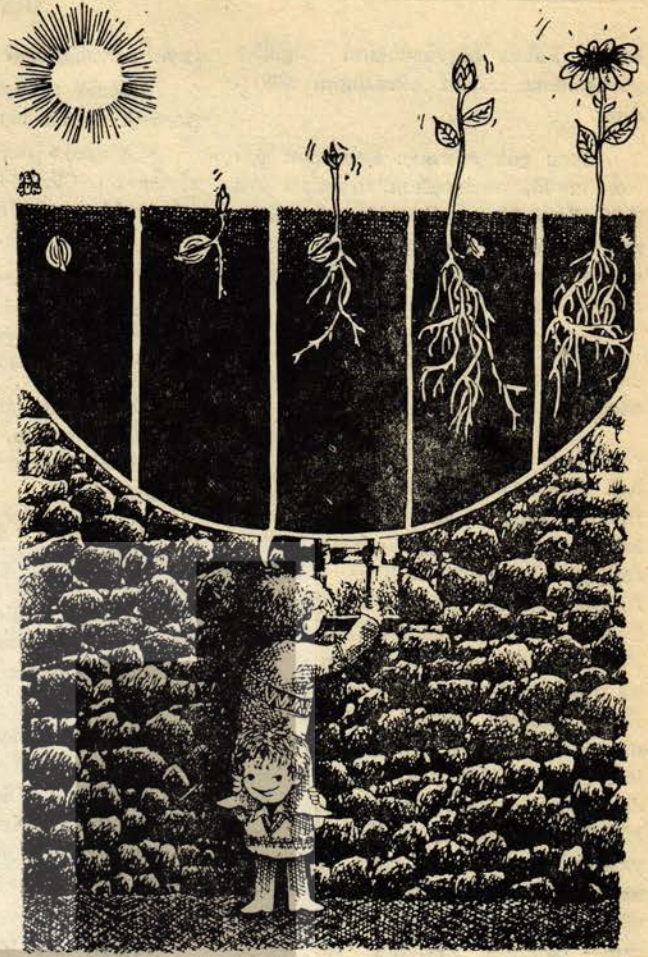
«Ya ölümlerinizi?»

«Kaldı. Ziyaret ediyoruz. Yeni bir mezarlık yaptık.»

Ben, insanın kutsal diye nitelediği —beşeri— bağlardan kolay kolay kopamayacağını, koparmaya kalkıştırsa ömrü boyunca acı duyacağını, hayatındaki yönetici bazı öğelerin aksıyacağını, doğru dürüst sevinemeyeceğini belirtmek istiyordum. Oysa İrfan Beyin sergilediği yalın, derinliksiz gerçekle çelişiyordu kafamdakiler. Sustum İrfan Bey, bizi akşam yemeğine alkoymak için çırpınıyordu. Tavuk boğazlatacak, kızartacaktı, tereyağda içleri kıpkırmızı taze yumurta pişirecekti. Rakı, şarap, hepsi elinin altındaydı. Unutulmaz bir gece geçirecektik. Veli Demiröz, karısını Site'den alıp kampa götürcekti. Öyleyse Halil Uysal, yeğeni ve ben kalmahydık. Halil Uysal'la yeğenine bahçeye bakan sessiz odada yatak serdirecekti. Beni de saat onikide ya da birde, kampa ulaştıracaktı. Düşündüm taşındım, hesap ettim, sonunda, «İlginize teşekkür ederim. Ben de hocayla gideceğim. Karım yalnız, korkar.» dedim. Üzüldü İrfan Bey, »Olmadı ama.»

«Başka Zaman...»

Birliğin bozulması Halil Uysal'ı da rahatsız etmişti. «Biz de İzmir'in yolunu tutalım.» dedi. Yeğeni söze karıştı. «Annem, babam bekler.»

«Yoo, sizi bırakmam! Yarın sabah İzmir'e...»

«Sen kal!» dedim Halil Uysal'a, «İşin yok gücün yok.»

«Burda olduğumuzu bildirebilsek..» dedi Halil Uysal.

Veli Demiröz'le ben hemen ayaklandık. Konya'ya gidersen kendisini aramamı söyleyen Halil Uysal'la kucaklaştık, »Hoşça kalın.» dedik, Mercedes'e atladık. Hoca hızla sürüyordu arabayı. İrfan Beyi övdü. Siteye vardık ikindiüstü. Bağdan yeni koparılmış çekirdeksiz üzüm satanlardan iki kilo aldım. Hoca'nın şişman karısı işini bitirmişti. Ver elini kamp..

Üzümün bir kilosunu Muazzez hanımla İnci hanıma verdim. Yemek yerken danışmadan anons yapıldı.

(Kampımız yönetimi sayın konuklarımıza yöreyi tanıtmak amacıyla bir gezi düzenlemiştir. Yarın sabah 7.30 da ana binanın önünden kalkacak araçlarla Selçuk, Meryemana, Efes ve Kuşadasına gidilecektir. İşteklilerin danışmaya başvurmaları, adlarını yazdırarak 80 lira tutarındaki gidış dönüş ücretlerini yatırmaları rica olunur.)

«Ne dersin arkadaş?» dedim karıma.

«Gidelim istersen, bir değişiklik olur.»

Danışmadaki sevimli memura geziye katılacağımızı söyledim, parayı verdim. Yalnız benim bir takıntım var-

di. Yarın 1 Eylül'dü. Saat 6.30 da Türkiye Yazarlar Sendika'sının Fuarda kiraladığı bir pavyonda kitap imzalıyacaktır. Saat 2.30 da Kuşadasında olacağımıza ve oradan 4.30 da hareket edeceğimize göre tam zamanında Fuara yetişebilir miyim? Belli değildi. Kuşadasından Selçuk'a, Selçuk'tan İzmir'e gitmem gerekiyordu. Yalnız İzmir'e direk herhangi bir aracın bulunup bulunmadığını bilmiyordu memur. Teşekkür ettim. İşi sağlama bağlamak amacıyla Veli Demiröz hocaya başvurudum. Veli Demiröz, Kuşadasındaki bir arkadaşına yazdığı mektupta durumumu anlattı, araç yoksa beni kendi arabasıyla İzmir'e götürmesini rica etti. Rahatladım.

Sabah rüme elbiselerimle kırmızı gömleğimi giydim. Kahvaltımızı yapar yapmaz yola çıktık. Gümüşsu, Cumaovası derken Aydın asfaltına ulaştık. Sağımız solumuz tütün, pamuk tarlaları, mandalina bahçeleriyle doluydu. Geceyarıları kalkan kadınlı erkekli gruplar, kırıkları tütünleri diziyorlardı üstleri ağaç dallarıyla örtülü çardakların altında. Tütün tarlalarının bitişiğindeki bostanlardan kavun karpuz kopartıp yiyorlardı. İmrendim. Birden burnuma çarpan bataklik ve kömür kokularıyla midem bulandı. Tuğla ocaklarından geliyor-

du bu kokular. İlk Lalıplanıp güneşte kurutulan çamur rengindeki kerpiçler, sonradan fırınlanıyor, kızartılıyordu. Tuğla yığınlarından dumanlar yükseliyordu. Uzaktaki dağlara yaklaşıyorduk. Cigaralar yakılıp söndürülüyor, heyecanla konuşuluyordu. Selçuk, canlı, sevimli bir kazaydı. Otobüsler Sen Jan kilisesinin kalıntıları önündeki geniş alanda durdu. İndik. Yarım saat kalacaktık. Alanın çevresinde, Şile bezinden kadın giysileri, Anadolu işi işlemeli torbalar, çantalar, antika eşyalar, biblolar, kartlar satılan dükkânlar sıralanıyordu. Ankara'daki tanıdıklarımıza postallyacağımız birkaç kart aldık, adam başına 6.50 lira yatırarak gişeye, Sen Jan kilisesine girdik. Turist mevsimi kapandığundan bize kilise hakkında bilgi verecek kimse yoktu. Herkes, taşlara yazılan yazıların dışında gördüklerini kendilerine göre yorumlayacak, değerlendirecekti. Yunan, Roma ve öteki uygarlıklar hakkında bildiklerim topluluğa gerçeğin bütününe ulaştıracak nitelikte değildi ama gene de hiçbir şey bilmemekten iyiydi. Bu nedenle kamp arkadaşlarımızın bazıları yazarım diye sokuldular yanıma. Taşlı, topraklı yollardan geçtik, yıkıntuların önemli yanlarını onaran işçilerle söyleştik. Sıcak bunaltıcıydı, terliyorduk. Kaçan kertenkelelerden korktu ka-

Yıkımın İçindeki Umudun Şiiri Mutlu Parkan

Bir gün geldi
umudu tanıdık.
Çünkü vardıığımız yerde
herşey umudu gerektiriyordu :
Açlık evleri aşmış
sinema koltuklarında kol geziyordu.
Şiddeti yenecek sevgi
bir düştü sadece, bir düş!
Koştuk şiddetin peşinden
yıkıttık yıkılmaması gereken herşeyi.
Ne tadılmadık tad
ne çekilmedik acı kaldı.
Tapılmaması gereken
herşeye tapıttık.
Ve yıkılacak şeyler
dimdik ayakta duruyordu...
İşte o gün umudu tanıdık.
Kendimizi aradık karanlığın içinde :
Bulduğumuz şiir
bu yıkımın içindeki umuttu.
Ve yıkılacak şeyler
dimdik ayakta duruyordu.

Yıkımı Yıkmanın Birinci Koşulu :

Yıkım istiyorsanız yıkımı
çıkın herşeyin dışına!
Sevmek istiyorsanız gerçekten
Vazgeçin sevgiden!
Çıkın herşeyin dışına!
Yıkımın, şiddetin, sevginin...
Çıkın kendinizin de dışına!
Bulmak istiyorsanız gerçeği
çıkın onun da dışına!

Hayati kazanmanın birinci koşulu :

Kazanmak istiyorsanız hayati
vazgeçin ondan!
Çıkın onun da dışına!

Yıkımı yıkmanın ve hayati kazanmanın ikinci koşulu :

Yıkım istiyorsanız yıkımı
yaşayın hayati sonuna kadar!
Ama unutmayın onun sizden beklediğini!
Kazanmak istiyorsanız hayati
yaşayın onun sonuna kadar!
Ama unutmayın onun sizden beklediğini!

Bertolt Brecht'in «Badener Lehrstück
vom Einverständnis» adlı oyunundan
hareketle 1974 yılının Aralık ayında
Cenevre'de yazılmıştır.

dınların çoğu. İsa'nın havarilerinden Sen Jan tarafından yapılmıştı Ege yöresinin bu en büyük tapınağı. Mezarlara, yüzyılların yıpratamadığı şarap ve su küplerine rasladık. Kimileri zamanla gömüldükleri toprağın içinden hâlâ çıkartılmamıştı. İbadet edilen hücrelerdeki mermer kazılmış Yunanca, Lâtince yazılara, taş yığınlarına bön bön baktık. Bir hücrede Sen Jan'ın duvara resmedilmiş sureti çimentoyla kapatılmıştı. Karşımızdaki duvarın ortasında İsa'nın boynu büküktü, vücut çizgilerini belirten renkler solmuş, dökülmüştü. Sadece Yahya'nın suretine bir şey olmamıştı. Yahya, İsa'dan önceki sosyal ve toplumsal karmaşanın hüküm sürdüğü dönemde yaşamış peygamberlerden biriydi ve geleceği bilmekle ünlüydü. Sefalet ve baskı altında inliyen halkı yüreklendiriyor, yakında doğacak Mesih'in kendilerini kurtaracağını, bozuk düzenden yararlanan yöneticilerin saltanatlarını başlarına yıkacağını duyuruyordu. Önceleri delidir diye aldırmaşlardı yöneticiler ama halkı etkilediğini saptayınca ürkmüşler ve kafasını kestirmişlerdi. İsa'ya ilişkin dört hikâyeden ikisini akla yakın bir biçimde, beni dinliyenlerin itiraz edemeyeceklerini kestirdiğimden, uydurdum. Kalıntılar, taş yığınları, ruhumu üsütüyor, yalnızlık duygularımı çoğaltıyordu. Bir an geçmişe döndüm. Buralarda —bizler gibi— yeyip içen, çalışan, uyuyan, sevişen döğüşen canlılar gezinmişlerdi. Kutsanmışlardı. İlahiler söylemişlerdi. Papazlar, müminler dua etmişler, İsa tasvirinin önünde diz çökmüşlerdi. İnsafsız ölüm, onları, onlardan sonra gelen kalabalıkları yok etmişti. Ürperdim. Bir çigara yaktım. Arkamızdaki tepeye bir taş gibi oturulmuş Selçuk kalesini, solumuzda, aşağıda, kunt yapıyla yükselen sak paşa camisi seyrettik. Birkaç kişi Selçuk müzesine gitti. Hayrat çeşmeden su içtik, yüzlerimizi yıkadık, korna sesleriyle otobüslere doluştuk. Şimdi dağlara tırmanıyoruz. Yeşil, yeşil ve yeşilin tonları; kahverenginin, mavinin, sarının ve gene yeşilin yoğunlaştığı, varlıkları allak bullak ederek şiirli düşlere, özlenen sevgilere, sonsuz yaşama isteklerine sürüklediği

görüntüler.. Üst dallardaki yemişleri yarılmış ballı incinler. Meryem Ana da yedi o incirlerden Sen Pol da.. Bir yanımız orman, bir yanımız otobüs yuvarlanırsa sağ kalmıyacağımızı düşündürten derin, uğultulu, şeytanlı, cinli, ruhlı, rüzgârları serin serin estiği uçurumdur. Kadınlar (ki dişilikleriyle başdöndüren yaratıklardır ama kendi başları erkeklerinkinden daha çok döner) uçuruma bakamıyorlardı ordan yapılacak gizli bir çağrının büyüüne kapılacaklarını ve ölümler evrenine karışacaklarını sandıklarından. Korku yüzlerini sarartmıştı. Gerekli gereksiz söz üreten o güzelim, öpülmüş, öpülen ve öpülecek ağızlarını bıçak açmıyordu. Herkes otobüsün mekanik homurtusunu dinliyordu. Onca dönemece kıvrıldığımız, onca tepeyi aştığımız halde bir türlü Meryem Anaya ulaşamıyorduk. Zeki Okar'ı anımsadım. Okar Yayınevinin sahibi ve (Tanrıların Arabaları) kitabının çevirmeni Zeki Okar'a, «Fırsat bulursan imza gününe gel!» demiştim. İşi uyarırsa İzmir'e doğru uzanacaktı... Kimbilir, kitap imzalarken dikilirdi karşıma ve o sarışın, içtenlikli gülümsemesiyle yüreğimi sevinç doldururdu. Son yıllarda tanıdığım genç, yetenekli, on parmağında on hüner, akıllı, bilgili biriydi Zeki Okar. Ondaki duyarlık ve benliğindeki artistik evren, sürekli bir kaynaşma halindeydi, çeşitli ve şaşırtıcı zenginliklerle yüklüydü. Durmadan bir şeyler sunan, uyaran, doyuran canlı, kendine özgü bir üslubu vardı. Adı gibi zeki idi. Taze beyninin ürünleri en kıvrak, en üstün zekâların ürünleriyle eş değerdeydi. İç ve dış gözlemlerde harikalar yaratıyordu. İnsan yaşamının bütününe kapsayan olayları, durumları, birlikte deşiyor, yeni yorumlar, yeni tanımlar getiriyorduk. İncelediğimiz ve damgamızı vurduğumuz bir sorunu ısıtıp ısıtıp tekrar etmiyor, her seferinde başka bir soruna eğiliyorduk. Cemal Süreyya, Edip Cansever, Halil İbrahim Bahar, Metin Altıok, Vecihi Timuroğlu ve Abdullah Turgay'la yaptığımız gibi (Abdullah Turgay, saat tamir eden bir emekçidir. Siyasal, sosyal bilimlerle, özellikle de edebiyatla uğraşmayı amaç edinmiştir. Düşünce ve duygu derinliklerindeki canlılığın eşsiz uzmanıdır.) varlıkların her alandaki doğurganlığını sergiliyorduk. Sanatçı yanının ağır basması nedeniyle edebiyata yönelmesini istiyordum Zeki Okar'ın. Astronomiye aşık. Mevsimlerin yapısını, havanın açılıp kapanma nedenlerini, bulutların cinslerini, rüzgârın, karın, yağmurun zor anlaşılır dillerini ezberlemişti. «Yağmur yağacak.» dedi mi yağıyordu. Ayrıca, psikolojilerdeki çöküntü ve patlamaları, çığlıyan sevinçleri havanın durumuyla açıklıyordu. Fotoğrafçılığa, yabancı dil öğrenmeye tutkusu büyüktü. Karın parça parça düştüğünü gördü mü neşesinden kabına sığamıyordu. Bir gelseydi ve bu yolculuğu onunla yapsaydık.. Meryem Ana'nın bir süre yaşadığı ve öldüğü söylenen yere vardık. Bizden önce gelenlerin kimileri ortakta geziniyor, resim çekiyor, çektiriyor, kimileri çay içiyor, bir şeyler alıyor, kimileri de Meryem Ana çeşmesinin şifalı suyundan doldurdukları şişelerle dönüyorlardı. Çamların arasına daldık. Küçük, eski, birkaç kez yıkılan, Kiliseler Birliğince, paralı dindarlarca onarılan Meryem Ana'nın evine girdik. İçerisi ana - baba günü-

Basübalmevt

Tek öpüşe gölgesini sattı bir güneş
Ve kalemsiz yazıldı azaba tutsaklığımız.

Bir aşkın küllerindendir
Yine de, geleceği bir beyaz gülün
Batıracağı kanıma, yapraklarını
Allanacağı

Yine de, uçuracağımıdır
Phoenix'i pencereye
Satılmış bir güneşin
Gölgesiz aydınlığımdan.

Nuran Hariri

dü. Yüzlerce beyaz adak mumu küçük alevlerle, bir Lale Devri şölenini andırırçasına yanıyor, burunlar dummanlarla, kokularla doluyordu. Meryem Ana'nın tasvirleri, heykelcikleri, buhurdanlar süslüyordu her yanı. Herkes isteklerinin gerçekleşmesi, dertlerin yokolması için mum dikeyiyor, kapının sağındaki bir kızın başında durduğu başış sandığına gönlünden koparı atıyor, Müslümanı, Hıristiyanı dua ediyordu. Bir köşede; kendi memleketlerinde doktor doktor, hastane hastane dolaşan ama iyileşemeyen, bu kutsal yeri ziyaret edip dilekte bulununca sağlıklarına kavuştukları belirtilen kimse-lerin resimleri, felçlilerin koltuk değnekleri, ortopedik çocuk ayakkabıları duruyordu. Böyle şeylere inanmadığımız halde geleneği bozmaktan kaçındık, biz de mum diktik. Bir bölmede kerli ferli Fransız, Alman Hıristiyanlarına aPpa'ya benzeyen kabak kafalı, nurani yüzlü altmışlık bir papaz, gıcır gıcır dini giysilerine bürünmüş, şarkı söylercesine İncil'den bir şeyler okuyordu. Meraklılar, bölmenin kapısına gürültüyle yüklenince kara sakallı genç bir papaz kaşlarını çattı, «Şusar mısınız!» dedi. Olaylıktan hoşlanan gösterişçi bir delikanlı ayini yakından izlemek isteyince azarlandı. Delikanlı şaşırdı, bocaladı, kızardı, bozardı, suçlayıcı ve kıskırtıcı bakışlara dayanamıyarak haykırdı. «Sen kim oluyorsun be!». Benim toprağında bana kafa mı tutuyorsun?» Ötekiler de aynı düşünceleri taşıyorlarmış ki genci desteklediler, bir uğultu, bir homurdanma... Kara sakallı papaz iştizmeklikten geldi, arkasını döndü. İncil okuyan ise kılını bile kıpırdatmadı.

Çıktık. Meryem Ana çeşmesinden iki şişe su doldurduk. Doyasıya içtik. Tatlı, yumuşak bir suydü. Yüzlerimizi yıkadık, tozdan, topraktan arındık. «Hacı olduk artık.» dedim. Ondokuz yıl önceki gezimi anımsıyan karım, «Sen iki kere oldun.» dedi, «Meryem Ana taaa Kudüsten buraya tek başına nasıl gelmiş?» Anlatmaya başladım. İsa'yı çarmıha germekle bir —fitne—nin kökünü kuruttuklarına inanan Roma'lı egemenler, yakınlarını da, havarilerini de yakalamak, cezalandırmak üzere harekete geçmişlerdi. İsa'nın «Onu sana emanet ediyorum. Korum!» dediği Sen Pol, bu karmaşadan yararlanarak Meryem Ana'yı Kudüs'ten kaçırmayı başarmıştı. Gündüzleri gizlenerek, geceleri ortaya çıkarak eşek ve katırlarla yapılan uzun ve zahmetli bir yolculuktan sonra o dönemde Roma İmparatorluğunun önemli bir liman kenti olan ünlü Efes'in tepelerindeki bu ormanda konaklamışlardı. «Çileli kadınmış.» dedi karım, «Oğlu öldürülüyor; kendisi sürgünde yaşamak zorunda kalıyor. Üzüldüm. Gidelim burdan!»

Otobüs bizi çağırıyordu. On dakika geçmeden Efes kentinin taş beyazlığı gözlerimizi kamaştırdı. Öğle güneşi beyinleri kaynatıyordu. Ağır ağır, neyin nerde olduğunu okuyarak yürüyorduk. Burası, benim ondokuz yıl önce Hüsamet'in Bozok, Halil Kocagöz'le birlikte gördüğüm Efes değildi, o zaman küçük, avuçiçi kadar bir yerdü. Oysa şimdi alâmet bir şeydi. Bütün tepeler, düzlükler kazılmış, kent bütünüyle ortaya çıkarılmıştı. Zenginler mahallesi ilginçti. Beleşimde iz bırakan meyhanenin duvarlarında Ege denizindeki balık-

lardan bazılarının resimleri çizilmişti, yanında şarap soğutulan derin bir kuyu vardı, kolumu sokmuş, te-nimde serinliği duymuştum. Aradım, bulamadım. Ama (Aşk Evi) ile bitişiğindeki hamamı buldum. İçim bir tuhaf oldu. Hayal kırıklığına uğradım. Çünkü hamamın yuvarlak tuğlalı oturakları yok edilmişti. Efes, boşaltıldığında (Aşk Evi)nde çalışan dört kadının tabana renkli mozayikle hakedilen portrelerinin canına okunmuştu. Sadece birisi belirgindi, ötekilerin seramiklerini söküp götürmüşlerdi. Sokakları süsleyen çeşitli meslek temsilcilerinin heykelleri aynı akibete uğramıştı, duranların

Taşlanmışır

Saat kaçta adımlar sessizleşir

Adımlar duyulmayan seslerin ensemizdeki soğuk eli

Korkulu gözlerle yolumuzu bekleyen çocuklarımız
Çiçek demetlerine sevinemeyen endişeli kadınlarımız

Saat kaçta direnme başlamıştır

Bir gecelik mi dünya nimeti
Kim verdi bu gel/git bileti

Saat kaçta sessizlik alev olur

Sevişirken menekşe kokuları saçarak dağlara
Yavrusunu emzirirken bir ana
Duyacaktır afişlerin ayak seslerini, sonra
Duymayacaktır bağrına değen faşist kurşunları

Gece bağrına usul usul

Basa basa geçilir

Herşeyden uzakta bir kadın aynada
Saçlarına düşmüş akları saymakta
Herşeyden uzakta bir adam yataкта
Kar gibi kolları kızartıp morartmakta

Taşlanmakta faşist suratlı duvarlar
İyice sessizleşen eller

Faşist gamaları gibi duran

Çiçeksiz saksıları kırmakta

Bir hüznün alacasıdır artık yaşam, neden

O denli sevmeye sürgünlenirken yürek

Göz pınarları kuruluşudur fotoğraflar, yıllar

Her gece her gece taşlanan anılar

Kargışlanmışır zincirler ve şark çıbanları

Taşlanmışır kan ağlayan gece

Sessizlik sese dönüşür

Gece bağrına usul usul

Baba basa geçilmiştir.

Gültekin Emre

ise başlarını, kollarını, bacaklarını koparmışlardı. Onarım ve kazı işini sürdüren bir işçi «Heykelleri bu hale sokanlar, mozaikleri parçalayanlar —Müslüman dininde heykel yoktur— diyen öğrencilerdir. Önünü alamadık, kurtardıklarımız bunlar işte.» dedi. Mola veren emekçiler, bir kemerin gölgesinde yemek yiyorlardı. Onları, binlerce yıl önce aynı kemer altında oturanların bir uzantısı diye niteledim. Hadrianus kapısı, Hadrianus tapınağı, Hadrianus çeşmesi, Apolon çeşmesi.. Ne kadar çok çeşme vardı. Mermer caddenin girişinde bir mermer kazılan işaretler dikkatimi çekti. Bir ayak resmi, aşk, evi, hamam, tapınak.. Bakına bakına arşınıyorduk mermer caddeyi. Ve büyük Celsus kütüphanesi... Romalılar Efes'i işgal ettiklerinde ilkin onbin rulo yazma yaptı barındıran bu kütüphaneyi yerle bir etmişler, kitapları yakmışlar ve dünyayı yüzyıllarca kana boyayan Faşizmin ağa babaları olduklarını ispat etmişlerdi. Hatta işgalci bir asker, hıncını alamamış, kütüphaneyi kuran Celsus'un mahzendeki mermer kapaklı mezarına saldırmış, o yörenin meyvelerini simgeliyen süs kuşağından iri bir parçayı kırmıştı. Kütüphane onarılıyordu yeniden ve ilerde ziyaretçilere açılacaktı. Jimnazyumu, tiyatroyu gezdik, seslerimizin yankılarını dinledik. Oyuncuların kulislerinde dolaştık. Güneş enseme pişirdi. Yoruldum. Arkadaşlarımla ham meyveleri yeşil yeşil parlıyan nar ağacının altına oturdum, bir sigara teltendirdim. Cansız, sert taşlara bakıyordum. Onları damarlarından söküp biçim veren, yollarda, barmaklarda, tapınaklarda kullanılanlardan kimse kalmamıştı. Yeryüzünde kısa bir süre görünmüşler, kaybolmuşlardı. Anaları, babaları, kardeşleri, karıları, sevgilileri, çocukları, arkadaşları vardı. Adları, işleri, düşünceleri vardı. Birbirlerine benzemiyen karakterleri, sesleri, tutumları vardı. Tarlalarını sürmüşler, ekmişler, bağ bahçe yapmışlar, meyve yetiştirmişlerdi. Sevişmişlerdi, sarhoşlanmışlardı, güne başlarken sevinç, güneş batarken hüznü, ilişkilerindeki düğümlenmelerden, çapraşıklıklardan sıkıntı duymuşlardı. Şarkılar, türküler söylemişler, yaşamlarındaki hikâyelerin sergilendiği tiyatrolara gitmişlerdi. Kadınlarını, dostluklarını övmüşler yüceltmişlerdi. Onlar için dövmüşler, yaralanmışlar, sakat savaşlara katılmışlardı... Ve bir gün o canlı yaşam gürlütsü derin bir sessizliğe dönüşmüştü; yarattıkları uygarlıkla birlikte silinip süpürülmüşler, bize de bu taş yığınlarını miras bırakmışlardı. Bizim sonumuz da öyle mi olacaktı? O kentleri gezenler, bir zamanlar yaşayan bizleri düşünecekler miydi? Kimbilir, belki de patlak verecek dehşetli bir atom savaşı, ortalığı harabeye çevirecek, uygarlığımızdan ve insanlığın varlığından artık söz edilmeyecekti. Dünya yuvarlağı ürktücü bir görünümüne bürünüp fezadaki ölü yıldızların arasına karışacaktı. Asabım bozuldu. «Hadi, gidiyoruz.» dedim. Otobüslere koştuk. Çamlık denilen bir yerde dağıtılan kumanyalarımızı (peynir, domates, köfte) yedik ve Kuşadasına doğru yola çıktık. Kamplardan, Fransız tatil köyünden (pahalı villaların süslediği bir köyü) geçtik, denizi tepelerden ve yakından gördük, Kuşadasına vardık. Şirin, zenginlerin dinlendikleri, koyunda yatların, kotraların demir attığı bir kentti. Evler, tepelere dikilmişti. Deni-

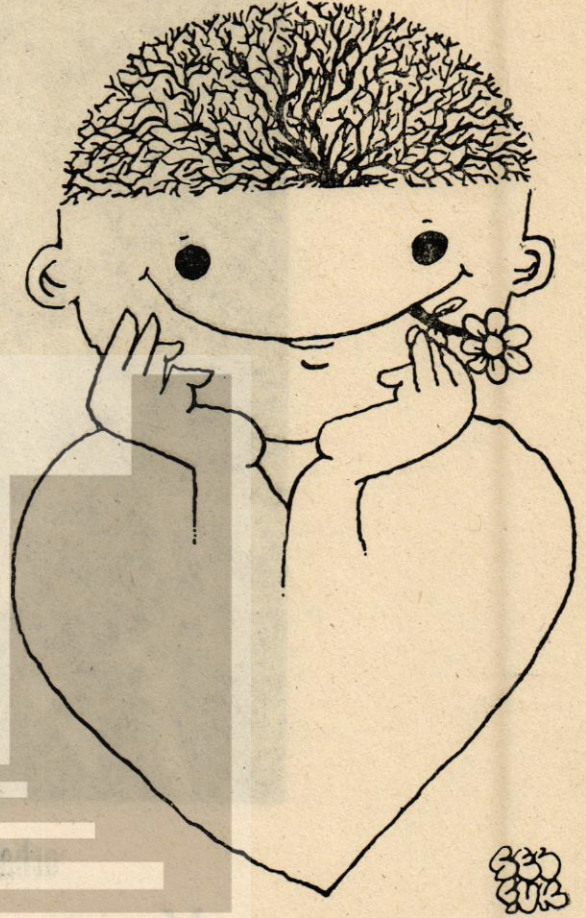
zin suyu duruydu. İri kayaları, kayalara yapışmış deniz kestanelerini, karınları parlıyan balıkları seyrettik. Öküz Mehmet Paşa hanını görmek istedik, yabancı turistlerin rahatlarını kaçırmaz diye izin vermediler. Öfkelenedik. Yürürken henüz düşürüldüğü anlaşılan bir güneş gözlüğü buldum, karıma verdim. Sekizyüz dokuzyüz lira edermiş... Şile bezinden giysi satılan dükkânlara uğradık. İnci hanım, kardeşi Nurten ve karım birer giysi aldılar... Kıyıda ki balıkçı lokantalarında yemek yiyen zenginlere yutkunarak baktık. Barbaros Hayrettin'in mi Turgut Reis'in mi, bilemeyeceğim, yabancı gemileri gözetlemek amacıyla yaptırdığı Kuşadasına adını veren kaleye yöneldik. Kalenin içinde bir diskotek varmış ama kapatılmış hükümetin buyruğuyla. Kalenin çevresinde başka bir diskotek, akşam hazırlığı yapıyordu. Et, soğan kokuları çarpıyordu burunlarımıza. Birer çay istedik ve Kuşadasını kuşbakışı şöyle bir taradık, rüzgâr esmeye başlayınca kente döndük...

Saat tam dörtte bindiğimiz otobüsün şoförüne beni Cumaovasında indirmesini söyledim ve beşbuçukta Cumaovasından kalkan bir belediye otobüsü ile İzmir'e geldim. Fuar'a girdiğimde altıyı yirmi geçiyordu. Kitap pavyonu açılmıştı. Önce bir dolaştım, kitaplarımı aradım, buldum ve çıkış kapısının yanına konulan yarım ay biçimindeki bir masanın çevresinde oturan Halit Kıvanç'ı, Lütfi Kaleli'yi selâmladım, oturdum. Halit Kıvanç'la kucaklaştık. Karısıyla tanıştırdı beni. Birbirimize kitaplar imzaladık, yirmibeş yıllık anılarımızı tazeledik. Lütfü Kaleli'yle ilk kez karşılaşıyorduk. **Haşhaş Kardeşlerin Kini** romanlarını okumamıştım, söz açılacak diye tedirgindim. Daha çok Halit Kıvanç'la konuşuyorduk. Halit Kıvanç, saat dokuzda ayrılacak, Ajda Pekkan'ın şovunda sunuculuk görevini yapacaktı. Halit Kıvanç'ı çoluk çocuk, herkes tanıyor, bir şeyler soruyor, ya da uzaktan birbirilerine gösteriyorlardı. Beğenilmemnin, alkışlanmanın, Türkiye çapında ünlenmenin tadını çok tatmış ve bende artık kalabalıklarca tanınmaya kanıksamış gibi bir izlenim uyandıran Halit Kıvanç, meraklıların ilgisini pek umursamıyordu. Ama hayranları aynı kanıda değildi. Bir ara hastalanmış, mide kanaması geçirmişti. İlerde yeni televizyon programlarını sunacaktı. Dünya kupası maçları için Arjantin'e uçmuştu. Sordum. General Videla'nın öteki cunta üyelerinin elinde oyuncak olduğunu, halkın siyasi görüşlerini açıklamaktan çekindiğini ve kendilerini, bütün diktatörlüklerde olduğu gibi eğlenceye, bedeni zevklere verdiklerini söyledi. Lütfi Kaleli, derli toplu, iyi giyimli bir adamdı. Yüksek düzeydeki bir memuru andırıyordu. Malatyalıydı. Uzun süre gazetecilikle uğraşmıştı. Başına binbir belâ sıçratmış, 12 Mart'ta tutuklanmıştı. Yaşamındaki rahatlığı kısıtlayan koşullar çoğalmaya başlayınca İstanbul'a göçmüştü. Bir basımevinin sahibiydi şimdi. Cigara, kahve kullanmıyordu.

İçerden kitapları alan okurlar, üstünde eskimiş kahve, çay bardağı ve gazoz şişesi diplerinin işleri kurmuş kirli masanın gerisinde PTT.çiler gibi oturan bizlere uzatıyor, imzalıyorlardı. Kimileri de kitapların kâbidindeki iri harflerle basılmış ad ve soyadlarımızı yeter-

li görüyor, imzalatmadan paketletiyorlardı. Yazarlar Sendikasının görevlendirdiği kişiler kitap satışıyla ilgiliniyor ama biz orda yokmuşuz gibi davranıyorlardı. Letrasette yazılı adlarımızı ambalajlardan kopartılan körüklü kartonlara gelişigüzel yapıştırmışlardı. Halit Kıvanç'ınki bir felaketti. Ayıptı bu. Ayıp olanı da belirttik. Hık mı ettiler... Ayrıca bizi duyurmamışlardı gazetelerde, radyolar da, televizyonlarda. Oysa böyle edebi faaliyetleri halka duyurmak bu organların görevidi. Ancak, pavyonu gezenler, bir raslantı sonucu adlarımıza ilişirse bakışları, yazar olduğumuzu anlıyorlardı. İstediğim bir kahve birbuçuk saatte önüme kondu. «Karnın aç mı tok mu?» demedi kimse. Bir ihmalcilik, bir lâubalilik ki sormayın. Sevgili yöneticilerimiz, yazar arkadaşlarımız kendilerinin onurlandıran işlemleri bize de uygulamazlar, en iyi günlerde kümelenmeleri sürdürürler, bir ünlü ile üç ünsüz yazarı aynı çuvala korlarsa, bir daha böyle bir çağrıyı kabul etmeyecektim. Kitap imzalamakla yardım ettiğim, binbir zahmete katlandığım, cebime para girmesi bir yana, cebimden para harcadığım Sendika, beni hoşnut etmeliydi. Saatlerce sınırdan beynimi, yüreğimi kemirdim. «Vay aga!» sesiyle sıyrıldım düşüncelerimden. Nurer Uğurlu duruyordu karşımda ve kakahayla gülüyordu. Yüzü karmıştı, kot pantolan giymişti, hareketlerinde her şeyini yola sokmuş bir insanın huzuru vardı. Bu gece İstanbul'a gidecekti. Üç kızla bir delikanhya (Kavga) dan birer tane imzaladım, arkadan bir sigara yaktım ve alaca karanlıkta İlhan Selçuk'u seçtim. Başındaki kasket hoşuma gitti ama halsiz gibiydi, hasta gibiydi. Kucaklaştık. Halit Kıvanç'la aramıza girdi Yüzüne dikkatle baktım. Solgundu. «Hayrola, hasta mısın?» dedim. «Gribe yakalandım uzun süre yattım, şimdi bile tam geçmiş değil. «Kitap imzalamıyacak, Marmaris'e gidip dinlenecekti ama bu gece otobüs kalkmıyordu, yarın sabah altı otobüsü için bilet almıştı. «Bu gece kalacağın bir yer var mı?» dedim. «Yok. Otelde kalırım halinde.» Başımı salladım. «Biraz zor bu zamanda.» dedim, «Bizlere iki oda ayrılmış. Dört yatak var ve iki oda sadece bana ait, istersen birlikte kalırız.» Çok sevindi. «Olur mu?» dedi, «Olur elbet, niye olmasın?» Burcu hanıma anlattım durumu. «Elbet kalabilir.» dedi. Bu iş halledilmişti. «Gelmışken kitaplarını imzalasana.» dedim. «Yok ki burda» dedi, (Yüzbaşı Selâhattin'in Romanı'nın dan bazı duygulu pasajları anımsadım, sevdiğimi açıkladım. Yüzbaşı Selâhattin'in hikâyesi, bir sürü not defterindeki gızıktirmelerden ayıklanmıştı. Epey güçlü çekişti. Edebiyatı seviyordum. Çünkü edebiyat, hayattaki toplumsal ve bireysel yoğunluğu, ilişkilerdeki sonsuzluğu ortaya koyabilen yapıtların kaynağıydı. Kacılılık, unutulmazlık ancak edebiyatla sağlanırdı.

İstanbul'dan tanıdığım postacı sarı Mehmet'le arkadaşları Mehmet'i görünce sevindim. Kitaplarını imzattılar. Bir sorunları vardı. İlhan Selçuk kalktı, bir

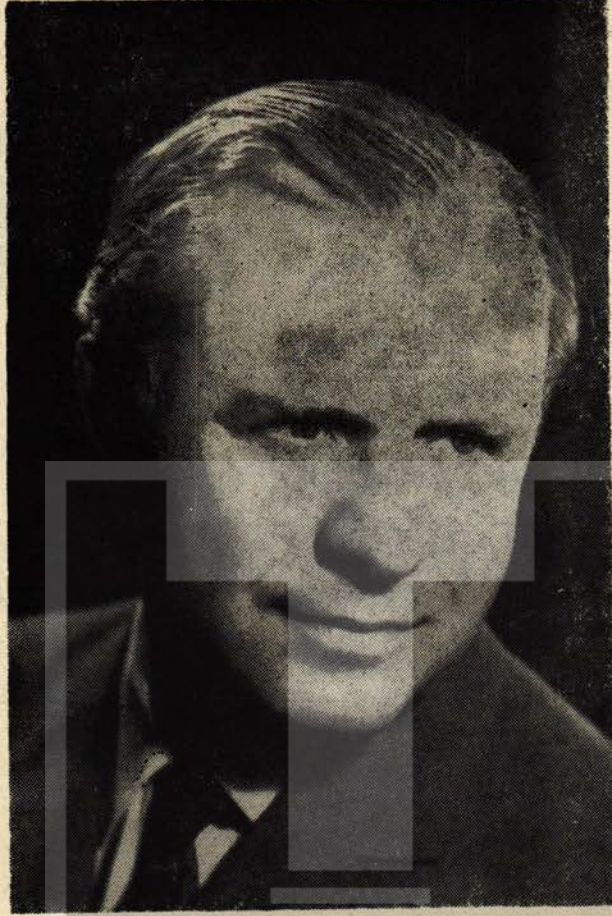
köşede konuşmaya başladılar.

Halit Kıvanç'la eşi gittiler.

Saat 10 da İlhan Selçuk'u Cumhuriyet gazetesinden almaya geldi bir muhabirle bir fotoğrafçı. İlhan Selçuk'un karnı açılmıştı. Benim de açılmıştı ama 11.30 dan önce buradan ayrılamazdım. İlhan Selçuk, gidecek, Kafe Plaza'da bekliyecekti.

Zeki Okar, görünürlerde yoktu. Yola çıkmamıştı halinde. Mehmet H. Doğan'ı, Turgay Göneng'i, Atalay Arsan'la karısı Yasemin Arsan'ı aradım kalabalığın arasında boşu boşuna. Okurlar azalıyordu. Tek tük kitap imzalıyordum. 11.30 da Lütfi Kaleli ile Burcu hanıma «Hoşça kalın.» dedim, Lozan kapısına doğru yürüdüm...

Kahvedeki hava boğucuydu, öksürüyordum. Kahvenin parasını ödedim, çıktım, Türkiye Yazılarına baktım. Kapalıydı, Ahmet Say gelmemişti.

orhan asena

Yaşam Öyküsü

Çocukluğuma ait en eski anı Diyarbakır'da, Melik Ahmet Mahalesindeki Mirikâtîbi zâde Rüştü Efendinin iki katlı, haremli selamlıklı kocaman konağıdır. Bu konakta çok uzun, çok mutlu bir çocukluk dönemi geçirdim ben. Çok erken kitaplarla, masallarla, şiirle, edebiyatla ve tarihle içli dışlı yaşamaya başladım. Babaannem —Hanım-ana— derdim ben —Ziya Gökalp'in ablasıydı— O çağlar kadından beklenmiyecek ölçüde kültürlü bir kadındı ve tek erkek çocuğunun tek erkek çocuğu olan beni yanından ayırmaz, durmadan kitaplar kitaplar okurdu. Daha okula başlamadığım o yaşlarda ben, Süleyman Çelebi'nin mevlidini ezbere okurdum. Hem de dilini anlayarak. Aynı biçimde Siyerbi Nebiyi de parça parça ezbere bilirdim, Tutiname, Altıparmak tarihi, Kıssası - Enbiya hanımın bana okuduğu kitapları. Yaz geceleri Diyarbakır'da damda, ya da avluda taht denilen geniş tahta sedirler üstünde yatılır, settare adı verilen bezden ve geniş bir duvar gizler tahtı yabancı gözlerden. Üstümüzde masmavi gökyüzü, ve beyaz yeldirmesiyle hâlâ

gözlerimin önündedir hanımınam. Beni en etkileyen kişi odur. İlk şiirimi ilk okul dörtteyken, onu yitirdiğimde yazdım. Bu adeta ondan adıklarımı ona vermem gibi bir şey oldu. Evde herkes okurdu. Dedem —Efendibaba— derdim ben ona —Divan şiirine aşıkta. Fuzuliyi, Nedimi, Nabiyi, Nefiyi ezbere okurdu. Ben de. En çok ta Fuzuliyi severdim. «Beni candan usandırdı, cefadan yar usanmaz mı» dizesiyle başlayan gazeli o günlerden aklımdadır. Yoksa okuldan değil. Babam orta asya tarihine ilgi duyardı. Cengizhan'ı Harzem Şahı Celalettini Okula başlamadan çok önceleri tanıyıştım. Annem ise roman meraklısıydı. Evde okuma geceleri düzenlenirdi genç kadınlar arasında, ben de oturur dinlerdim. Ölmüş bir kadının evraki metrukesi, zavalı Necdet, Nedret, Tunçtan Kızlar, Montekristo ve Sefilleri de bu arada tanıdım. Kırk elli yılını bize vermiş, babamı ve beni kucağında büyütmiş dadımız —Nine derdim ona— ise durmadan masal anlatırdı bana. Böylece Türkçeyi halk masallarındaki kullanışından divan şiirindeki ya da Siyerinebide

ya da mevlitteki kullanımına dek tüm olanaklarıyla tanımayaya başlamıştım, bunun bana ilerde çok yardımı olacaktı.

Ara sıra selamlıkta dedem, babam, Cemil amcam —Ziya Gökalp'in düşün ve kavga arkadaşıydı— ve öbür Diyarbakır aydınları toplanır, söyleşilerde bulunurlardı. Örneğin sonradan önemini kavrayacağım bir 31 Mart olayının Diyarbakır'da yansımaları ve Ziya Gökalp'le birlikte Cemil amcamın ve Kılıççı Zade Şevki beyin rollerini heyecanla izlediğimi hatırlarım. Kanuni'nin en sevgili şehzadesi Mustafa'ya kıyışı ise beni o denli etkilemişti ki yıllar yıllar sonra Hürrem Sultan adlı oyunumda bu konuyu işlemem bir raslantı olmasa gerek.

İlk okula başladıktan sonra Lise'yi bitirinceye değin çok garip bir öğrenci oldum. Edebiyattan sınava bile sokmadan pek iyi verirdi bana. Tarihten sosyal bilimlerden hep pek iyi alırdım ama fen derslerinden de tökezlerdim. Böylece hocalarımın bir bölümü beni çok başarılı bulurken bir bölümü orta, hatta başarısız bulurdu. Çok erken şiir yazmaya başlayışımın —Uyak ve ayak bilmeden uyaklı ayaklı şiirler yazardım Faruk Nafiz'in etkisinde— En büyük kötülüğü şu olmuştur. İlk çevremi, arkadaşlarımı ve hocalarımı, özellikle edebiyat hocamı, sonra da kendimi inandırdım ozan olduğuma. Bir günde üç beş şiir yazardım, şiiri tanımaya anlamaya çalışmadan. Madem ki bir şeyler söylüyordum, hem de oldukça önemli şeyler, madem ki manzum oyunlar yazabiliyordum; öyleyse ozandım. Oysa o sıralar şiir çok büyük sarsıntılar geçiriyordu. Nazım Hikmet uyağı ayağı kaldırıp atmış, sosyal bir içerik kazandırmıştı şiire. Garipçiler bir büyük denemeye girişmişlerdi. Bütün bu kavgalardan uzak ve habersiz, büyük bir coşku ve savurganlık içinde kendi şiirimi yazıyordum ben de. Gerçi bir çok dergilerde, Yücel, Varlık, Yeni mecmua, İstanbul, Çınaraltı gibi dergilerde bu şiirlerim çıktı, ama umduğum ilgiyi göremedim. Ortaokulda ve lisede öyküler yazmaya koyulmuştum. Onlar da öyle. Pek yankı uyandırmadılar. O zamanlar bu ilgisizliği, sıkılganlığımı, edebiyat dünyasıyla ilişki kuramayışımı yoruyordum. Oysa ilk oyunumla —Tanrılar ve İnsanlar— «Gılgamesh»le büyük bir sıçrama yapiverdim. Gene uzaktım sanat çevrelerinden, gene aynı sıkılganlığım sürüyordu. Çok sonralar, Tiyatro'da iyice yerleştikten sonra, kendimi bir özelleştiriden geçirdiğimde şu sonuca vardım : Şiirde, Öyküde başarıma engel olan herşey tiyatrodaki bana yaramıştır. Örneğin şiirde gerekli yoğunluğa varamamıştım, bir tür dramatik şiirde kalmıştım, bu, tiyatrodaki işime yarıyordu. Öykü yerine dramatik sahneleri yazdığım. Şiire çok küçük yaşta, bütük bir cesaretle atılmıştım. Tiyatroya ise daha ileri yaşta, ve sanatın büyük bir çaba, büyük bir emek ürünü olduğunu bile bile ve korka korka başlamıştım. İlk oyunumla ulaştığım başarı şaşırtmıştı beni. Çünkü oynandığı yılın (1954 - 1955) ana oyunu kabul edilmişti edebi heyetçe. Sonradan yayımlandığı 1960 yılında Türk Dili ödülünü aldı ve bu Türk Dil Kurumunun bir Tiyatro yapıtına verdiği ilk ödül oldu. Fransız'ca Tahsin Saraç tarafından, İtalyan'ca, Grazia Arsan

İlkokuldayken anne ve babasıyla.

tarafından Alman'ca Prof. Melahat Özgü tarafından çevrildi ve bu günlerde John Norton tarafından İngiliz'ceye çevrilmektedir. Oyundan çıkardığım Libretto Nevi Kodallı tarafından opera haline getirildi, bu günlerde Devlet Operasınınca ikinci kez oynanmaktadır.

Mutlu çocukluk dedemi yitirinceye dek sürdü. Dedem Rüşti efendi topraktan alayan, ve toprak aristokrasisinden gelme üç köy sahibi, soylu bir taşra aydınıydı. Dediğim gibi divan şiirini ezbere bilirdi, el yazması kitapları şimdi kimbilir kimin elindedir. Miri kâtipi zâdelik ünü, öyle sanırım ki, soyda, miri malların hesabını tutan, Diyarbakır çapında bir yüksek bürokrattan gelmedir. Babam M. Celalettin Asena ise kentsoylu yaşamına kendini kaptırmış, topraktan hiç anlamayan biri idi. İdâiyi bitirmeden kendi isteğiyle ve on yedi yaşındayken gönüllü yazılmış, Kafkasya cephesinde çarpışmış, baba gözetiminden uzak o yılları hâlâ özlemle anan serüveni özgür bir ruh taşırdı, dönüp de gene aynı baba ocağına gelince, gene Rüşti Efendi'nin oğlu olmak kırsaldöngüsü içine girdi. Dedemin ünü büyüktü, yarışmıyordu babasıyla. Biz, kendi çocukları ve ailesi bile ondan önce dedemizi tanırdık, ondan önce dedemize yönelirdik bir sıkıntımız olduğunda. O da annem de, babaannem ve dedem sağol-

duğu sürece evin içinde, evin yönetimiyle ve yöntemiyle hiç bir ilişkileri olmayan iki süs gibiydiler. Bu durumun bilincinde olmak sanırım mutsuzluğuna neden oluyordu babamın.

Küçük memur maaşıyla zaten bir katkıda bulunamazdı eve. O da verdi kendini içkiye ve kumara. Dedem öldüğü zaman sorumluluk birden bire omuzlarına bini-verdi, hazırlıksızdı oysa buna. Zaten daha önce, dedemin sağlığında bozulmaya başlamıştı ekonomik durumumuz.

O zamanlar tren henüz ulaşmamıştı Diyarbakır'a. Kapalı bir ekonomik ortamda, ürün bol, para kıtlı. Anımsarım: Altı üstlü eyvanlarımız piring ve buğday dolu olurdu, küpler yağ dolu. Ama bir kursun kalemi alacak paramız olmazdı. Olmazdı da, veresiye versin diye dedem pusula yazardı bakkala.

Belki de dünya ekonomik krizinin Diyarbakır'a biraz geç ulaşan yansımasıydı bu. Demem o ki daha dedem zamanında sarsılmaya başlamıştık. Babam hiç direnemedi. Köyler çıktı elden. Ben lise son sınıftayken o canım konak da satıldı. Dedemin büyük annemin ölümlerinin acısı gibi oturdu acısı yüreğime. Zaten eski soylu aileleri birer birer tükeniyordu Diyarbakır'ın, o eski toprak efendileri yerine yeni bir sınıf oluşuyordu adeta. Urfa'dan, Siverek'ten gelerek, şöförlük nakliyecilik, hancılık otelcilik yaparak para kazanan, ya da Bitlis'ten Siirt'ten gelerek manufakturacılık, attarlık gibi küçük ticaretlerle işe başlayarak sonradan zengin olanlar toprak ve mülk edinmeye başlamışlardı. İşte köy ağaları bunlardan türedi Diyarbakır'da. Ve parasını kendileri saydıkları için olacak daha zorba kesildiler köylüye. Değerler alt üst olmaya başlamıştı, bu sırada ben babamın zorlamasıyla Tıp Fakültesine parasız yatılı olarak kapağı atmıştım. Bir yıl sınıfta kalsam, hangi sınıfta olursam olayım, dışarda okuma olanağım yoktu. Altı öğrenim yılına karşılık dört yıl zorunlu hizmet yüklenmiştim. Bana kalsa daha çabuk hayata atılabilmek için Ankara Hukuk Fakültesine gire-

cektim. Öğrenim yılları yarı yarıya kısaydı. Fakat babam, kendisi ne olmak istemişse olamamışsa, ben olayım istiyordum. Her yarıyıl tatilinde eve döndüğümde onu daha çökmüş ve aileyi de çöküntüye götürmüş görürdüm. Bir Dostoyevskiy kişisi gibi karşı konmaz saplantılar içinde savurgan yaşıyordu, içkiciliği patolojik sınırlara varmıştı. O zaman bu zamandır sevmem içkiyi. İçmem.

Herkesin, tüm aile bireylerinin ve akrabaların aksine, ben yargılamaya değil, anlamaya çalışırdım babamı. O da farkındaydı bunun. Onun için o boz bulanık dünyasında yalnız benim yerim vardı. Güdüsül yaşamı içinde, bir tek bana karşı sevgi, saygı sınırını da aşan bir tapınma duygusu duyardı. Bu sevgide patolojik boyutlar içindeydi. Bu beni daha da çaresiz kılardı ona karşı. Tıbbiyeyi 1945 te bitirdim. Aileyi derlemem toparlamam gerekiyordu. Onun için bir kaç yıl önce geçirdiğim bir Pleuresie'yi bahane ederek rapor aldım askerliğimi erteletmek için. Çünkü daha bir buçuk yıl dayanabilecek durumda değildi ailem. Ramandağ petrol arama Kamp-ları hekimliğine atandım. Orada, şimdiki eşim Neriman Asena ile evlendim. Bana iki oğul verdi : Bora Asena Eczacılığı bitirdi, eczacılığın tadının kaçtığı bir dönemde. Aydın Asena; İktisadî Ticarî İlimler Akademisini bitirdi. Sonra sırasıyla Eğil Hükümet Tabibliği, Eskişehir, İskenderun, Kırıkhan, Dört Yol da geçen askerlik hizmetim, Niksar Sıtma Savaş Tabibliği, Ulukışla Hükümet tabibliği ve İhtisas için Ankara'ya dönüşüm. Babamı Ulukışla da bıraktım. Orada, öyle yalnız ve garip bir taşın dibinde yatar. Anneme gelince daha iyi günlerimi gördü o.

Böylece uzunca ve mutlu bir çocukluğu oldukça çetin bir gençlik izledi.

Ben toplumumuzun açmazlarını ve gelişmelerini biraz da kendi yaşamımdan izleme olanağı buldum. Bir toplumun en küçük birimi olan aile içindeki iniş çıkışları gözlemledim. Sonra düşündüm; gerçekten de ailemiz içindeki bu göçük dedemin ya da babamın karakterleri arasındaki farkla açıklanabilir miydi? Yoksa bu genelde süregelen bir toplumsal sürecin ailemize yansıması mıydı? Her halukârda düşünmeye başlamıştım artık. Diyebilirim ki bu çöküntü benim üstümde çok olumlu bir etki yaptı. İnsanın herşeyini yitirdikten sonra bile elinde kalabilecek bir takım şeyleri bulunabileceğini yaşam öğretti bana. Cesaret, hoşgörü, dostluk dayanışma ve çalışma gibi. Zaten artık sanatta da yerimi ve ortamımı bulmuştum. Tiyatro beni her bakımdan doyuruyordu. 1954 den 1963'e değin Devlet Tiyatrolarında altı oyunum ve iki operam oynanmıştı. Sırasıyla Tanrılar ve İnsanlar (Gılgamesh) 1954, Korku 1956, Hurrem Sultan 1959, Yalan 1960, Kocaoğlan, 1961, Tohum ve Toprak. 1963. Van-gogh ve Gılgamesh operaları.. 1963'den 1978'e dek ise Yalnız bir oyunum oynandı. 1971'de Atçalı Kel Mehmet. Ben susmamıştım oysa. Nitekim Gecenin Sonu tek perdelik oyunumu 1963 de İstanbul Şehir Tiyatrosu, «Toroslardan Öteye» adlı oyunumu 1974'de gene İstanbul Şehir Tiyatrosu, «Fadik Kız» adlı oyunumu 1966 - 1967 sezonunda Kenter'ler, »Simavnalı Şeyh Bedredidin» adlı oyunumu 1970 de AST, «Şilide Av» adlı oyunumu 1973 de Dostlar Tiyatrosu oynamaktaydı. Bir o kadar da oyunum

Açık Oturum

Türkiye Yazıları ile Alman Kültür Merkezinin ortak kültür çalışmalarından olan açık oturum dizisinin ilki, 15 Mart Perşembe günü saat 18'de Ankara Alman Kültür Merkezi salonunda yapılacaktır. «Günümüz Alman Edebiyatında Hümanist Eğilimler» konulu açık oturuma Bamberg Üniversitesinden Prof. Siegfried Sudhof ile Hacettepe Üniversitesini asistanı ve Türkiye Yazıları çalışma kurulu üyesi arkadaşımız Sargut Şölcün konuşmacı olarak katılacaklardır. Oturumu Prof. Dr. Sevda Şener yönetecektir. Okurlarımız davetlidir.

elimde kalmıştı. Ama Devlet Tiyatrosu perdelerini kapamıştı bana. Gerçi ilk oyunlarımı oynayan Devlet Tiyatrosu olmuştu ama, değişen zaman içinde ayrı ayrı yönlerde olmuştu gelişmelerimiz. Ben daha bir toplumcu öze inmeye çalışırken, Devlet Tiyatrosu, devletin tiyatrosu olmaktan çıkmış, belli bir hükümetin hatta belli bakanların, belli müsteşarların güdümünde bir tiyatro olarak kalmıştı.

Şu günlerde üç ayrı sahnede üç yapıtım oynanıyor. İzmir Devlet Tiyatrosu Orhan Kemal'in «Murtaza» adlı romanından oyunlaştırdığım «Murtaza» adlı oyunu, İstanbul Şehir Tiyatrosu «Ölü Kentin Nabzı» adlı oyunu, Devlet Operası ise ikinci kez, Librettosunu yazmış olduğum Nevit Kodallı'nın «Gılgames» adlı operasını oynamaktadır.

İlk kazandığım ödül, Diyarbakır Halkevinin bir şiiri verme vermiş olduğu birincilik ödülüdür. On liraya ne de çok şeyler almıştım o 1938 yılında. İkinci ödülüm bana ulaşmadı. Haberini çok sonraları, «Tanrılar ve İnsanlar» Türk Dili ödülünü aldıktan sonra Rahmetli Behçet Kemal Çağlar'ın bir esprisinden öğrenmiştim. Demişti ki : «Benim de kaderim Orhan Asena'nın ödül kazandığı jürilerde bulunmak» Kastettiği «Şadırvan» dergisinin açtığı bir öykü yarışmasıydı. Ben Ulukışla'dan katılmıştım. Bir kaç sayı sonra dergi satmıyor diye gelmez olmuştu ilçeye.

Sonra sırasıyla «Tanrılar ve İnsanlar» Türk Dil Kurumu ödülü (1960) Oyun Fransızca'ya (Tahsin Saraç) (İtalyan'ca'ya (Grazia Arsan) Alman'ca'ya (Prof. Melahat Özgü) İngiliz'ce'ye (John Norton)

«Atçalı Kel Mehmet» Ankara Sanat Sevenler Derneğince yılın en iyi oyunu (1971) T.R.T Başarı Ödülü (1971)

Kocaoğlan : Basın Yayın Turizm Genel Müdürlüğü'nün açmış olduğu radyofonik oyun yarışmasında dram dalında birincilik (1956 - 1957)

(Yüksel Pazarkaya İtalyancaya (Grazia Arsan) İngiliz'ce'ye (Yavuzer Çetinkaya) Makedonca'ya (Zekir Sipahi)

Şilide AV : Tiyatro 74 ve İsmet Küntay ödülleri. Sırpa'ya çevrilmiştir.

Özür

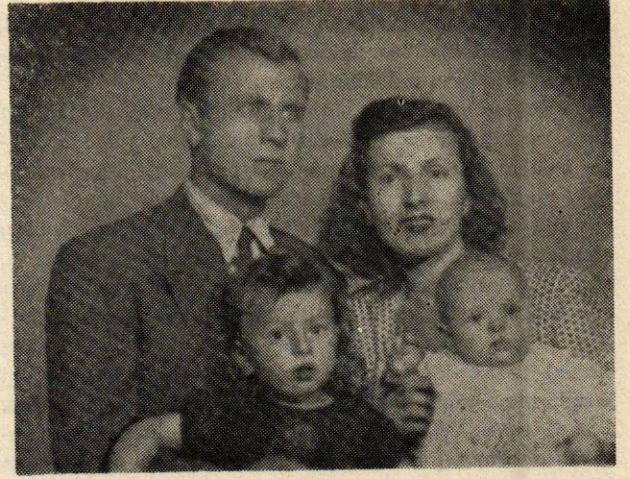
Bir edebiyat dergisinde hiç olmaması gereken dizgi yanlışlarından Türkiye'nin teknik koşulları altında bir türlü kurtulamıyoruz.

Şubat sayımızda Gülten Akın'ın Temelde şiirinin adı Temeline, bu şiirin sunusunda geçen töre sözü tören olacaktır. Dördüncü bölümün son dizesi ise Ölüm girmiştir temeline biçiminde düzeltilecektir.

Murtaza Vural'ın şiirinde cam bardaklara kondu dizesiyle başlayıp Unutma ha kardeşliği dizesiyle biten bölüm, Cengiz Bektaş'ın şiirinden düşmüştür.

Üç şair arkadaşımızdan özür dileriz.

TÜRKİYE YAZILARI

1977 de Yapıtlarımla İşçi sınıfının antiemperyalist ve antifaşist kavgasına katkıda bulunduğum için Genel İş Sendikasının şildini aldım tiyatro yazarı olarak.

Yabancı dillere çevrilen öbür oyunlarım :

Hurrem Sultan : 1959 da Paris'te Bernhardt Tiyatrosunda Devlet Tiyatrosunca oynandı, ve o yıl Fransızca'ya çevrildi (Tahsin Saraç)

Kapılar : Fransızca'ya (Tahsin Saraç), Alman'ca'ya (Prof. Melahat Özgü), İtalyan'ca'ya (Grazia Arsan) Polonya'ca'ya (Teresa Ciecierska — Chtapova), çevirdi radyofonize edilerek O R. T. F de Fransa'da, ve Üsküp de oynandı.

Oyun : Fransızca'ya (Tahsin Saraç) Alman'ca'ya Korku : Fransızca (Tahsin Saraç) İtalyan'ca'ya (Grazia Arsan) çevrildi.

Üsküp Türk - Arnavut Halklar Tiyatrosunda oynandı.

Simavnalı Şeyh Bedreddin : İtalyan'ca'ya (Frazia Arsan)

Korkunç Oyun : Fransızca'ya (Tahsin Saraç), Almanca'ya (Yüksel Pazarkaya),

Ali Bir Çocuk Oyunu : Almanca'ya (Yüksel Pazarkaya)

Bir Kadın Üstüne Çeşitlemelerden Ana adlı tek perde-lik tek kişilik oyun Polonya'ca'ya (Teresa Ciecierska - Chtapova)

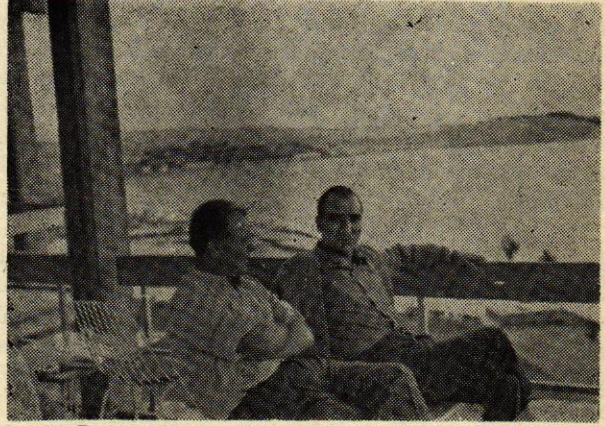
Bunlardan «Ana» Polonya'da çıkan «Przegląd Orientalistyczny» de Ali Almanya'da yayımlanan «Die Drahe İm Baum» adlı çocuk eserleri antolojisinde çıktı. Kapıların Polonya'cası gene Polonya'da yayımlanmakta olan «Dialog» adlı dergide, Fransızcası «L'Avant - Scene de yayımlanacak.

İki kez çalışmaya gittim Almanya'ya. Birincisinde beni iten neden bir yeni dünya görmek, bir yeni dil öğrenmek, ve hekim olarak bilgimi görgümü arttırmaktı. İki buçuk yıl zor dayandım ve bir daha böyle bir çılgınlık yapmamak üzere Türkiye'ye döndüm. Büyük söylemişim. Çünkü bir kez daha gittim hem de altı yıl kalmak üzere. Daha doğrusu gitmek zorunda bırakıldım. Türkiye 12 Mart çıkmazına gelmiş saplanmıştı. Bir dönem ki tek alternatifini Demirel iktidarıydı. Yani 12 Mart'ı getiren sorumsuzluk dönemi. Bir dönem ki susma özgürlü-

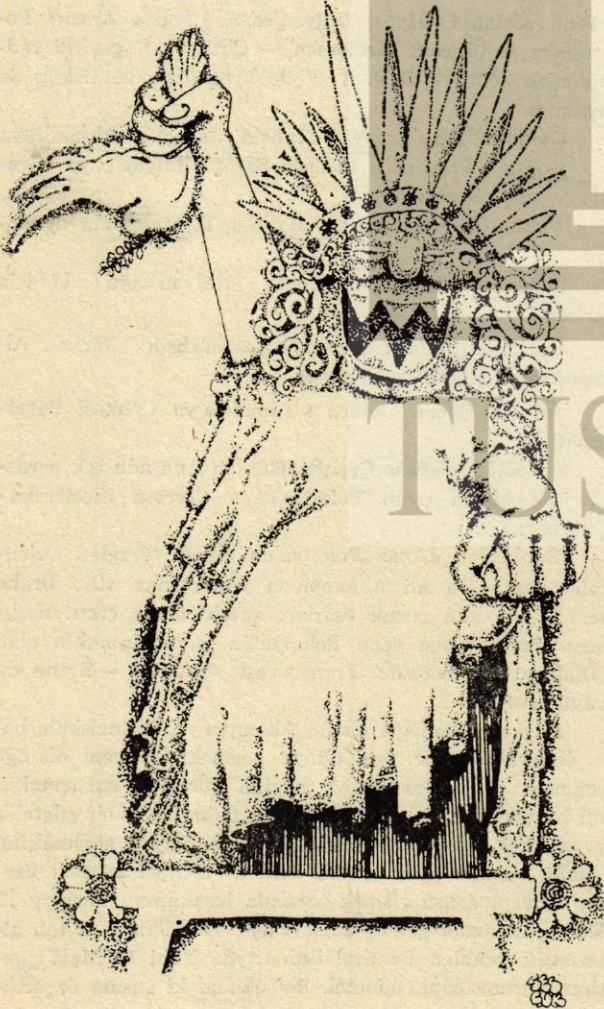
ğümüz bile alınmış. Adanı yazdıklarından dolayı değil, okuduklarından, düşündüklerinden dolayı hapislere tıkıyorlar. Kitapların yakıldığı dönem.

Arkadaşlarım birer birer tutuklanıyorlardı. Tahsin Saraç'ın tutuklanmasıyla sırada olduğumu anladım. Hazır bekliyordum ki İnönü'nün, Sayın Necdet Uğur'un diliyle meslicteki uyarısıyla kaotik hava şöyle biraz aralansın gibi oldu. Bu sırada eski başhekimimden bir mektup almış bulunuyordum. Bana «Seni bilirim diye yazıyordu, sen bu ortamda mutlu olamazsın. Böyle bir durumdaysan hemen gel, yerin açıktır». Bu kez kendi kendimi sürgün ettim ve bir sürgüne gider gibi gittim. Gidişimin nedeni başkaydı, Kalışımın nedeni başka. Giderken iki taraflı yapmıştım hesabımı. Ben bi tiyatro yazarıydım. Sesimi ancak sahnede duyurabilirdim. Sahneleri kapayıverdiler bana. Kalmak; beni tedirgin, hatta tehdit eden bir ortamda —kavgamı da sürdüremeyeceğime göre— sinmiş görünmek, susmak çok zordu. Bende gider orda yazdım : Yazdım da. «Şili'de Av», «Ölü Kentin Nabzi», «Büyük Curcuna» 16.Mart.1920». Bu yılların ürünüdürler.. ve de Yurttan götürdüğüm ağunun acılığındadırlar.

Kalışımın nedeni daha başkadır: İlk önceler doktorluğumla yazarlığımı bağdaştırabilmişim. Hatta diyebil-

rim ki Doktorluğumun pek çok yararı dokunmuştur yazarlığıma. Çünkü insan sürecine yalnız bir açıdan, ya tüm bireysel ve durağan bir varlık, ya da toplumun büyük aritmetiğinde bir sayı gözüyle bakmak yanlışlığına düşmekten korudu beni. İnsanı toplumdan aldıklarıyla, topluma kattıklarıyla, toplum içinde, ama ayrı bir süreç olarak düşünme alışkanlığını kazandırdı. Nasıl bir ağaç hem ormanı oluşturur, hem de kendi niteliğini sürdürürse, ondan çok daha karmaşık bir varlık olan insan da hem toplumu oluşturur, hem de kendisi çok karmaşık bir biyolojik, fizyolojik, psikolojik bir yapı gösterir. Toplumla ilişkisi bir karşılıklı etki ve tepki sürecine bağlıdır. Toplumun yapı taşıdır. Ama canlıdır süregendir, değişkendir. Ve ancak insandan yola çıkılırsa, topluma varılır. Toplumsal sanatın yolu insandan geçer. Yoksa yapılan şey sloganıcılık olur. Bir toplumsal sanatın bir toplumsal özü ve sözü içermesi başkadır, sloganıcılık başkadır. Sloganıcılık daha önceden saptanmış bir takım fikirleri aklın da önüne almaktır. Ama bir sanatın toplumsal sözü ve özü herseyden önce akli harekete getirmeyi amaçlar. Slogan bağınazlığından çok kez terörizme varılır. Ve de varılmıştır yurdumuzda. Bir meyvanın vitamini nasıl onun dokusunda, toplumsal söz, toplumsal öz de aslında bir sanat eserinin özünde dokusunda olmalıdır. İnsan nasıl vitamin almak için meyva yemezse, tersine meyva yerken vitamin alırsa. Sanatı da böyle algılamalıdır. Vitamin meraklılarına çok daha yoğun vitamin hapları, şurupları, ampulleri vardır. Ama tatlı değildir. Beni bu çizgiye doktorluğum getirmiştir. Yani önce insan doğasına, sonra topluma. Evet, geçtiğim yol budur. Ama ileri yaşında hem doktorluk, hem de sanat, daha doğrusu tiyatroyu sürdürmek zor gelmeye başlamıştı. İstiyordum ki hazır yurt dışında çalışmaya zorlanmışken, bu sorunu da çözeyim. Kendimi yalnız yazmaya ve okumaya verebilmek için, doktorluğumun son olanaklarından yararlanayım, emekli maaşımın yanında bana destek olacak bir birikim sağlayayım. Altı yılda biriktirdiğim ne varsa artan pahalılıkta unufak oluyordu. Baktım bir ömürboyu kalsam da Türkiye'deki pahalılığın hıza yetişemeyeceğim, hiç değilse 1977 seçimlerine yetişeyim dedim, Türkiye'ye döndüm. Ve şimdi gene Doktorluğumla yazarlığımı birlikte sürdürüyorum. Ama kafamda konular çürürken ben bunların yarısını ancak toplayabiliyorum.

2. Yıl Dizini

KÜÇÜK OTURUM

- S:14/ Temsilcilerimiz ve Yazarlarımızla Oturum
S:14/Tartışma (M. Bayhan, İ. Demirkol, G. Sözmen)
S:16/ Kadrolaşma ve Yayın Politikası Üzerine (Ahmet Say, İ. Mert Başat, Ahmet Telli, Gültekin Emre, Sargut Şölçün, Veysel Çolak, Ali Cengizkan)
S:20/ Özeleştirisi (A. Cengizkan, İ. M. Başat, A. Telli, A. Say, G. Emre)
S:21/ Yaşayandan Yola Çıkarak (A. Say, A. Telli, İ. M. Başat, G. Emre, A. Cengizkan)
S:22/ Hayır! (Say, Cengizkan, Başat, Emre, Telli)

RESİM, DESEN, KARİKATÜR, FOTOĞRAF

- S:13/ AFSAD Üyelerinin Fotoğrafları
S:14/ Nezih Danyal'ın Karikatürleri
S:15/ İbrahim Demirel'in Fotoğrafları
S:16/ Mehmet Sönmez'in Çizgileri
S:17/ Ömer Uluç'un Resimleri
S:18/ Sinan Çetin'in Fotoğrafları
S:19/ Turhan Selçuk'un Karikatürleri
S:20/ Halikarnas Balıkçısı'nın Desenleri
S:21/ Ankara'lı Çizerler
S:22/ AFSAD Üyelerinin Çocuk Fotoğrafları
S:23/ İrfan Demirkol'un Fotoğrafları
S:24/ Selçuk Demirel'in karikatürleri

KENDİLERİ/ADAMLAR - ADAMLAR

- S:14/ Hasan Hüseyin
S:15/ Nazım Hikmet
S:16/ Muzaffer Buyrukçu
S:17/ Talip Apaydın
S:18/ Abdullah Aşçı
S:19/ Turhan Selçuk
S:19/ Osman Numan Baranus
S:20/ Gülten Akın
S:21/ Ömer Faruk Toprak
S:21/ Enver Gökçe
S:22/ Başaran
S:24/ Orhan Asena

GÖRÜŞME/SÖYLEŞİ

- S:17/ Vecihi Timuroğlu Günümüz Sanat Sorunları Üzerine Görüşlerini Açıklıyor.
S:18/ Adnan Binyazar TDK ve Türk Dili Dergisi Üzerine Görüşlerini Açıklıyor.
S:91/ Ahmet Say Iraklı Yazar ve Çevirmen Nusret Merdan'ın Sorularını Yanıtıyor.
S:20/ Goethe Enstitüsü ve Alman Kültür Merkezi Müdürü Bay Winterscheidt'le Sargut Şölçün'ün Görüşme si.
S:21/ Arkadaşımız Mert Başat, Dergimizin Kitle Bağı Konusundaki Görüşlerini özetliyor.
S:22/ Tüketim Toplumunun Öteki Yüzü ya da Turda (Sema Poyraz - Sargut Şölçün)
S:22/ Arkadaşımız Kemal Bayram'ın Ermenistan Edebiyatı Üzerine Şaturyan Mikael ile Söyleşisi.
S:23/ Arkadaşımız Kemal Bayram'ın Mustafin Rafael ile Söyleşisi.

Ö Y K Ü

- ARAL, İnci
BİLGİÇ, Şükrü
ERAY, Nazlı
GÜRSEL, Nedim
İZGÜ, Muzaffer
İZGÜ, Muzaffer
İZGÜ, Muzaffer
İZGÜ, Muzaffer
KURDAKUL, Şükran
MIHÇI, Ali İhsan
ÖZGENTÜRK, Işıl
UYAR, Tomris
S:18/ Masal
S:14/ Haberin Ola Mahkeme Adanı
S:19/Sahipsiz İnsan
S:20/ Sürgün
S:14/ Çifte Horultu
S:17/ Orak
S:20/ Devenin Vıcanı
S:23/ Diktatör
S:17/ Açlık Grevi
S:22/ Türkülü Gece
S:21/ Oğlak
S:23/ Güneşli Bir Gün

DENEME - İNCELEME - ELEŞTİRİ - TARTIŞMA GÜNLÜK - BİLDİRİ - DEĞİNİ

- DURŞUN, Tarık
ADA, Ahmet
ADA, Ahmet
AKARSU, Günay
ARAL, İnci
ASENA, Orhan
AYRAL, Cüneyt
BAŞAK, Selmin
BAŞAT, İ. Mert
BAŞAT, İ. Mert
BAŞAT, İ. Mert
BAŞAT, İ. Mert
BAYHAN, Mehmet
BAYILDIRAN, Sabit
BAYKURT, Fakir
BEKTAŞ, Cengiz
BİLEN, Mehmet Yaşar
BİNYAZAR, Adnan
BORATAV, Pertev Naili
BOZEL, İsmet
BÖRTÜCENE, İcen
S:24/ Hanefi Çocuk
S:14 «Büyük Grev»de Gerçeklik Sorunu
S:17/ Metin Demirtaş'ın Şiiri
S:17/ İşçi Tiyatrosuna Yönelik Denemeler İçin Kimi Saptamalar
S:13/ Ulusal Demokratik Kültürümüz ve Müzikteki Gelişmeler
S:13/ Ulusal Demokratik Kültürümüz ve Tiyatro *
S:13/ Çocuklarımız
S:14/ Fotoğraf Sanatı ve Toplum **
S:13/ Devrimci Hareket ve Yazar *
S:17/Atom Bombasından Nükleer Santrale
S:22/ Notlar
S:24/ Troçki, Lenin ve Proletarya Kültürü
S:14/ Sanat ve Amatörler **
S:19/ Şiirimiz ve Doğu Şiirleri
S:13/ Ülkemizde Yazarın Durumu ve Sorunları *
S:13/ Mimarlık Açısından Ulusal Demokratik Kültür *
S:15/ F. Baykurt'un Yayla Romanı Üzerine Bir Deneme
S:13/ Yazımızın Tüm Sınıflara Malolmasında Köy Gerçeği *
S:16/ Nasrettin Hoca'nın Kimliğini Belirlemek Yolunda Bazı Teşebbüsler Üzerine ***
S:15/ Bir Takvimin Hazırlanışı
S:13/ Uygulanagelen Kültür Politikasının Eleştirisi ve İleriye yönelik Bir Kültür Politikasının Temel Ögelerine yaklaşım *

dizin

BUYRUKÇU, Muzaffer	S:15/ Orhan Kemal'le Bir Bayram Günü	ERGİL, Doğu	S:24/ Genç Marx ve Veblen'de Yabancılaşma
BUYRUKÇU, Muzaffer	S:23/ 29.9.1978	ERGÜN, Mehmet	S:17/ Sabahattin Ali'nin Gerçekçiliği I
BUYRUKÇU, Muzaffer	S:24/ 29.9.1978	ERGÜN, Mehmet	S:18/ Sabahattin Ali'nin Gerçekçiliği II
BUYRUKÇU, Muzaffer	S:24/ TV	ERGÜN, Mehmet	S:23/ Genelevde Yas Ya da Kapitalizmin Kirli Yüzü
CENGİZHAN, Ali	S:23/ Mahkeme Eleyle Aldığımız Tekziptir	ERTAN, Güler	S:14/ Fotoğrafın Eğitimi **
CENGİZHAN, Kemal	S:13/ Fotoğraf Sanatının İleriyeye Dönük Sanat Etkenliğindeki Yeri *	GELENCİK, Ragıp	S:16/ Paşa'sız TDK Kurultayı Dolayısıyla Söyleşi
CÖMERT, Bedrettin	S:13/ Resim Heykel Alanında Somut İstemler*	GÜLER, Ara	S:14/ Basın Fotoğrafçılığı **
ÇEÇEN, Anıl	S:13/ Kültür Politikası ve Kültür Örgütlenmesi *	GÜLER, Mehmet	S:21/ Kitleler İçin Yazmak
ÇELENK, Halit	S:13/ Çağdaş Hukuk Kavrayışı Açısından Uygulanagelmekte Olan Kültür Politikasının Eleştirisi*	GÜNAY, Reha	S:14/ Tarihsel Değerlerimizin Fotoğraflarla Saptanması İçin Bir Fotoğraf Arşivi Kurulması Gereği **
ÇELİK, İsa	S:14/ Fotoğraf ve İnsan **	GÜMÜŞBAŞ, Yılmaz	S:18/ Bedrettin'e Son Mektup
ÇETİN, Sinan	S:14/ Fotoğrafın Belgeci Yanı Üzerine **	İNANÇ, Hamza	S:14/ Estetiğin Fotoğraf Sanatına Uygulanabilirliği **
ÇEVİKER, Turgut	S:16/ Mehmet Sönmez'in Çizgi Dünyası Üzerine Bir Yaklaşım	İNANÇ, Remzi	S:13/ Yayınevleri ve Kitabevleri Açısından Uygulanagelen Kültür Politikasının Eleştirisi *
ÇEVİKER, Turgut	S:16/ Uluslararası Nasrettin Hoca Yarışmasının Kısa Öyküsü ***	KAYGUN, Şahin	S:14/ Fotoğrafın Toplumsal İşlevi *
ÇEVİKER, Turgut	S:16/ Yabancı Karikatüristlerle Nasrettin Hoca Şenliği Üzerine Söyleşi ***	KOÇOĞLU, Haluk	S:14/ Barış ve Demokrasi Savaşımızda Fotoğraf Sanatının İşlevi **
ÇİZGEN, Engin	S:14/ Türkiye'de ve Yurt Dışında Fotoğraf Yayıncılığı **	KORCAN, Kerim	S:13/ Oturum Başkanı Kerim Korcan'ın Konuşması *
ÇİZGEN, Gültekin	S:14/ Türk Fotoğrafına Genel Bakış ve Görünüm **	KURBANOĞLU, Hasan	S:14/ Anlatımcı Fotoğraf **
ÇOLAK, Veysel	S:22/ Çocuklar İçin Yazında İdeolojik Temellendirmenin Zorunluğu	KUTLAR, Onat	S:14/ Fotoğraf-Devlet İlişkisi Üzerine **
DEĞER, Emin	S:13/ Kültür Emperyalizmi	LEVENT, Kılıç	S:14/ Fotoğraf Sanatçılarının Örgütlenme Sorunu **
DEMİREL, İbrahim	S:14/ Türkiye'de Kart ve Poster Yayıncılığının Fotoğraf Sanatının İşlevine Katkısı **	MARTİNSEV, A. E.	S:20/ Türk Şiirinde Ses Yinelemesi Üzerine Notlar
DEMİRER, Ahmet Temel	S:22/ Diyalektik Tiyatro Sorununsalına Giriş	MIHÇI, Ali İhsan	S:19/ Okuma Bilgilenme Sorununa Giriş
DEMİRKOL, İrfan	S:14/ Fotoğraf Sanatına Bakış **	MUNGAN, Murathan	S:18/ Faşizme Karşı Naif Sinema ve «Savaş Kurbanları»
DOĞAN, Aytimur	S:20/ Halikarnas Balıkçısı Üzerine	MUNGAN, Murathan	S:22/ Tek Mümkün İnsan
ELTAN, Ö. Lütfü	S:14/ Fotoğraf Sanatı ve Kitle İletişimi **	NESİN, Aziz	S:16/ Halk Gülmecesi ve Nasrettin Hoca ***
EMRE, Gültekin	S:13/ Cumhuriyet Döneminde Ulusal Demokratik Kültürümüze Dergilerin Katkısı *	ORHAN, Kemal	S:15/ Nazım'ın Dilsel Sorun ve Yenilikçi Şairler Üzerine Görüşleri
ERDOST, Muzaffer	S:13/ Ulusal Demokratik Kültür ve Eğitim *	OSKAY, Ünsal	S:21/ Kültürün Oluşumu Üzerine
ERDEMOĞLU, Bülent	S:15/ Yunan Sözcüğü Üzerine	OSKAY, Ünsal	S:22/ Harf Devrimi ve «Aydınlanma» Üzerine
		OTYAM, Fikret	S:14/ Fotoğraf Sanatçısının İşleyeceği Konu ile İlişkisi ve Görevleri **
		OYAL, Erkan	S:13/ TRT Çalışanlarının Demokratik Haklarının Yayınlarına Yansımaları *

ÖNER, Çetin	S:14/ Asiye Nasıl Kurtulur?	TEKİN, Prof. Talat	S:15/ Bugünkü Türk Alfabeleri
ÖNER, Çetin	S:16/ Asiye Nasıl Kurtulur Ya da Özerklik mi?		Adlı Yapıt Dolayısıyla MC. Kültür Yayınlarının Bilimsel Düzeyi Üzerine.
ÖNER, Çetin	S:20/ Halk Neyi Sever	TELLİ, Ahmet	S:24/ Göster Restini Onaran
ÖNGÖREN, Veysel	S:14/ Kuşakları Ardından Koş-turan Öncü Geyik 1	TİMUROĞLU, Vecihi	S:13/ Eğitim - Öğretimin Demok-ratikleştirilmesinin Koşul-ları *
ÖNGÖREN, Veysel	S:14/ Kuşakları Ardından Koş-turan Öncü Geyik II		
ÖNGÖREN, Veysel	S:17/ Kuşakları Ardından Koş-turan Öncü Geyik III	TOPRAK, Ö. Faruk	S:24/ Yevtuçenko ile Tartışma
ÖZ, Erdal	S:13/ Ulusal Demokratik Kültü-rümüzde Çocuk Edebiya-tının Önemi *	TÜRKİYE YAZILARI	S:13/Seminer'in Sonuç Bildiri-si *
ÖZSEZGİN, Kaya	S:14/ Fotoğrafi Sanatsal Kılan Etkenler **	» »	S:14/ 1 Mayıs - Doğan Öz
PARKAN, Mutlu	S:13/ Sinema Sanatının Ulusal Demokratik Kültür Politi-kasındaki Yeri *	» »	S:15/ Nazım Hikmet - Orhan Kemal
PARKAN, Mutlu	S:16/ Şenlik 78 Ya da Tiyatro-nun Öteki Yüzü	» »	S:16/ TDK Kurultayı ve Dergi-mizin Görüşü
PARKAN, Mutlu	S:23/ Brecht'le Başlamak mı?	» »	S:17/ XVI Dil Kurultayı Ku-rumun Demokratikleşti-rilmesinde Önemli Bir Adımdır
SARAÇ, Tahsin	S:13/ Ulusal Demokratik Kültü-rümüz ve Batı *		
SAY, Ahmet	S:13/ Semineri Açış Konuşma-sı *		
SAY, Ahmet	S:20/ Kitle Bağı Danışma Top-lantısına Sunulacak Ön-eriler		
SAY, Ahmet	S:24/ Külebi'ye İhtarname		
SAY, Ahmet	S:24/ Binyazar'a İhtarname		
SEVİL, Nail	S:23/ Faşizmin Dölyatakları ve Kültür		
SONER, Ahmet			
	kamızdaki Yeri *		
SOP, İvan	S:16/ Nasrettin Hoca ***		
SOYKAN, Ömer Naci	S:18/ Çağdaşlık		
SOYKAN, Ömer Naci	S:19/ Kültürün Sürekliliği		
SÖZMEN, Gülnur	S:14/ Fotoğraf Sanatının Toplu-ma Girişi **		
ŞAŞKAL, Ohannes	S:19/ Karikatürün Dili		
ŞÖLÇÜN, Sargut	S:13/ Ulusal Demokratik Kültür Politikasının Oluşmasın-da Sanat Etkenliği Açı-sından Emekçi Sınıfların Rolü *		
ŞÖLÇÜN, Sargut	S:15/ Faşizmin Amansız Düş-manı Dimitroff		
ŞÖLÇÜN, Sargut	S:18/ «Batı» ve «Avrupa Kültü-rü» Üzerine Görüşler.		
ŞÖLÇÜN, Sargut	S:23/ Lukacs'a Dair.		
TDK	S:17/ XVI Dil Kurultayının Ku-rum Üyesi Bedrettin Cö-mert'in Öldürülmesine İ-lişkin Kınama Kararı.		
TEKİN, Prof. Talat	S:13/ Ulusal Demokratik Açıda-n Okullardaki Edebiyat Öğ-retiminin Eleştirisi *		

OKURLAR İÇİN ÖNEMLİ NOT

Elinizdeki 24. sayı ile TÜRKİYE YA-ZILARI ikinci yılını tamamlamış olmak-tadır. 13-24. sayıları kapsayan ikinci cildimiz hazırlanmaktadır. Ancak, bu ko-nuda bir sorunumuz var: «Ulusal De-mokratik Kültür Politikasının Temel Ögelerine Yaklaşım» seminerinde veri-len bildirimleri içeren 13. sayımız elimiz-de çok az kalmıştır. İkinci yıl cildi için elimizdeki 13. sayının yetmeyeceğini he-saplıyoruz. Bu sorunu ancak okurların yardımıyla çözebiliriz. Biz şöyle bir çö-züm yolu saptadık: Ederi 250 lira ola-cak ikinci cildimiz için bize 13. sayıyı gönderen her okurumuza cilt ödemeli olarak 200 liradan gönderilecektir. Bö-yüce, biz 13. sayıyı iki katına satın almış olacağız ve okurlarımız da cildi ucuz-a edinebileceklerdir. Desteginizi bekliyo-ruz.

13. sayıyı bize gönderen okurlarımı-zın cilt isteğini belirten mektuplarında bu noktayı özellikle vurgulamalarını di-lemekteyiz. Cilt kendilerine 200 lira ede-ri üzerinden postalanacaktır.

Yazışma ve dergi gönderme adresi :
P.K. 387 — Kızılay, Ankara

TÜRKİYE YAZILARI

»	»	S:18/Şiir İçin	CENGİZKAN, Ali	S:14/ Yaşamak Gibi
»	»	S:19/ Küçük Bir Adım Daha	CENGİZKAN, Ali	S:15/ Hemşerilerim ve Ben
»	»	S:22/ Türkiye Yazıları Dergisi Kitle Bağı Danışma Oturumundan Özetler	CENGİZKAN, Ali	S:16/ Bu da Bir Sevda
UĞURLU, Nurer		S:13/ Geleneksel Kültür Çizgimizin Yozlaşması *	CENGİZKAN, Ali	S:17/ Söylentiler
YAZICI, Halim		S:24/ Marksist Bilgi Teorisi Üzerine	CENGİZKAN, Ali	S:19/ Okuma Sayrılıkları
YURDALAN, Özcan		S:14/ Günümüzde Fotoğraf Sanatının ve Sanatçısının Görevi **	CENGİZKAN, Ali	S:21/ Güneydoğu Komşumuz İran'da Gece Adaşım Gözleriyle Mırıldanmakta
YURTTAŞ, Hüseyin		S:21/ Şiirde Ses Yinelemesi Üzerine	CENGİZKAN, Ali	S:22/ Ve Konuşmak Önemlidir
ŞİİR			CENGİZKAN, Ali	S:23/ İçeriden Dışarıya
AKAY, Oğuzhan		S:15/ Siz de Düşünün Neydi O ?	ÇATIŞ, Haşım	S:15/ Teşekkürler Federico
AKAY, Oğuzhan		S:16/ İşte Size Kurşun Askerleri Yaşamın	ÇOLAK, Veysel	S:15/ Anısız Yaşanmıyor
AKAY, Oğuzhan		S:18/ Yalnızlığımız	ÇOLAK, Veysel	S:17/ Sana Gidecek Yoldur
AKAY, Oğuzhan		S:21/ Yeni Bir Toplum Doğuyor Yarına	ÇOLAK, Veysel	S:22/ Tutuklu Kırmızı Karanfil
AKAY, Oğuzhan		S:22/ Çelişkideyim Tüm Süremeler	ÇOLAK, Veysel	S:24/Sen Türkü Bilmiyorsun
AKIN, Gülten		S:20/ Fanzer	ÇOLAK, Veysel	S:23/ Gece Bekçisi
AKIN, Gülten		S:23/ Baçıntılar	DEMİRAĞ, Fikret	S:23/ Puslu Bir Günde Ağıt
AKIN, Gülten		S:23/ Temeline	DİNAMO, H. İzzettin	S:13/ Ağıt
ALPER, Yusuf		S:16/ Doğu Bir Acıdır Yüreğimde	DİNAMO, H. İzzettin	S:19/ Faşizm Menekşe'de
ALTAY, Kibare		S:15/ Bir Gömütü Arıyorum Görmediğim	DOĞAN, Aytimur	S:18/ Yaşadıkça
ALTAY, Kibare		S:17/ Yatağımdaki Gömüt	DURBAŞ, Refik	S:21/ Elmas Ayna
APAYDIN, Talip		S:16/ Sıkı Dur	ENACAR, Ayhan	S:24/ Asarlar Gülü
APAYDIN, Talip		S:24/ Durup Bakınca	ELOĞLU, Metin	S:21/ Olgu
ARABUL, Özer		S:17/ Evcil Acı	ELOĞLU, Metin	S:17/ Ya/Malaklar
ATABAŞ, Hüseyin		S:16/ ODTÜ Günlüğü	EMRE, Gütekin	S:14/ 1 Mayıslar Gelmiyor mu ?
ATABAŞ, Hüseyin		S:18/ Bir Yılbaşı Kartı	EMRE, Gütekin	S:15/ Ayışığının Yüzü
ATABAŞ, Hüseyin		S:22/ Uy Aman	EMRE, Gütekin	S:16/ Aile Masalı
ATABAŞ, Hüseyin		S:23/ Hey Dostlar	EMRE, Gütekin	S:17/ Sessizliğin Diyaloğu
ATEŞ, Sezer		S:21/ Şiir ve Tohum	EMRE, Gütekin	S:19/ Çocuklarımız nunda Sabahı Beklerken
AZAR, Adnan		S:17/ Şafak Saati	EMRE, Gütekin	S:21/ Uukusuz Bir Gecenin So-
BARANUS, O. Numan		S:15/ Hardasınız	EMRE, Gütekin	S:22/ Çocukların Evreni
BARANUS, O. Numan		S:19/ Fuzuli'ye Kaside	ERDİNÇ, Fahri	S:23/ Çocuklarla Söyleşi
BAŞARAN, Mehmet		S:24/ İğne Oyacıları	ERDİNÇ, Fahri	S:14/ İnsanlı Ölçüler
BAŞAT, İ. Mert		S:13/ Mahir'in Elleri	ERBAŞ, Şükrü	S:15/ Dolar Üstüne Söylenmiştir
BAŞAT, İ. Mert		S:14/ Sevda ile aKvga	ERKEKLİ, O. Serhat	S:14/ Doğan Öz'ün Anısına
BAŞAT, İ. Mert		S:15/ Yitiğe Çağrı	GÖLDELİ, İzzet	S:16/ Kasaba
BAŞAT, İ. Mert		S:16/ Sabotaj	GÜLTER, Erol	S:20/ Andifli
BAŞAT, İ. Mert		S:17/ Bay Yaşar Kaynamaz		S:18/ Döngü
BAŞAT, İ. Mert		S:18/ Ozan		
BAŞAT, İ. Mert		S:19/ Akşam Sesleri		
BAŞAT, İ. Mert		S:20 Ha!		
BAŞAT, İ. Mert		S:21 İdris		
BAŞAT, İ. Mert		S:23/ Can Çocuk		
BEKTAŞ, Cengiz		S:17/ İlkeliğimiz		
BEKTAŞ, Cengiz		S:23/ Grev Çiftetellisi Laodicea'nın		
CAN, Nurullah		S:18/ Yetmedi		
CAN, Nurullah		S:20 Su		
CAN, Nurullah		S:22/ Vasiyet		

**FOTOGRAF SANATININ
TOPLUMSAL İŞLEVİNE
İNANANLARIN DERGİSİ**

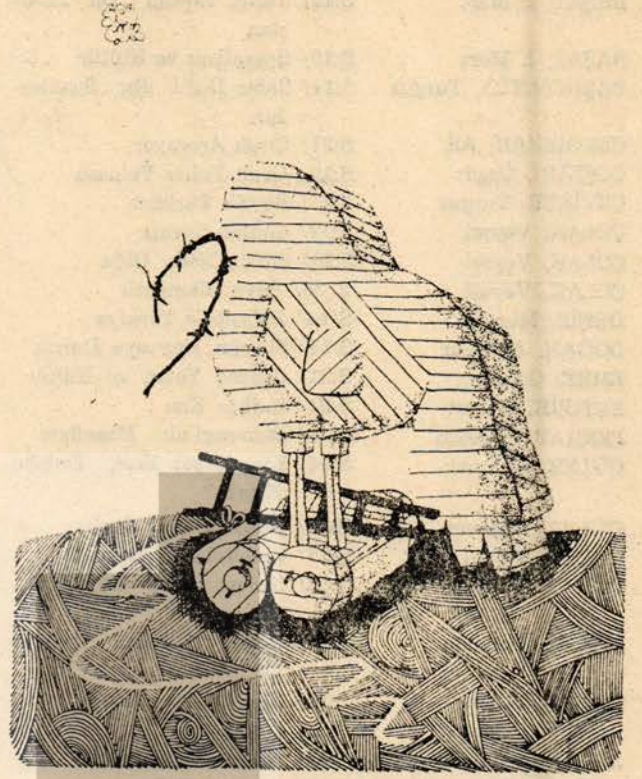
**FOTOĞRAF
AFSAD'IN AYLIK YAYIN ORGANI
YENİ SAYISI ÇIKTI**

**8 SAYFA, OFSET BASKI, 10 TL.
YILLIK ABONE : 100 TL.**

**111821 NO'LU AFSAD POSTA ÇEKİ
HESABINA 100 TL. YATIRARAK
ABONE OLABİLİRSİNİZ.**

**İSTEME ADRESİ : P.K. : 630, KIZILAY -
ANKARA**

HAKKI, Ruşen	S:23/ Sağlıkla Sürüyor Grevle- ri		
Hasan Hüseyin	S:14/ Acılara Tutunmak		
Hasan Hüseyin	S:17/ Bir Gider Bin Geliriz		
Hasan Hüseyin	S:18/ Dur Biraz da Ben Sora- yım		
KATAR, Kadem	S:18/ İki Anı		
KATAR, Kadem	S:22/ Emekçi Mahallesi ve Ev- ler		
KEMAL, Bayram	S:20/ Terine Al Kan		
KEMAL, Bayram	S:24/ Soluk Alıyorsunuz		
KEMAL, Nusret	S:18/ Haftanın Bir Sabahı		
KIYAT, Mehmet	S:16/ Sarsılan		
KIYAT, Mehmet	S:19/ Sesimizle		
KIYAT, Mehmet	S:21/ Özümlenen		
KIYAT, Mehmet	S:24/ Dost İçin		
KIYAT, Mehmet	S:23/ Doğa		
LORCA	S:15/ Elveda		
MACHADO, Antonic	S:15/ Sug Granada'da İşlendi		
ORAN, Fatma	S:15/ Biz Biliriz Acının Bedeli- ni		
ORAN, Fatma	S:18/ Gece Bekçisi		
OZAN, Bora	S:24/ Mustafa Usta		
ÖZDEMİR, İbrahim	S:14/ Demokrasi Türküsü		
ÖZDEMİRCİ, İlhan	S:21/ Eskişehir'de Sevmek		
ÖZER, Ahmet	S:14/ Değişen Günler		
ÖZER, Ahmet	S:20/ Bekleyişler		
ÖZER, Ahmet	S:23/ Değişimler		
ÖZER, Ahmet	S:14/ Hepsi de Birer Anı	TELLİ, Ahmet	S:14/ Bir Hüzün Mevsiminde Çıkarken Kalbim
ÖZTAŞ, Kaya	S:14/ Gerçek Barış Denizine	TELLİ, Ahmet	S:16/ Her Nasılsa Yalnızsın
K. Yunus Koray	S:17/ Faşizm ve Ölüm	TELLİ, Ahmet	S:18/ Gurbet
K. Yunus Koray	S:19/ Beyin Kanaması	TELLİ, Ahmet	S:19/ Varidat
KIVILCIMLI, D, Hikmet	S:23/ Diyalektik	TELLİ, Ahmet	S:20/ Kahvede
KORCAN, Kerim	S:13/ Kanlı Ayandon	TELLİ, Ahmet	S:21/ Dadaloğlu
KUTU, Kemal	S:18/ Zaman	TELLİ, Ahmet	S:22/ Karacaoğlu
Küçükkerimoğlu, Koray	S:14/ Kahrın Türküleri	TELLİ, Ahmet	S:24/ Şiirime Dair
Küçükkerimoğlu, Koray	S:16/ Bir Yolculuğun Anısına	TIMUROĞLU, Vecihi	S:16/ Sado - Umran
PARKAN, Mutlu	S:20/ İstanbul	TOPRAK, Ö. Faruk	S:17/ Bir Buluta Sonnet
PARKAN, Mutlu	S:21/ Köylü ile Bürokrat	TOPRAK, Ö. Faruk	S:21/ Düş
PARKAN, Mutlu	S:23/ Uzun Yüzücüye Öğütler	UĞURLU, Nurer	S:19/ Çerkez Acısı
PARKAN, Mutlu	S:24/ Umudun Şiiri	UYAROĞLU, İsmail	S:21/ İçerde de O
SARAÇ, Tahsin	S:19/ Severken Söylenenlerden	VURAL, Murtaza	S:23/ Bu Kimin Türküsü
SARAÇ, Tahsin	S:21/ Kan Ortamı	YALÇIN, İrfan	S:24/ Cuma Köyünde
SARAÇ, Tahsin	S:23/ Günbatımı	YARAN, Azer	S:17/ Sabah
SAVAŞIR, İskender	S:17/ Anneme Mektup 1	YARAN, Azer	S:21/ Ayın Ondördü
SAVAŞIR, İskender	S:24/ Masalcının Sevdası	YARAN, Azer	S:22/ Sonnet
SEÇKİN, Özgen	S:19/ Yarım Soneler	YARAN, Azer	S:24/ İdam
SEVİL, Nail	S:14/ Kararlı ve Gönülden	YILMAZ, L. Şahin	S:17/ Ellerimiz
SEVİMAY, Hayri	S:17/ Susuz Köy	YURTTAŞ, Hüseyin	S:15/ Ölümle Başlayan
SEVİMAY, Hayri	S:18/ Ağlayan Anneler Bizim	YURTTAŞ, Hüseyin	S:20/ İhbar ve Siren Günlerin- den
SEZER, Sennur	S:17/ Arife Türküsü		
SEZER, Sennur	S:18/ Işığın Öyküsü		
SEZER, Sennur	S:20/ Bir Sevgi Şiiri		
SEZER, Sennur	S:22/ Çözümlenmeler		
SÖZER, Ersan	S:17/ Üç Nokta		
SÖZMEN, Hâle	S:15/ Kızıldere Türküsü		
ŞANAL, Abdullah	S:14/ Uykusuz		
TANER, Mehmet			

TELLİ, Ahmet	S:14/ Bir Hüzün Mevsiminde Çıkarken Kalbim
TELLİ, Ahmet	S:16/ Her Nasılsa Yalnızsın
TELLİ, Ahmet	S:18/ Gurbet
TELLİ, Ahmet	S:19/ Varidat
TELLİ, Ahmet	S:20/ Kahvede
TELLİ, Ahmet	S:21/ Dadaloğlu
TELLİ, Ahmet	S:22/ Karacaoğlu
TELLİ, Ahmet	S:24/ Şiirime Dair
TIMUROĞLU, Vecihi	S:16/ Sado - Umran
TOPRAK, Ö. Faruk	S:17/ Bir Buluta Sonnet
TOPRAK, Ö. Faruk	S:21/ Düş
UĞURLU, Nurer	S:19/ Çerkez Acısı
UYAROĞLU, İsmail	S:21/ İçerde de O
VURAL, Murtaza	S:23/ Bu Kimin Türküsü
YALÇIN, İrfan	S:24/ Cuma Köyünde
YARAN, Azer	S:17/ Sabah
YARAN, Azer	S:21/ Ayın Ondördü
YARAN, Azer	S:22/ Sonnet
YARAN, Azer	S:24/ İdam
YILMAZ, L. Şahin	S:17/ Ellerimiz
YURTTAŞ, Hüseyin	S:15/ Ölümle Başlayan
YURTTAŞ, Hüseyin	S:20/ İhbar ve Siren Günlerin- den
KESİT	
Kitaplar	
ADA, Ahmet	S:14/ Kuşlar da Gitti
ALTUNYA, Hüseyin	S:20/ Anadolu'da Tanın
BARİŞ, M. Ali	S:21/ Türkiye'de Batı Bunalımı

BAŞAT, İ. Mert	S:15/ Terin Yaktığı Bir Yaradan	TIĞLI, Erhan	S:21/ Korkutun Beni
BAŞAT, İ. Mert	S:19/ Sosyalizm ve Kültür	YÜCEL, Şevket	S:21/ Bin Söyler Bir Söz Etmez
BAŞINYAYLA, Turgut	S:14/ Sabır Değil Bu Suskunluk	ÖYKÜCÜLÜK	
CENGİZHAN, Ali	S:21/ Çırac Aranıyor	DENİZ, Hüseyin	S:19/ Doğan, Yengeçler ve Aslan
COŞKUN, Özgür	S:19/ Uzun Yollar Yolcusu	KILIÇLI, İzzet	S:17/ Haber
ÇEVİKER, Turgut	S:17/ Büyük Türkiye	ONAT, Ali	S:20/ Acı Tütün
ÇOLAK, Veysel	S:17/ Çanlar Savaşı	OSMAN, Serhat	S:19/ Sanki Gerekliydi Bu
ÇOLAK, Veysel	S:20/ Şili'de Neler Oldu	ANI	
ÇOLAK, Veysel	S:23/ Sevgi Ekmektir	GÜLER, Mehmet	S:20/ Ahmet Baba
DENİZ, Murat	S:14/ Belgelerle Türkiye	KEMAL, Nusret	S:16/ 37 Yıl Sonra H. İ. Dinamo
DOĞAN, Aytimur	S:14/ Sürgün Meyveye Durdu	OLAYLAR - HABERLER	
EMRE, Gültekin	S:21/ Çağdaş Yazın ve Kültür	CENGİZHAN, Ali	S:2216/ Açıklama
ERTÜRK, Nusret	S:21/ Kafkas Kızı	CENGİZKAN, Ali	S:24/ Yanıt
FERHAT, Hüseyin	S:18/ Behrengi'nin Masalları	ÇEVİKER, Turgut	S:20/ Silahsızlanma
GÜLER, Mehmet	S:14/ Kim Yapar Bezi, Dolabı, Kitabı?	GÜMÜŞ, Şükrü	S:13/ İki Günün Ardından
GÜLER, Mehmet	S:16/ Gökova'nın Yalazları	YILDIZ, Bekir	S:18/ B. Yıldız'ın Akşehir Festivalindeki Açış Konuşması
GÜLER, Yunus	S:15/ Güvercin Kasapları	TÜRKİYE YAZILARI	S:13/ Yayınlarımız Okurlarımız
GÜLER, Yunus	S:15/ Geceye Karşı Söylenmiştir	TÜRKİYE YAZILARI	S:22/ Açıklama
GÜLER, Yunus	S:16/ Nazım Hikmet Üzerine İki Kitap	TÜRKİYE YAZILARI	S:22/ Açıklama
GÜLER, Yunus	S:17/ Yeryüzünün Yüreği	S:23/ Ceyhun Ağabey Göçtü
GÜRELİ, Mehmet	S:23/ Sempe	S:13/ Sergi (Galeri Evren)
Hacıhasanoğlu, Muzaffer	S:14/ Kolkola Olabilmek	S:13/ Konferans ve Açık Oturum
K. Yunus Koray	S:17/ Hazırol Kalbim	S:15/ Duyuru
KÜÇÜKDERELİ, H.	S:19/ Devrim Sancıları	S:15/ Aziz Nesin'in İmza Günü
ŞÖLÇÜN, Sargut	S:15/ Batıyla İlgili Bir Derleme	S:15/ Orhan Kemal'i Anma Günü
ŞÖLÇÜN, Sargut	S:18/ Tam Bağımsızlık Üstüne	S:17/ Kitlelerle Bağ Kuracak Bir Edebiyat Çabası
ŞÖLÇÜN, Sargut	S:23/ Türkiye Kapitalizmi	S:18/ Uluslararası Çocuk Kitap Fuarı
TELLİ, Ahmet	S:15/ Söz Gibi	S:19/ Özgürlüğe Özlem
TELLİ, Ahmet	S:19/ Bir Dizi Beş Kitap	S:21/ Ankara'lı Çizerler
TELLİ, Ahmet	S:19/ Korkak	S:21/ Fotoğraf Dergisi
TELLİ, Ahmet	S:20/ Oyunun İçi	S:21/ Selam Yaratana
TELLİ, Ahmet	S:21/ Tanilli Dosyası	S:21/ Yabancı Dil Öğretim Dergisi
TELLİ, Ahmet	S:23/ Sabahattin Ali Olayı	S:21/ Ödüller
UYAN, Ayten	S:14/ Bura Yemendir	S:22/ Oyun Dergisi Çıkıyor
GÖRÜŞLER		S:23/ Hasan Ali Ediz Edebiyat Çeviri Ödülü
ALTAY, Kibare	S:23/ Türkiye'nin En Büyük Sorunu	S:23/ Saraç'ın Şiirleri Unesco'nun Kitabında
AYRAL, Cüneyt	S:20/ Çokuluslu Şirketler ve TRT üzerine Notlar	S:23/ Cüneyt Ayral'ın Sergisi
BOZKURT, M. Fuat	S:21/ İran ve Afganistan Türkleri Üzerine Çalışmalar	S:23/ Türkiye Yazıları Alman Kültür Merkezi ile Ortak Çalışmalar Yapıyor
CENGİZHAN, Ali	S:19/ Tutuculuktan Gericiliğe	
CENGİZKAN, Ali	S:21/ Nazım Türküsü	
ÇEVİKER, Turgut	S:23/ İrfan Demirkol'un Fotoğrafları	
EMRE, Gültekin	S:18/ Kelkit'te Küçük Bir Söyleşi	Belgeler	
GÜLER, Mehmet	S:17/ Sanatın Kitleleşmesi ve Bir Adım	Dizin	
İYİLER, Orhan	S:14/ Neyi Tartışıyoruz?	* Ulusal Demokratik Kültür Politikasının Temel Öğelerine Yaklaşım Bildirileri (Özel Sayı)	
KEMAL, Nusret	S:23/ Endülüste Raks	** TÜRKİYE YAZILARI'nın 14. Sayısında verdiği «Türkiye'de Fotoğraf Sanatının İşlevi» Eki	
ŞENGİL, Salim	S:14/ Salim Şengil'in Notu	*** TÜRKİYE YAZILARI'nın 16. Sayısında Verdiği «Nasrettin Hoca Eki»	
TIĞLI, Erhan	S:20/ Ölülerini Rahat Bırakın		
TIĞLI, Erhan	S:17/ Dereden Tepeden		

Zorunlu Bir Yanıt

Gülten Akın

«Türkiye Yazıları» nın 20. sayısında, yaşam öyküm-
den bir kesit vermiş, doğduğum kentten, Yozgat'dan
söz ederken, «Kentler de, insanlar da özlerini, özellikle-
rini koruyarak değiştirmeli bence, uygarlaşmanın gereği
budur. Ötekine yozlaşma denir, çarpık değişme denir,
yabancılaşma doğurur ki ne biçim» demiştim.

Edebiyat adlı derginin Aralık 1978 günlü sayısında
Emin Ziyaoğlu adlı yazar bu görüş üstüne söz üretiyor.
Söz üretiyor dedim, çünkü, yazıdan alıntı yaptığı bölü-
mün ortasından, «Geri kafalı mıyım, uygarlığa karşı mı-
yım, değil» tümçesini çıkarıveriyor. Düşünceyi, kentler-
den, insanlardan elçabukluğuyla «ulus» konusuna yay-
gınlaştırıyor, yazının aşağılarında bir başka tümceyi de,
çevresinden soyutlayıveriyor. Yazısını, gerçekten soyut-
ladığı bu temel üstüne kuruyor.

Çoktandır bu tür yazı okumamıştım. Dostlar bildir-
meseydi yine göremiyecelktim. Gerçekten ilginç. Dürüst
davransaydı bu arkadaş, alıntılarının anlam bütünlüğü-
nü bozmasaydı, dünya görüşlerimizdeki ayrım, soruları-
nı yanıtlamama engel olmazdı.

Edebiyat dergisindeki bu değinme kime kılavuzluk
ediyor, bilir misiniz? Bizim Selim İleri arkadaşına, «Ya-
abancılaşma» kavramı üstüne ders veriyor bana. Kavra-
mı yanlış kullandığını söylüyor. Hükümü şu : «Gülten
Akın meseleye Marksist felsefeden değil, idealist felsefe-
den yaklaştığı için, yabancılaşmanın karşısında yer al-
mak gerekir sanıyor, sonra da sosyalist düzeni özleyen
şür yazıyor. Yabancılaşma kavramı, kimi yazarlarımız-
ca boyuna yanlış kullanılıyor. Ziyaoğlu'nun dünya gö-
rüşü elbette karşı olacak yabancılaşmaya. Ama mater-
yalist bir sanatçı yabancılaşmayı karşısına aldı mıydı,
baştan batağa saplanır.» Ve ekliyor :

«Kentler gibi insanlar da yabancılaşmak zorunda-
dırlar, bu diyalektik akışın gereğidir ve yabancılaşma
olmazsa, yaşamın değişmesini beklemek yaşamın deği-
şebilirliğinden bir materyalist olarak konuşmak olanak-
sızdır.»

Öyle mi acaba? Selim İleri arkadaş doğru mu, dü-
şünüyor? Buna olumlu yanıt veremeyiz. Ayrıca, bir
nokta daha var : Selim arkadaşın düşünce geliştirirken

seçtiği yöntem de kusurlu. Ne yapıyor Selim arkadaş?
Bakıyor, idealist felsefe yanlısı neyin yanında, neye kar-
şı? Tamam. Materyalist felsefe yanlısı, bunun tam ter-
sini yapınca, olacak. Bu sakıncalı yöntemi kullanmak
yerine eytişimsel özdekçiliğin abecesi sayılan hangi ki-
tabı açsa, doğru bilgiler bulabilir, yöntem çıkarabilirdi
ordan. Örneğin, gerek eytişimsel düşüncenin, gerekse
yabancılaşma kavramı üstüne düşüncenin kaynağında,
Marks öncesinde Hegel'i görebilirdi. Marks, Hegel'in di-
yalektiğini fizikötesinden arıtmış, ona, nesneye öncelik
tanıyan özdeksel bir yaklaşım getirmiştir. Yabancılaşma
konusunda da öyle.

Marks, anaparanın kendini geliştirmek için, daha
çok sömürme yolunu tutmak zorunda olduğunu, işçinin
zamanının tümünü işe yöneltmek zorunda olduğunu, bu
yüzden işi küçük parçalara bölüp, zaman aralıklarını
ortadan kaldırdığını ve işçiyi otomatlaştırdığını, yaratı-
cılığını yokettiğini, yaptığı işin bir parçasına dönüştür-
düğünü söylüyordu. Ona göre, bireyleri otomatlaştırıl-
mış, öteki bireylerden ayrı bırakılmış, insanlık bağı kop-
muş, yalnız paraya ilişkin davranışları kalmış böyle bir
toplum, insan toplumlarının bir karikatürüdür.

Yabancılaşma, ekonomik özü tekeller kapitalizm olan
emperyalizm döneminde, özellikle son dönemde ve ül-
kerniz gibi geri bırakılmış ülkelerde, Marks'ın eleş-
tirdiği dönemden çok daha karmaşık, daha yaygın bi-
çimde gündemdedir.

Yabancılaşmayı Hegel düşüncesine bağlı olan ide-
alistler de, özdekçi felsefeden kaynaklanan düşünce
iyeleri de görüyorlar. Başka başka konulardan da
baksalar, çözüm yolunda, aralarında büyük ayrım da
olsa, görüyorlar.

Selim İleri arkadaşına kalsa, yabancılaşma idealist
felsefe yanlılarının karşı çıktığı bir olgu olduğuna göre,
materyalist felsefe yanlıları yabancılaşmayı karşılarına
almamalı, eleştirmemeli, ona karşı çıkmamalı. Çünkü,
artık hayatımızda yer etmiş bir kavramdır. Oysa, gün-
delik yaşamımızda yer etmiş pek çok zararlı kavramla,
daha doğrusu olguyla, özellikle, yabancılaşma gibi te-
mel olanlarıyla savaşmak eytişimin de, özdekçiliğin de
özü.

Özür dileyerek, bir bilgiyi daha ansıyayım: Diyalektik gelişimin mutlaka iki ögesi vardır. Nesne, olgu, bilgi, sav ve karşı sav sözcükleriyle anlatılan bu ikili olmadan nitel bir sıçrama yapamaz, yeni bir bütünleşmeye varamaz.

Yabancılaşma olgusu böyle olumlu ve olumsuz bir ikiliden, olumsuz olanın egemenliğiyle oluşmuştur. Geleceğe yönelik düşünürsek, yeni bir oluşum için de, yabancılaşmanın bu iki ögeden biri olduğunu kolayca söyleyebiliriz. Yeni bir düzen için yabancılaşma olumlu mu, olumsuz mudur? Elbette olumsuz ögedir. Karşısındaki ise, olumlu öge ise, yabancılaşmaya karşı savaşım ve bu savaşımın gereğidir.

İnsanların, kentlerin özleri, özellikleri bu gereğendir işte. Kolaya, jiklete, deterjana, kupona, piyangoya, çalışmadan kazanmaya, aşırı tüketime, kökeninden kopartılıp yozlaştırılmış müziğe, emperyalizmin yedeğinde sinsice ülkemize girmiş biçimsel, iğreti sanata, kurtak sanayie, yani insanı beynine, yaratıcı gücüne, doğasına, kısacası kendisine yabancılaştıran; insanı insana, yaşama, topluma yabancılaştıran herşeyi karşımıza alırız biz. Varsın idealistler de hayır desinler saydıklarımıza.

Yabancılaşmayı yaşamın gereği saymak, materyalizmi saptırmak, işlevsiz kılmaktır. Yeni bir kaderciliktir bu.

Yabancılaşma eytişimin gereği değil, doğayı, toplumu, insanı bozan emperyalizmin gereğidir. Gelmek başka şeydir, bozulmak başka. Eytışimin gereği, değişmektir.

Eğer, emperyalizmin insan kişiliği üzerinde saptanmış etkilerine henüz uğramamışsak, korku, karakter zayıflığı, tembellik, gösterişçilik, kararsızlık, umutsuzluk gibi yüklerimiz yoksa, yabancılaşmaya karşı koymayı sorumluluk bellemeliyiz. Her gün bir parça daha yabancılaşmaya kaptırırken bir yerlerimizi, öte yanımızla karşı koyabilmeliyiz. Sanatçı olmak, sorumsuz olmak değildir.

Bu böyle biline.

**

Şiirim üstüne, kişiliğim üstüne eleştiriler yapılabilir. Kiminden yararlanırım, kimine aldırmam. Haksız olanları vardır. Acıklı yanlışlıkla da yapılır. Örneğin, Yansıma dergisini çıkarmaya başlamıştı Tekin Sönmez. İlk sayısında ilk yazısını, benim «Kırmızı Karanfil»i eleştirmeye ayırmıştı. Dizelerimi yanlış okumuştur. Eleştirisini bu yanlışlığa dayandırıyordu. «Geliyoruz kötülüğü süpürmeye...» dizesinde son sözcüğü «saçlarımızla» diye okumuş da veryansın etmişti yarım sayfa, kötülüğü süpürmek için saçlarından başka gereç bulamamış mı Gülten Akın diye. Elden ne gelir.

Üstesinden gelinmesi zor, olumlu bir girişimi başarmış, iyi bir dergiyi çıkarabilmiş genç arkadaşım beni haksız eleştirmişmiş. Dert mi bu, canı sağ olsun.

Birileri var ki, bu eleştirileri bir yerlere birşeyler olmak için, birşeyler elde etmek için kullanıyorlar. Övgüleri de bunun için, yergileri de.

Adını anmayacağım biri, T.D.K. Yönetim Kuruluna girenedek göklere çıkarmıştı beni. Girdikten hemen birkaç ay sonraysa usuldan başlamıştı yermeye. Şiirimi, düşüncemini buyruğuna verdiğimi filân söylemeye, beni azarlamaya başlamıştı. Umurumda olmamıştı. «Geldikleri gibi giderler» dedim. Gitti, geldiği gibi.

Selim İleri arkadaşım kuşkusuz böyle öykülerin, çıkar bağlarının içine girmemiştir. «Ağtlar ve Türküler» için ondan aldığım övgüyü kimseden almadım, ne saklayayım. 26 Ocak 77 günlü Politika gazetesini saklamışım. Orda, bilinçli bakışımı, savunduğum dünya görüşünü, savsöz niteliğinde dizelerimin bile şiirime boyut kattığını övüyor. Bütün bir ülkeyi şiire taşıdığımı, ağıttan, türküden yola çıkarak, dünyanın onurlu kavgasına açıldığımı söylüyor. Hüküm de veriyor: Toplumcu şiirimizin en önemli sanatçılarından biridir.

Bu kadar övgüye degecek birşey yapmamıştım belki. Ama ne yolum değişti o günden bugüne, ne dünya'ya bakışım.

Selim arkadaşım gençtir. Hoş görmeye değer bir arkadaşımıdır. Yanıt vermezdim ona da. Konu, halkımızı bunaltan bir konu olmasaydı...

Küçük bir yanlış da düzeltmeme izin var mı? Yozgat, kasaba değil, kenttir. Küçümseyici anlamıyla kullanılmışsa bu kasaba sözcüğü, İstanbul'a ne demeli? O, koskoca bir kasaba niteliğindeki İstanbul'a?

Sevgilerimle.